

TERÖRİZM EFSANESİ

Noam Chomsky

Edward S. Herman

Gerry O'Sullivan

Alexander George

AYRAÇ

FROM

TRAC

TO

BRIN

AND

BERNARD

LI

AND

THE

NEW

YORK

UNIVERSITY

PRESS

Noam Chomsky • Edward S. Herman

Gerry O'Sullivan • Alexander George

Chomsky • Herman

O'Sullivan • George

Chomsky • Herman

O'Sullivan • George

Chomsky • Herman

O'Sullivan • George

Chomsky • Herman

O'Sullivan • George

Chomsky • Herman

O'Sullivan • George

Chomsky • Herman

O'Sullivan • George

TERÖRİZM EFSANESİ

Noam Chomsky
Edward S. Herman, Gerry O'Sullivan
Alexander George

AYRAÇ YAYINEVİ

Selanik Cad. 78/1 06640 Kızılay/ANKARA

Tel & Fax: (0 312) 418 22 63

TERÖRİZM EFSANESİ • Noam Chomsky - Edward S. Herman - Gerry O'Sullivan - Alexander George • Çeviren: Bahadır Sina Şener • Toplumbilim - Siyasetbilim / 04 © Chomsky - Herman - O'Sullivan - George • **AYRAÇ YAYINEVİ** • Bu çevirinin tüm hakları saklıdır • ISBN 975-8087-32-0 • Birinci Baskı, Mart 1999 • Dizgi: Ayraç Yayınevi • Baskı: Öteki Matbaası

TERÖRİZM EFSANESİ

Noam Chomsky
Edward S. Herman, Gerry O'Sullivan
Alexander George

Çeviren
Bahadır Sina Şener

Ankara - 1999

İÇİNDEKİLER

ULUSLARARASI TERÖRİZM: Görünüş ile Gerçek.....7	
Noam Chomsky	
İDEOLOJİ VE KÜLTÜR ENDÜSTRİSİ OLARAK “TERÖRİZM” 49	
Edward S. Herman ve Gerry O’Sullivan	
TERÖRBİLİM ANABİLİM DALI 105	
Alexander George	

ULUSLARARASI TERÖRİZM: Görünüş ile Gerçek

Noam Chomsky

Terörizmin incelenmesinde tutulacak iki yol vardır. Konuyu ciddiye alan *doğru bir yaklaşım* ya da terörizm kavramının bir güç dizgesinin hizmetinde kullanılacak bir silah olduğunu kurgulayan *propagandacı bir yaklaşım*. Her ikisinde de nasıl yol alınacağı bellidir. Doğru yaklaşım yolunu tutarsak, neyin terörizm olduğunu belirlemekle işe koyuluruz. Sonra görüngünün örneklerini —ciddiysek belli başlıları üzerinde yoğunlaşarak— araştırır, nedenler, çareler saptamaya çalışırız. Propagandacı yaklaşımsa farklı bir yol buyurur. Terörizmin sorumlusunun resmen belirlenmiş belli bir düşman olduğu savından yola çıkarız. Sonra terörist eylemleri, ancak bu eylemlerin (kabul edilebilir olsun ya da olmasın) istenen kaynağa yüklenebildiği durumlarda, “terörist” diye niteleriz; yoksa bunlar görmezden gelinmeli, örtbas edilmeli ya da “mişilleme”, “özsavunu” diye adlandırılmıdır.

Propagandacı yaklaşımın genel olarak hükümetlerce, bir de totaliter devletlerdeki hükümet aygıtlarınca benimsenmesi pek şaşırtıcı değil. Asıl ilgi çekici olanı, en ince ayrıntısına dek belgelendiği gibi, aynı durumun Batılı sanayi demokrasilerindeki iletişim araçları ile bilim çevreleri için de büyük oranda geçerli olmasıdır.¹ “Kabul etmeliyiz ki” diye belirtiyor Michael Stohl,

---

¹ Diğer kaynakların yanı sıra, şu yayınlara bakınız: Edward S. Herman, *The Real Terror Network* (South End, 1982); Herman ile Frank Brodhead, *The Rise*

“uylaşım gereği —bunun yalnızca uylalışıma dayalı olduğu vurgulanmalıdır— büyük güçlerin zor kullanımı ile zor kullanma tehdidi bir terörizm biçimi diye değil, olağanlıkla baskıcı bir diplomasi diye betimlenir”, oysa bu genelde, “büyük güçler de söz konusu taktiğin tıpkısını gütmeseydi terörist emeller diye betimlenecek bir doğrultuda şiddet tehdidini, çokça da kullanımını” içerir.² Buna tek bir özelliğin eklenmesi gerek: “Büyük güçler” sözü, yanında yer alınan devletlerle sınırlı olmalıdır; sorgulanan bu Batılı uylalışımlarda Sovyetler Birliği böyle bir retorik yeterliğe layık görülmediği gibi, en sudan kanıtlarla suçlanıp mahkum edilir.

Terörizm başlıca kamusal sorunlardan biri durumuna 1980’lerde geldi. Reagan yönetimi, başkanın “terörizm musibeti” dediği, (Dışışleri Bakanı George Shultz’a göre) “modern çağda barbarlığa bir dönüş” olarak “uygarlığın yoldan çıkmış karşıtları”na yayılan vebanın köküne kibrit suyu ekmeye kendini adadığını duyurarak işbaşı yaptı. Kampanya sırasında bu vebanın özellikle ölümcül bir türü üzerinde duruldu: devlet güdümlü uluslararası terörizm. Ana sav bunun sorumluluğunu, *The Terror Network* adlı kitabı büyük övgü toplayan, Amerikan yönetiminin

---

and Fall of the Bulgarian Connection (Sheridan Square Publications, 1986); Noam Chomsky, *Pirates and Emperors* (Claremont, 1986; Amana, 1988); Alexander George, “The Discipline of Terrorology”, [bu kitaptaki “Terörbilim Anabilim Dalı” adlı yazı]. Bir de Noam Chomsky, *Necessary Illusions* (South End, 1989, s. 278 ile sonrası) içinde, Walter Laqueur’ün *The Age of Terrorism* (Little, Brown and Co., 1987) kitabının tartışılmasına. Burada anılmayan kaynaklar için bu kitaba bakınız.

² Robert O. Slater ile Michael Stohl, *Current Perspectives on Internatioal Terrorism* (Macmillan, 1988) içinde “States, Terrorism and State Terrorism”. Stohl şu sonuca varıyor: “Terörist, baskıcı diplomasi bakımından... ABD Üçüncü Dünya’da Sovyetler Birliği’nden çok daha etkindir”. Diğer çalışmaları da benzer bir örüntü sergiler. II. Dünya Savaşı’ndan bu yana yürütölen askeri çatışmalara ilişkin değerlendirmesinde Ruth Sivard, bu çatışmaların yüzde 95’inin Üçüncü Dünya’da yer aldığını, çoğu örnekte dış güçlerin de işe karşıttığını, “bu karışmaların “yüzde 79’undan Batılı devletlerin, yüzde 6’sından ise komünist devletlerin sorumlu olduğunu” bulgular; *World Military and Social Expenditures 1981* (World Priorities, 1981), s. 8.

İncil'i, yeni terörbilim disiplininin kurucu belgesi haline gelen Claire Sterling'in sözleriyle, Sovyet temelli, "demokratik Batı toplumunu istikrarsızlaştırmayı amaçlayan dünya çapında bir terör ağı"na yıktı. Yapıtın terörizmin "neredeyse salt demokratik ya da görece demokratik toplumlar"da ortaya çıktığı (Walter Laqueur) konusunda "yeter kanıt" sağlayarak vebanın kaynakları üzerine kuşkuya yer bırakmadığı düşünöldü. Kitabın beş para etmez bir propaganda broşürü olduğu çok geçmeden açığa çıktı ama sav el değmeden korundu, haberciliğın, yorumculuğın, bilginliğın ana akımına egemen olmayı sürdürdü.

1980'lerin ortalarına gelindiğinde uluslararası terörizme gösterilen ilgi tam bir cinnet halini aldı. Ortadoğru ile Akdeniz'deki terör AP'nin yaptığı bir yoklamada gazetelerin baş yazarlarınca 1985'in yıldız öyküsü seçildi, bir yıl sonra ise Avrupa kentlerini saran Arap teröristlerin korkusuyla Amerikalılar ayağın kesince Avrupa turizm sanayi büyük darbe yedi. Sonra veba hız kesti; onaylı yoruma bakılırsa, kovboyun soğukkanlı cesareti canavarı dize getirmişti.

Doğru yaklaşıma geçersen; öncelikle terörizm kavramını tanımlarız, sonra da bunun uygulamasını inceler, takkeleri düşürmeye bakarız. Bakalım bu yol bizi nereye çıkaracak?

1 Terörizm Kavramı

Siyasal söylemin kavramları açık seçiklik timsali sayılmaz ama neyin terörizm olduğu üstünde genel bir anlaşma vardır. Bir başlangıç noktası olsun diye resmi Amerika Birleşik Devletleri Yasası'nı ele alalım:

“Terör eylemi”; (A) Birleşik Devletler’in ya da herhangi bir Eyalet’in ceza yasalarını çiğneyen ya da Birleşik Devletler’in ya da herhangi bir eyaletin yargılama alanı içinde işlendiğinde ceza gerektirecek ihlal oluşturan bir şiddet eylemi ya da insan yaşamı için tehlike oluşturan bir eylem içeren bir etkinlik; (B) (i) sivil bir nüfusa gözdağı verme ya da baskı yapma; (ii) gözdağı ya da baskı yoluyla bir hükümetin siyasetini etkileme; ya da (iii) sui-kast ya da adam kaçırmaya yoluyla bir hükümetin davranışına etki etme amacını güttüğü ortaya çıkan bir etkinlik demektir.³

Kavramın sınırları tam olarak çizilmemiştir. İlk, uluslararası terörizm ile saldırganlık arasındaki sınır her zaman belli değildir. Bu belirsizliğin Birleşik Devletler ile yandaşlarına nasıl yaradığına bakalım: Herhangi bir uluslararası şiddet eylemi söz konusu olduğunda saldırganlık suçlamasını yadsıyorlarsa, eylemi daha ufak çaptaki terör suçu kapsamında değerlendireceğiz. Terörizm ile şimdi değineceğimiz misilleme ya da meşru direniş arasındaki ayırım üzerinde de anlaşmazlık vardır.

ABD kaynakları daha özlü “terörizm” tanımları da verir. ABD Ordusu’nun hazırladığı, terörizme karşı koymayı ele alan bir el kitabında terörizm “doğaca siyasal, dinsel ya da ideolojik hedeflere ulaşmayı amaçlayan, önceden tasarlanmış şiddet kullanımı ya da tehdidi” diye tanımlanır. “Bu gözdağı vermekle, zorlamayla ya da korku aşılama yapıdır.” Bundan daha bayağı bir nitelendirme Pentagon’ca yaptırılmış bir çalışmada, ünlü terörbilimci Robert Kupperman’ın “siyasal ereklerle olanakları tümünden kullanmadan ulaşmak”⁴ için zor kullanımından ya da tehdidinden söz etmesidir.

³ United States Code Congressional and Administrative News, 98. Kongre, İkinci Oturum, 19 Ekim, 2. cilt; par. 3077, 98 STAT. 2707 (West Publishing Co., 1984).

⁴ *US Army Operational Concept for Terrorism Counteraction* (TRADOC Pamphlet, No. 525-37, 1984); Robert Kupperman Associates, *Low Intensity*

Ne var ki Kupperman terörizmi değil, Reagan yönetiminin ana öğretilerinden birini, düşük yoğunluklu çatışmayı (DYÇ) tartışıyor. Bu betimlemenin gösterdiği, varolan uygulamanın da doğruladığı üzere DYÇ'nin —tıpkı önceli olan “kontrgerilla” gibi— devlet güdümlü uluslararası terörizm yerine başvurulana, diyeceğim, savaş sayılabilecek bir saldırganlık düzeyine erişmeyen zor kullanımına dayanmak için uydurulan bir hüsnütabirden başka bir şey olmadığına dikkat edelim.

Alışageldik öğretisel sapmalar bir yana, bu nokta bilimsel çalışmalarda da kabul görür. Önde gelen İsraili bir uzmanın ileri sürdüğüne göre “devlet destekli terörizm, devletlerin eylemlerinden sorumlu tutulmadan ‘savaş’a tutuşmayı uygun gördüklerinde giriştikleri bir düşük yoğunluklu çatışma biçimidir” (Profesör Yonah Alexander).⁵ Alexander “FKÖ'nün Nikaragua'ya sağladığı... kapsamlı bir eğitim izlencesi” gibi örnekler sunarak dikkatini Kremlin'in Batı'yı “taşeron gruplar” aracılığıyla istikrar-sızlaştırma oyunuyla sınırlı tutar. Bu kavrayışa göre “Moskova ile özel bir ilişki sürdüregelen FKÖ” Sovyetler Birliği'nde terörizm üzerine edindiği “uzmanlaşma eğitimi”ni Nikaragua'ya aktarmakla Sovyet efendisine hizmet eder, böylece Nikaragua da Birleşik Devletler ile onun çıkarlarına karşı DYÇ yürütebilmektedir. Alexander “Doğu Bloku'nun içtenliğinin sınanması zorunluluğunu” karşılama yolları da önerir; “ABD ile bağlaşıklarını terörizmle ilişkilendiren propaganda kampanyalarına son vermeye istekli olduklarını göstermek” gibi.

Örneklerin ortaya koyduğu gibi, öğretinin namusu korunduğu sürece, kardeşliğe fitne sokacak denli ayrıksı bir düşünce türetmek için doğurgan bir düş gücü gerekiyordu.

Conflict, 30 Temmuz 1983. Her iki kaynak da, Michael Klare ile Peter Kornbluh'un yayıma hazırladıkları *Low Intensity Warfare* (Pantheon, 1988) içinde anılıyor, s. 69, 147. Kupperman'dan burada alıntılanan, özellikle “zor tehditi”nden söz ediyor; aına doğrudan doğruya zor kullanımı da kastediliyor.

⁵ *Jerusalem Post* (4 Ağustos 1988).

2 Terörizm ile Siyasal Kültür

Dünyada çok sayıda terörist devlet var ama uluslararası terörizme *resmen*, hem de rakiplerini utandıracak ölçüde bağlılığıyla Birleşik Devletler apayrı bir yer tutuyor. Diyelim İran, Batılı hükümetlerle iletişim araçlarının haklı olarak ilan ettikleri gibi, elbette terörist bir devlettir. İran'ın uluslararası terörizme bilinen başlıca katkısı İran-Kontra soruşturmaları sırasında ortaya çıktı: İran'ın belki de bilip bilmeden, ABD taşeronlarının Nikaragua'da yürüttüğü savaşa karışmışlığı. İran'ın ABD güdümlü uluslararası terörizmdeki parmağının İran terörünün hararetle kınandığı bir sırada sergilenmiş olmasına karşın, ABD'ye ilişkin bu olgu kabul edilemez, dolayısıyla görmezden gelinir.

Aynı soruşturmalar Reagan Öğretisi ile birlikte ABD'nin uluslararası terörizmde yeni yollara hız verdiğini ortaya çıkardı. Bazı devletler yurtdışında şiddet eylemleri gerçekleştirmek için tek tek teröristler ya da suçlular görevlendirir. Ancak Reagan döneminde ABD daha ileri giderek yarı özel bir uluslararası terörist ağının yanı sıra bir de bu ağın terörist eylemlerini parasal yönden desteklemek, uygulamaya koymak üzere bir yandaşma, paralı asker *devletler* —Tayvan, Güney Kore, İsrail, Suudi Arabistan ile diğerleri— safı kurdu. Uluslararası terörizmdeki bu gelişme veba üzerine en çok yaygara koparıldığı dönemde açığa çıktı ama irdelemenin, tartışmanın içinde yer almadı.

ABD'nin uluslararası terörizmle bağlantısı ince ayrıntılar sergiler. Nitekim Nikaragua'ya saldıran taşeron güçler "yumuşak hedefler"e, yani güçbela savunulan sivil hedeflere saldırımları için CIA'li, Pentagon'lu komutanlarınca yönetildi. Dışişleri Bakanlığı özellikle tarım kooperatiflerine yönelik saldırı yetkisi vermişti —eylemci Ebu Nidal olduğunda bunu kuşkusuz nefretle kınarız. Kitle iletişimi güvercinleri bu durumu başından sonuna onayladılar. Ana akımdaki yorumculuğun liberal ucunda

yer alan, *New Republic*'in başyazarı Michael Kinsley tarım kooperatiflerine yönelik terörist saldırılar konusunda Dışişleri Bakanlığı'nın gerekçelerini yadsımakta aceleci davranmamamız gerektiğini ileri sürdü: "Akılcı bir siyaset zarar-yarar çözümlemesi sınavından" yani "dökülecek kanın, çekilecek sıkıntının oranı bir yana, demokrasinin diğer türlü doğması olasılığının" çözümlendiği sınavdan geçmek zorundadır. Anlaşılan, ABD seçkinlerinin bu çözümlemeyi yürütmeye, kendi sınavlarından geçerse tasarruflarının takipçisi olmaya hakları vardır.⁶

Kontralara mühimmat götüren bir uçak 1986 Ekiminde içindeki Amerikalı bir paralı askerle birlikte düşürülünce, CIA'in taşeron güçlere yasadışı yoldan mühimmat uçuşlarının tanıklığını örtbas etmek olanaksızlaştı. Bunu, dikkatleri böyle konulara çeken İran-Kontra duruşmaları izledi. Duruşmaların bitmesinden birkaç gün sonra Orta Amerika ülkelerinin başkanları Esquipulas II barış anlaşmasını imzaladılar. ABD ise bu anlaşmayı bir an önce bozmak üzere kolları sıvadı. Anlaşma bir etmeni, yani "başıbozuk güçlere ya da ayaklanma hareketlerine bölgedeki ya da bölge dışındaki" hükümetlerce sağlanan her türlü yardımın ortadan kaldırılmasını "bölgede istikrarlı, kalıcı bir barışa ulaştırılmasının vazgeçilmez bir ögesi" diye niteledi. ABD'nin buna yanıtı Nikaragua'daki yumuşak hedeflere saldırılara hız vermek oldu. Washington'un el altından yürüttüğü hareketlere duyulan öfkenin doruğa çıktığı sırada Kongre ile iletişim araçları, vicdanlarının sesini dinleyerek, CIA'in günde birkaç keze varan mühimmat uçuşlarındaki ani artışa gözlerini kapadı, Beyaz Saray'ın istenmeyen uzlaşmaları baltalama izlencesiyle işbirliğini sürdürdü. Bu izlence en sonunda 1988 Ocağında amacına ulaştı; yine de Esquipulas II'yi izleyen, Orta Amerika ülkelerinin devlet baş-

⁶ Bakınız: Noam Chomsky, *The Culture of Terrorism* (South End, 1988), s. 43, 77.

kanlarınca 1989 Şubatında imzalanan anlaşmayı bozmak için başka adımlar gerekliydi.⁷

Taşeron güçler için mühimmat ile keşif uçuşları arttıkça, tasarıldığı gibi şiddet ile terör de arttı. Bu da büyük ölçüde görmezden gelindi ama nasıl olduysa bir göndermeye rastlanabilir. Ekim 1987'de *Los Angeles Times*'de şöyle bir haber yer alıyordu: "Batılı askeri uzmanlar kontraların ağır bir çarpışmadan kaçınmaya çalışırken ellerine yakın zamanda hava yoluyla geçmiş tonlarca silahı zulaladıklarını söylüyor... Bu arada,... çok sayıda milisle birlikte bir yaşlı kadınla daha bir yaşındaki torununun da bir şafak bombardımanında yaşamını yitirdiği... La Patriota tarım kooperatifi gibi kolay hükümet hedeflerine yönelik saldırılarını yoğunlaştırmış durumdadır". Dikkate değer bulunmayan yığınla örnek arasından rastgele birini ele alırsak, 21 Kasım 1987'de 150 Kontra, Rio San Juan'ın güney kırsalındaki iki köye 88 mm.lik havanlarla, roketatarlarla saldırarak altı çocuk ile altı yetişkinin ölümüne, 30 kişinin de yaralanmasına yol açtılar. Silahlanmayı yadsıyan eylem karşıtı dincilerin kooperatifleri bile ABD'nin terörist güçlerince yok edildi. El Salvador'da da, ordu kooperatiflere saldırarak üyelerini öldürdü, kaçırdı, onlara tecevüz etti.⁸

Uluslararası Adalet Divanı'nın Birleşik Devletler'i "hukuk dışı güç kullanmak", yasadışı bir iktisadi savaş yürütmekle suçlayan Haziran 1986 tarihli kararı "düşman bir mahkeme"nin (*New*

⁷ Son derece başarıyla uygulanan bu yıkım işiyle ilgili ayrıntılar için bakınız: Chomsky, *Culture of Terrorism* ile *Necessary Illusions*. Beyaz Saray ile Kongre'deki güvercinlerin iletişim araçlarıyla işbirliği ederek Şubat 1989 tarihli Esquipulas IV uzlaşmalarını anında devre dışı bırakmalarıyla ilgili olarak bakınız: Chomsky, "The Tasks Ahead: I", *Z magazine* (Mayıs 1989).

⁸ Richard Boudreaux ile Marjorie Miller, *Los Angeles Times* (5 Ekim 1988); Associated Press, 21 Kasım 1987; Witness for Peace, *Civilian Victims of the US Contra War* (Şubat-Temmuz 1987), s. 5. Americas Watch, *The Civilian Toll 1986-1987* (30 Ağustos 1987); Americas Watch Petition to US Trade Representative (29 Mayıs 1987).

York Times) ilgisiz bir açıklaması diye bir kenara atıldı. ABD'nin bütün devletleri uluslararası hukuka uymaya çağıran bir Güvenlik Konseyi kararını veto etmesi ile Genel Kurul'un aynı sonuca yönelik kararlarına (1986'da İsrail ve El Salvador'la, 1987'de yalnız İsrail ile birlikte) karşı oy kullanması hemen hiç dikkat çekmedi. Görünüşe göre kılavuz ilke şöyle: ABD yasa tanımaz bir terörist devlettir ve dünya ne düşünürse düşünsün, uluslararası kuruluşlar ne derse desin, *bu doğrudur, hakçadır*.

Buradan çıkan doğal bir sonuç, hiçbir devletin kendini ABD saldırısına karşı savunma hakkı olmadığı öğretilisidir. Bu harikulade öğretinin ne denli geniş kabul gördüğü, Reagan yönetiminin propaganda, kışkırtma dairesi Nikaragua'nın avcı jetleri edinme tasarılarına ilişkin dönemsel öyküler yaydıkça ortaya çıktı. İletişim araçları bu yanlış bilgilendirmeyi araştırıp sorgusuzca yuttuğu için bazı eleştirilere hedef oldu ama daha önemli bir olgu göz ardı edilmişti: Nikaragua söz konusu olduğunda, bu tür bir davranışın hiçbir biçimde kabul edilemeyeceğine ilişkin genel anlaşma. Dikkatleri 1984 Nikaragua seçimlerinden başka yöne çekmek için böyle bir masal uydurulduğunda, Massachusetts Senatörü Paul Tsongas, önde gelen diğer güvercinlerin de desteğiyle, Nikaragua'nın 1950'lerden kalma eski püskü MİG'ler alması durumunda ABD'nin bu ülkeyi bombalamak zorunda kalacağı uyarısında bulundu, çünkü "bu uçaklar Birleşik Devletler'i de vurabilir nitelikteydi", dolayısıyla ABD'nin güvenliği için tehdit oluşturuyorlardı —bu durum, diyelim, ABD'nin Türkiye'deki teyakkuz halindeki nükleer füzelerinden farklıdır çünkü bunlar yalnızca savunma amaçlı olduklarından SSCB'ye yönelik tehdit oluşturmazlar.⁹ Söz konusu avcı jetlerinin Nikaragua'ya, CIA'in taşeron ABD güçlerini savaş alanında

⁹ *Boston Globe* (9 Kasım 1984). Gazete, Demokrat güvercin Christopher Dodd'un benzer yorumlarını da aktarıyor.

tutmak için gerekli mühimmat uçuşlarından, yumuşak hedefleri güvenle vurabilmeleri için onlara Nikaragua birliklerinin konuşlanışı üzerine son dakika bilgileri sağlayan düzenli keşif uçuşlarından topraklarını koruma olanağı verebileceği anlaşılmaktadır. Anlaşılmakta ama buna hemen hiç değinilmemektedir.¹⁰ Görünen o ki kitle iletişiminin ana akımından bir kimse de çıkıp, ABD “Sovyet destekli Sandinistalar”ın korkusundan sinip kalam diye bağlaşıklarına askeri yardımı önleme konusunda baskı yapmasa Nikaragua’nın MİG’ler yerine Fransız uçaklarını memnuniyetle kabul edebileceği malum sırrını dile getirmedi.

Aynı konu 1988 Ağustosunda, kongre güvercinlerinin “Nikaragua Direnişine Yardım”la ilgili Byrd Yasa Değişikliği’ni coşkuyla destekledikleri sırada da gündeme geldi. Bundan üç gün önce Kontralara *Mission of Peace* adlı bir yolcu teknesine saldırarak aralarında ABD’li bir din heyetine başkanlık eden New Jerseyli bir Baptist papazın da bulunduğu tümü sivil iki kişiyi öldürüp yirmi yedisini yaralamışlardı. Senato’daki Byrd Yasa Değişikliği görüşmesinde bu olayın sözü bile edilmedi. Kongre güvercinleri ise tam tersine, Nikaragua ordusu böyle terörist canavarlıkları yapanlara karşı “bir kışkırtma olmadan askeri bir saldırı”da ya da “başka bir düşmanca eylem”de bulunacak olursa, Kongre’nin buna Kontralara resmi askeri yardımı yeniden başlatarak etkili, haklı bir karşılık vereceği uyarısında bulundular. İletişim araçlarının manşetleri ile diğer yorumlar bu tutumda bir tuhaflık ya da alışagelmedik bir yan bulmadı.

İleti açıktır: ABD’nin terörist saldırılarına karşı kimsenin kendini savunma hakkı yoktur. ABD, *hak gereği* bir terörist devlettir. Bu da sorgulanamaz bir öğretilerdir.

¹⁰ ABD’deki belli başlı yayın organları arasında Sandinistalara belki de en az karşı olan liberal *Boston Globe*’un bir araştırması, Niuaragua’nın “CIA güdümlü Kontralara saldırılarını püskürtmek, mühimmat uçuşlarını durdurmak ya da engellemek için” hava gücüne gereksinim duyduğu gerçeğine yalnızca bir başyazıda değinildiğini ortaya koydu (9 Kasım 1986).

Buna göre, boyun eğmeyen bir halkı boyun eğdirmek için terörist bir taşeron ordu örgütlemek meşru bir iştir. Sağ kanattan Jeane Kirkpatrick, “başka bir ulusun işlerine zor kullanarak karışma”nın ne “yapılamaz” ne de “ahlak dışı” bir iş olduğunu açıkladı¹¹ —bu yalnızca yasadışıdır, suçtur; öyle ki Nuremberg’de, Tokyo’da insanlar “utku kazananın adaleti” olmadığı yollu cazgırlıklarla asıldılar, çünkü Hakim Robert Jackson’ın belirttiği gibi, “belli eylemlerin, anlaşmaların çiğnenmesi suçsa, bunları ister ABD ister Almanya yapsın yine suçtur. Bize karşı başvurulmasını istemediğimiz bir cezai davranış hükmünü başkalarına karşı koymaya hazır değiliz”.¹² Bu tür düşüncelere karşı çıkan Irving Kristol, “uluslararası hukuka dayalı bu savın inandırıcılıktan tümüyle yoksun olduğunu” belirtmektedir. “Büyük bir gücün daha küçük bir ulusun içişlerine genellikle karışmaması gerektiği” doğru olmakla birlikte, “bir başka büyük devlet bu kuralı daha önce delmişse” ilke çürür. Silah ile teknisyen sağlamak yoluyla “Sovyetler Birliği’nin Nikaragua’ya gerek askeri gerekse sivil alanlarda müdahale ettiği su götürmez” olduğundan, ABD’nin de taşeron ordusunu Nikaragua’nın üzerine salmaya hakkı vardır. Aynı sava dayanarak, Sovyetler Birliği’nin de (kendisi için Nikaragua’nın Birleşik Devletler için oluşturduğunun çok ötesinde bir güvenlik tehdidi oluşturan) Türkiye’ye ya da Danimarka’ya saldırma hakkı sabittir, zira ABD’nin bu ülkele desteklediği ve eğer SSCB, Kristol’ün mantığınca tanınan saldırganlık hakkını kullanacak olsa çok daha fazla destekleyeceği “su götürmez” dir.

Ne var ki Kristol, Birleşik Devletler’in zor kullanarak karışma hakkıyla ilgili olarak başka bir yerde sözünü ettiği yaşamsal bir ayrımı işin içine sokarak bu sava da karşı çıkabilir. “Önemsiz in-

¹¹ Jeane Kirkpatrick, “US Security and Latin America”, *Commentary* (Ocak 1981), s. 29.

¹² Aktaran, Stohl, “States, Terrorism and State Terrorism”.

sanlar gibi, önemsiz uluslar da önemli oldukları kuruntusuna kapılabilirler". Böyle bir durumda bu kuruntunun kafalarından zorla kazınması gerekir. "Gerçekte, 'gambot diplomasisi' günleri sona ermemiştir... Polis arabaları vatanın dirliği için ne denli zorunluysa gambotlar da uluslararası düzen için o denli zorunludur". Dolayısıyla, ABD'ye Nikaragua'ya, önemsiz bir ulusa karşı zor kullanma hakkı tanınmaktadır, oysa Türkiye ya da Danimarka örneğinde SSCB bu haktan yoksundur.¹³

ABD güdümlü uluslararası terörizme verilen ezici onay, seçkinlerin Kontra savaşına yönelik geniş karşı çıkışıyla gözden kaçırılmamalıdır. 1986'ya gelindiğinde, yoklamalar "önderler" in yüzde 80'inin Kontralara yardım edilmesine karşı çıktığını gösteriyor, Kongre ile iletişim araçlarında yardım izlencesi konusunda ateşli tartışmalar yaşanıyordu. Ancak asıl önemlisi tartışma konularına dikkat etmektir. Muhalif uça, *New York Times*'tan Tom Wicker "Bay Reagan'ın [Kontralari] destekleme siyaseti açık bir başarısızlıktır" diyordu, bu yüzden, "Nikaragua'nın komşularınca dayatılacak, üzerinde bir biçimde uzlaşmış bölgesel bir düzenlemeye razı olmalıyız" —elbette, kendi halklarını katletmekten başlarını kaldıracabilirlerse; zaten bu da söz konusu terör devletlerinin, onları uzaktan hiçbir yapırımın adamakıllı işlemediği serseri Sandinistalara bölgesel yapırımlar dayatma görevinden alıkoymayan bir özelliğidir. *Washington Post*'un aynı düşünceleri dile getiren köşe yazarları, Kontralari, "kusurlu bir aygıt" diye görüyordu; öyleyse "Nikaragua'yı yeniden bir Orta Amerika kalıbına oturtmak", "bölgesel bir ölçüt", Washington'un terör devletleri ölçütünde "kabul edilir bir davranış" düzenlemek için başka araçlar ardına düşmek zorunluluğu vardır. Önde gelen güvercinlerden Senato Çoğun-

¹³ Irving Kristol, "Why a Debate Over Contra Aid?", *Wall Street Journal* (11 Nisan 1986); Kristol, "Where Have All the Gunboats Gone?", *Wall Street Journal* (13 Aralık 1973).

luk Partisi grup başkanı Alan Cranston, (gerçekler ne olursa olsun, öğreti gereği ABD'nin amacı olan) "Nikaragua'da demokrasiye... ulaşmak için Kontraların acınacak ölçüde yetersiz olduğunu" kabul etti. Dolayısıyla Managua'daki "paylanası" hükümeti "yalıtmak", "kendi suyunda çürümeye bırakmak" için ABD'nin başka yollar bulması gerekmektedir. Ama Washington'un eli kanlı yavaşmaları asla böyle bir dille kınanmamıştır.¹⁴

Kısacası, Michael Kinsley'in "duyarlı siyaset"inin temel koşullarından pek az bir sapma var. Sorunlar ilkeyle değil verimlilikle ilintilidir. Uygun gördüğünde, devletin zor kullanma hakkı vardır.

Uluslararası terörizme başvurmanın ardındaki güdülenim içtenlikle açıklanmıştır. Yönetimin üst düzey görevlileri Nikaragua'ya saldırmaktaki amacın "[Sandinistaları] kıt kaynakları toplumsal izlencelerden başka yere, savaşa kaydırmak zorunda bırakmak" olduğunu dile getirdiler. Yönetimin de onayladığı 1981 tarihli CIA izlencesinin temel dürtüsü buydu. Eski CIA çözümlemecisi David MacMichael'in Uluslararası Adelet Divanı'ndaki tanıklığında ana hatlarıyla belirttiği gibi, bu izlence şunu kendine amaç edinmişti: Taşeron orduyu kullanarak "Nikaragua güçlerini sınır ötesi saldırılarda bulunmaya kışkırtmak, böylelikle de Nikaragua'nın saldırgan doğasının sergilenmesini sağlamak", Nikaragua Hükümeti'ni "karşıtlarını tutuklayarak Nikaragua'daki sivil özgürlükleri kısıtlamaya, hükümetin iddia edilen içkin totaliter doğasını sergilemeye" zorlayıp "böylece ülkedeki yerel ayrılıkları artırmak", darmadağın olmuş iktisadi güçten düşürmek. CIA'in devasa destek hareketına Kongre'ce 1988 Şubatında kuramsal olarak son verilmesinin (—dillendirilen görüş bunu kabullenmez ama— taşeron güçlerin de yerli gerillalarla hemen hiçbir benzerlik göstermediklerini açık edercesine sırta kadem basmasının) ardından, Nikaragua'da terörist bir güç bulundur-

¹⁴ Bakınız: Chomsky, *Necessary Illusions*, s. 60.

ma stratejisini tartışan bir Savunma Bakanlığı görevlisi bunu şöyle açıklıyordu:

Bu iki bin çetin ceviz adam Nikaragua hükümetinin üzerinde bir ölçüde baskı kurabilir, onu iktisadi kaynaklarını ordu için kullanmaya zorlayabilir, iktisadi sorunlarını çözmekten alıkoyabilir —bu da bir artıdır elbet... Sandinista düzenini sıkıştıran, bu düzenin demokrasiden yoksunluğuna dikkati çeken, Sandinistaları iktisadi sorunlarını çözmekten alıkoyan her şey bir artıdır.

Carter yönetiminin Amerika ülkeleriyle ilişkilerden sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Viron Vaky terörist saldırının başlıca sa-
vının “uzun bir yıpratma savaşının düzeni zayıflatacağı, baskıcı uygulamaları kökten sertleştirmeye iteceği, huzursuz Nikaragua halkından da yeterli desteği alacağı, böylelikle düzenin bir halk ayaklanmasıyla er geç devrileceği, iç darbeler yoluyla ya da önderlikteki bölünmelerle kendi kendine yıkılacağı ya da kurtarabildiğini kurtarmak için tümünden teslim olacağı” düşüncesine dayandığını belirtmişti. Bir güvercin olarak Vaky, bunu “sakat” ama hiçbir biçimde yanlış sayılamayacak bir kavrayış diye görür.¹⁵

1980’lerin en önemli dönemlerinden birinden, *nom de guerre*’i [takma adı] “Mercenario” olan, ana kontra gücünün (FDN) haber alma şefi Horacio Arce’den öğrendiğimize göre, terörist güçler verilen emirleri eksiksiz anlamaktadırlar; “demokratlar” ile “özgürlük savaşçıları”nın sözleri ise iç tüketime yöneliktir. Beyaz Saray ile iletişim araçları Sandinista dönemlerini şevkle kullanırlar, Kontralar manşetlerden genellikle inmezler. Ancak, Kontra dönemlerine gelindiğinde işin rengi değişir, özel-

¹⁵ Julia Preston, *Boston Globe* (9 Şubat 1986); MacMichael, bakınız: Chomsky, *Culture of Terrorism*; Doyle McManus, *Los Angeles Times* (28 Mayıs 1988); Vaky, bakınız: Chomsky, *Necessary Illusions*.

likle de anlatacak sevimsiz öyküleri varsa. Arce 1988 sonlarında taraf değiştirdiğinde ABD’de görmezden gelindi. Aftan yararlanmak üzere Managua’ya dönmeden önce Meksika’da kendisiyle yapılan söyleşilerde Arce, Birleşik Devletler’in güneyinde yer alan bir hava kuvvetleri üssünde gördüğü yasadışı eğitimi betimledi, Tegucigalpa’daki ABD Elçiliği’nde bir YARDIM kuruluşu adı altında Kontralara destek sağlayan CIA görevlilerini ad vererek açıkladı, Honduras ordusunun askeri Kontra etkinlikleri için nasıl istihbarat ile destek sağladığını kabaca anlattı; taşeron güçlerin içine düştüğü muazzam çürümeyi, silahlarını Honduras silah pazarında satışlarını, derken bu silahların oradan El Salvadorlu gerillaların eline geçişini tartıştı. Sonra da şu açıklamada bulundu: “Bir sürü okula, sağlık merkezine falan saldırdık. Bunu Nikaragua hükümeti köylülere toplumsal hizmet götüremesin, tasarılarını gerçekleştirmesin diye yapıyorduk... düşünce buydu”. ABD eğitiminin başarısı bu kanıtla fazla fazla doğrulanıyor.¹⁶

Eski CIA yöneticisi Stansfield Turner’ın 1985 Nisanında Kongre’de verdiği ifadede belirttiği gibi, kontra savaşı kolaylıkla “devlet destekli terörizm” sayılabilir. Ama bunun doğrudan doğruyu saldırganlık diye adlandırılması gerektiği de öne sürülebilir. Uluslararası Adalet Divanı’nın 1986’daki kararının önemi belki de bundan ileri geliyor. Ama biz, terörizm konusundaki kuşkuları ABD’ye yontmayı, yani Nikaragua’ya yönelik eylemlerini uluslararası terörizm sınıflandırması içinde ele almayı sürdürelim.

¹⁶ A.g.y., s. 204-205.

3 1980'lerde Uluslararası Terörizm

1980'li yıllarda uluslararası terörizmin başlıca alanı Orta Amerika olmuştur. Nikaragua'da ABD'nin taşeron güçleri arkalarında bir yığın cinayet, işkence, tecavüz, sakat insan, adam kaçırma, yıkım bıraktılar ama bunun önüne geçildi çünkü sivillerin de kendilerini savunacak bir ordusu vardı. ABD yavaşması devletlerde buna benzer sorunlar baş göstermedi; buralarda sivil halka saldıran başlıca terörist güç bizzat ordu ile devletin diğer güvenlik güçleridir. El Salvador'da, Başpiskopos Rivera y Damas'ın hareketlara hız verilmesinden hemen sonra, 1980 Ekim'inde "savunmasız sivil halka karşı bir yok etme, soykırım savaşı" diye betimlediği saldırılarda onbinlerce insan katledildi. "Halkı ezmekten, El Salvador oligarşisinin çıkarlarını savunmaktan başka şey bilmeyen" silahlı güçlere yardım göndermemesi için Başkan Carter'a boşuna yalvaran Başpiskopos Oscar Romero'nun suikaste kurban gitmeden hemen önce uyardığı gibi, bu devlet terörü uygulaması "kendi temel insan haklarını savunmanın savaşımını veren halkın örgütlerini ortadan kaldırmayı" amaçladı.¹⁷ Halka yönelik saldırılardaki yabanıllığın iyiden iyie katmerlendiği Reagan yönetimi sırasında bu hedeflere büyük oranda ulaşıldı. ABD'nin kendi çıkarlarına zarar verebilecek bir istila hareketine sürüklenebileceği görüldüğünde seçkin çevrelerde biraz kaygılı, buna karşı çıkan bir hava esiyordu ama halkçı örgütlerin yok edilmesi, "kellesinin koparılması" ile birlikte devlet terörü başarıya ulaşmış göründükçe bu kaygı, karşı çıkış havası da dindi. ABD'ce kabul edilebilir ayrıcalıklı öğelerin etkisini sağlama alan şiddet ile baskı koşullarında gerçekleştirilen seçimlerden sonra böyle hoşnutsuzluklara hemen hiç yer kalmadı.

¹⁷ Rivera y Damas, anan Ray Bonner, *Weakness and Deceit* (Times Books, 1984), s. 207; Romero, anan Jenny Pearce, *Under the Eagle* (Latin America Bureau, 1981).

Esquipulas II uzlaşmalarının ardından devlet teröründeki belirgin artış hemen hiç dikkate alınmadı; gücül bir karşılığı “kurbanları en acımasız biçimde öldürmek ya da sakat bırakmak”, ardında “sakat kalmış, boğazı kesilmiş, parçalanmış, boğazlanmış ya da işkencenin... tecavüzün izini taşıır” kurbanlar bırakmak yoluyla sindirmeye yönelik hükümet stratejisinin bir parçası olarak, resmi ölüm mangalarınca gerçekleştirilen öldürme eylemlerinde “tehlikeli bir tırmanış” olduğunu kaydeden *El Salvador: “Death Squads” - A Government Strategy* (Ekim 1988) başlıklı Uluslararası Af Örgütü raporu da önemsenmedi. Bu hükümet stratejisinin hedefi “sivil bir nüfusa gözdağı vermek, baskı yapmak” (yani, ABD yasalarında resmen tanımlandığı biçimiyle terörizm) olduğundan, yalnızca öldürmek yeterli değildir. Tersine, ülkedeki seçkinler katillere, işkencecilere para akıtmayı, onları eğitmeyi, desteklemeyi sürdürüp olan biteni görmezden gelmekte diretirken, cesetler yol kenarına parçalanmış halde bırakılmalı, yüzleri kırmızıya boyanmış, göğüsleri kesilmiş kadınlar saçlarından ağaçlara asılmış halde bulunmalıdır.

Aynı yıllarda, yine Birleşik Devletler ile onun paralı asker devletlerince başından sonuna desteklenen daha geniş çaplı bir kıyım bu kez Guatemala’da gerçekleşti. Terör bu ülkede de Esquipulas II barış anlaşmasının ardından, demokrasiye, toplumsal düzetime, insan haklarını korumaya yönelik olarak uzlaşmalarda karara bağlanmış adımların önünü almak üzere tırmanışa geçti. El Salvador’da olduğu gibi, bu gelişmeler de açıkça görmezden gelindi; dönemin biçilmiş ödevi, dikkatleri Nikaragua’ya çekmek, ABD yandaş devletlerde olağan uygulama durumuna gelen kötüye kullanımlara azıcık da Nikaragua yeltecek olsa yaygarayı basmaktı. Amaç Nikaragua’yı “Orta Amerika kalıbı”na döndürmek, El Salvador ile Guatemala’nın yerine getirdiği “bölgesel ölçütler”e uymasını sağlama almak olduğundan, yandaş devletlerdeki terör, katillere yardım akışını tehli-

keye düşürecek denli apaçık duruma gelmediği sürece üzerinde durmaya bile değmez.¹⁸

Tüm bunların kendi uluslararası paralı asker devletler ağının yardımıyla Washington'ca desteklenen ya da doğrudan doğruya Washington'ca örgütlenen uluslararası terörizm olduğunun özelliikle ayırdına varalım.

El Salvador'u demokrasiye kavuşturdu diye alkışlanan 1984 seçimlerinden epey sonra, San Salvador başpiskoposluğunun koruması altında etkinlik gösteren, kiliseye bağlı insan hakları örgütü Socorro Juridico, hala "silahlı güçlerin resmi onaydan yararlanan, bu toplu zulmü gerçekleştirmeye yeter eğitim görmüş aynı üyeleri"nin yürütegeldiği terörün sonuçlarını şu sözlerle betimliyordu:

Temel insan haklarının durmaksızın çiğnenmesinin sonucunda, terör ile paniğin etkisi altında bulunan Salvador toplumunun resmidir: Bir yandan toplu bir yılgınlık ile yaygın bir korku, öte yandan zorbaca yordamlara günbegün, anbean başvurulduğu için terörün içselleştirilerek kabullenilmesi. Genel olarak, toplum işkence görmüş bedenlerle sık sık karşılaşmayı kanıksamıştır, çünkü temel hakların, yaşama hakkının toplum için kesinlikle hiçbir bağlayıcı değeri yoktur.¹⁹

Aynı yorum bu uygulamalara seyirci kalan ya da başka yana bakmakla yetinen toplumlar için de geçerlidir.

¹⁸ Bu konulara ilişkin belgeler için, bakınız: Chomsky, *Necessary Illusions*.

¹⁹ LADOC (Latin American Documentation), *Torture in Latin America* (LADOC, 1987); Birinci Uluslararası Latin Amerika'da İşkence Semineri'nin, "bireyleri, tümüyle halkları, Ulusal Güvenlik Öğretisi'nden esinlenen devlet terörizmi" yoluyla "sömürme, ezme, bağımlı kılma yöntemlerini kusursuz kılmayı amaç edinen, bu konuda uzmanlaşmış merkezlerde üretilen terör bilgisiyle çokuluslu bir terör teknolojisini elinde bulunduran baskıcı sistem"e adanmış raporu. Söz konusu öğretinin kökü Kennedy yönetiminin, Latin Amerika ordularının görev alanını "iç güvenlik"e kaydırma yönündeki, uzun erimli sonuçları olan tarihsel kararına dayandırılabilir.

4 Resmi Vebadan Önce

Uluslararası terörizm, elbette, 1980'lerin bir buluşu değildir. Önceki yirmi yıldaki başlıca kurbanları Küba ile Lübnan'dı.

Küba karşıtı terörizm, 1961 Kasımında 400 Amerikalı, 2000 Kübalı, hızlı teknelerden oluşan özel bir donanma ve 50 milyon dolarlık yıllık bütçeyle "Mongoose" kod adıyla kurulan gizli bir Özel Grup tarafından yürütülüyor, bu grup ise Yansızlık Yasası'na, büyük olasılıkla bir yandan da CIA'nin Birleşik Devletler'deki hareketlerini yasaklayan yasaya aykırı olarak, kısmen, Miami'deki bir CIA üsünden yönetiliyordu.²⁰ Bu hareketler, oteller ile fabrikaların bombalanması, balıkçı teknelerinin batırılması, ekinlerin, hayvanların zehirlenmesi, dışsatıma dönük şekerin telef edilmesi gibi eylemleri kapsıyordu. Söz konusu eylemlerin her birinin bizzat CIA'nin yetkilendirmesine bağlı olması bir yana, böyle bedeller bile resmi düşmanların günahını temizlemeye yetmedi.

Bu terörist hareketlerden bir çoğu, 1962'nin Ekim-Kasım aylarında patlak veren Küba füze bunalımı sırasında yaşandı. Raymond Garthoff'un belirttiğine göre, bunalımdan önceki haftalarda, Florida'dan yönlendirilen Kübalı bir terörist grup, ABD hükümetinin de izniyle, "Sovyet askeri teknisyenlerinin toplandığı bilinen, Havana yakınlarındaki bir kıyı oteline hızlı teknelerle gözüpek bir bombalı saldırı düzenleyerek yirmi Rus ile Kübalıyı öldürdüler"; kısa süre sonra ise İngiliz, Küba kargo gemilerine saldırdılar, Ekim başlarında hız verdikleri diğer eylemlerin yanı sıra Küba'ya bir kez baskında bulundular. Mongoose'un eylemleri resmen askıya alındıktan sonra, füze bunalımının doruğa ulaştığı bir sırada, 8 Kasım'da, Birleşik Devletler'den gönderilen bir terörist timi Küba'ya ait bir sanayi kuruluşunu havaya u-

²⁰ Raymond L. Garthoff, *Reflections on the Cuban Missile Crisis* (Brookings Institution 1987), s. 17.

çurdu. Fidel Castro, “casus uçaklarından alınan fotoğraflar”ın kılavuzluğunda gerçekleştirilen bu harekatta 400 işçinin öldüğünü ileri sürdü. Küresel bir nükleer savaşın ilk kıvılcımı olabilecek bu terör eylemi açıklığa kavuşturulduğunda üzerinde pek durulmadı. Castro’ya suikast girişimleriyle başka terör eylemleri bunalımın sona ermesinden sonra da sürdü, 1969’a gelindiğinde Nixon’la birlikte iyiden iyiye tırmandı.²¹

Bu tür hareketler Nixon döneminden sonra da sürdü. Örneğin, 1976 Nisanında iki Küba balıkçı teknesi Küba karşıtı terörizmin dünya genelindeki ana merkezi durumundaki Miami’den açılan teknelerin saldırısına uğradı. Birkaç hafta sonra Portekiz’deki Küba elçiliği bombalandı, iki kişi öldü. Temmuz ayında New York’taki BM Küba heyeti bombalı saldırıya uğradı, yine New York’taki Müzik Akademisi’nde Küba yanlısı bir toplantıya bombalı saldırı düzenlenmesinin yanı sıra, Karayipler’deki, Kolombiya’daki Küba hedeflerine yönelik bombalama eylemlerine girişildi. Ağustos ayında Arjantin’deki Küba elçiliğinde çalışan iki görevli kaçırıldı, Cubana havayollarının Panama’daki büroları bombalandı. Venezüela’daki Küba elçiliği ekim ayında kundaklandı, Madrid’deki elçilikse kasımda bombalı saldırıya uğradı. Ekim ayında, CIA’ce eğitilen Kübalı sürgünler, bir Cubana yolcu uçağına bombalı saldırı düzenleyerek aralarında Küba’nın altın madalyalı uluslararası eskrim takımının da bulunduğu 73 yolcunun tümünü öldürdüler. Bu terörist hareketi gerçekleştirenlerden biri, Domuzlar Körfezi gazisi Luis Posada Carriles söz konusu bombalama eyleminden ötürü tutulmakta olduğu Venezüela’daki cezaevinden salıverilmişti; bu ülkeden gizemli bir bi-

²¹ A.g.y., s. 16 ile sonrasında, s. 78 ile sonrasında, s. 89 ile sonrasında, s. 98. 1. dipnotta adı geçen kaynaklara bakınız. Bir de, Bradley Earl Ayers, *The War that Never Was* (Bobbs-Merrill, 1976); Warren Hinckle ile William Turner, *The Fish is Red* (Harper & Row, 1981); William Blum, *The CIA* (Zed Books, 1986); Morris Morley, *Imperial State and Revolution* (Cambridge University Press, 1987); Taylor Branch ile George Crile, “The Kennedy Vendetta: Our Secret War on Cuba”, *Harper’s* (Ağustos 1975).

çimde sıvışıp yolu her nasılsa El Salvador'a düşmüş, burada ABD'nin Nikaragua'da terörist hareketlar düzenlemesine yardımcı olmak üzere Ilopango askeri üssünde çalışmaya koyulmuştu. CIA, 1969-79 yılları arasında ABD ile Karayipler'deki 89 terörist hareketi Kübalı sürgünlerin üzerine attı; bunların en dışlisi olan OMEGA 7 ise FBI'ca 1970'lerin büyük bölümünde ABD'de etkinlik gösteren en tehlikeli terörist grup diye niteleniyordu.²²

Küba uluslararası terörizmi konu alan akademik çalışmalarda ağırlıklı yer tutar. Walter Laqueur'in genel kabul gören çalışmasında (1. dipnota bakınız), hemen hiç kanıt bulunmamakla birlikte, Küba'nın terörizme arka çıktığına ilişkin yığınla anıştırma yer alır. Ancak, Küba'ya karşı terör eylemleri üzerine tek söz edilmez. Şöyle yazıyor Laqueur: "Son yirmi otuz yılda... daha baskıcı düzenler terörden yakalarını sıyırmakla kalmadılar, daha hoşgörülü toplumlara yönelik teröre de destek verdiler". Bu sözlerle, "hoşgörülü bir toplum" olan Birleşik Devletler uluslararası terörizmin kurbanlarından biri iken, "baskıcı bir düzen" olan Küba'nın bunun eyleyenlerinden biri olduğu demeye getirilir. Böyle bir sonuca varmak için, ABD'nin Küba'ya yönelik geniş çaplı terörist saldırılara yadsınamaz biçimde giriştiği, asıl kendisinin terörden yakasını görece sıyırmış bulunduğu gerçeğini hasır altı etmek gerekir; üstelik, Küba'ya karşı öne sürülebi- lecek bir suçlama varsa bile Laqueur'ün bunu beceremediği apaçık ortada.

Reagan'dan önceki dönemin belli başlı ikinci örneğine gelirse; 1970'lerin başından beri Güney Lübnan'da halk, "düşmanlıkların sona ermesi", İsrail'in bölgede öngördüğü düzenlemele- rinin kabul edilmesi için, "durumdan etkilenen halkların bastı-

²² Bakınız: Noam Chomsky, *Towards a New Cold War* (Pantheon, 1982), s. 48-49; bakınız: Chomsky, *Culture of Terrorism*, s. 40; Stohl, "States, Terrorism and State Terrorism".

racağı yollu, önünde sonunda gerçekleşen ussal bir beklentiye” gebeydi (Abba Eban, İşçi Partisi iktidarı sırasında Lübnan’da girişilen kısıcılıklar üzerine Başbakan Menaham Begin’in betimini yorumlarken; Eban bu betimin ne denli yerinde olduğunu tanırcasına, söz konusu kısıcılıkların “ne bay Begin’in ne de benim ağza almaya cesaret edebileceğimiz düzenler”in yordamı olduğunu söylüyordu).²³ İşçi Partili saygın bir güvercinin öne sürdüğü bu gerekçenin söz konusu eylemleri (saldırganlık değil) düpedüz uluslararası terörizm yaftasına altına yerleştirdiğine dikkat edelim.

Bu saldırılarda binlerce insan öldü, yüzbinlercesi evinden yurdundan oldu. Bunların pek azı biliniyor çünkü olan bitenler hiç ilgi çekmiyordu; aynı yıllarda FKÖ’nün İsrail’e düzenlediği, barbarca olmakla birlikte İsrail’inkilerle karşılaştırılmayacak kadar küçük ölçekte saldırılar büyük öfke yarattı, manşetlerden inmedi. Sonraları Lübnan’da gazeteci olarak bulunan ABC muhabiri Charles Glass, “Amerikalı köşe yazarlarının Güney Lübnanlıların içinde bulunduğu koşullarla hemen hiç ilgilenmedikleri”ni ayımsadı. “İsrail’i tehdit eden, uçak kaçırıp elçilik basan dehşetli ‘terörist’ öykülerinin yanında, İsrail’in düzenlediği baskınların, köylerin bombalanmasının, insanların Güney Lübnan’dan yavaş yavaş ayrılarak Beyrut’un eteklerindeki giderek büyüyen varoşlara göçmelerinin esamesi okunmuyordu”. İsrail ölüm mangaları 1982 İsrail işgalinden sonra Güney Lübnan’da eylemlere giriştiğinde bile bu tutumun hemen hiç değişmediğini belirterek sürdürüyor sözlerini Glass. Olan biteni *London Times*’tan okuma olanağı vardı ama ABD’li yayıncılar tınmıyordu. İletişim araçları “Güney Lübnan’daki köylerde, kamplarda bulunun kuşkululara suikast düzenleyen, Shin Beth’e [gizli po-

²³ *Jerusalem Post* (16 Ağustos 1981); başka aktarmalar, tarihsel zemin, betimlemeler için, bakınız: Chomsky, *Fateful Triangle* (South End, 1983), 5. bölüm, 1., 3., 4. Kısımlar.

lise] bağlı sivil giyimli ölüm mangalarının” “Şii müslüman nüfusu galeyana getirerek ABD Deniz Kuvvetleri'nin Lübnan'daki varlığını savunulmaz kılan” eylemlerini duyurmuş olsaydı, Lübnan'da konuşlanmış Deniz Piyadeleri'nin içine düştüğü durum belki de değerlendirilebilecekti. Bu askerler neden orada bulduklarını hiç bilmiyor gibiydi; “kara listeye alınmış olanlar” dışında elbet: “Hemen hepsi, asla kameralar karşısında olmasa bile, yoksula karşı zengini korumak üzere gönderildiklerini söylüyordu”. “Lübnan'da özdeşleştikleri yegane insanlar, Beyrut havaalanındaki üslerinin çevresinde yaşayan yoksul Şii sığınmacılardı; ne yazık ki 23 Ekim 1983'de bu askerlerden 241'inin ölümüne neden olan da... büyük olasılıkla o yoksul Şiilerden biriydi”. Bu konular yazılabilmiş olsaydı, Amerikalı denizcileri, “basının halka, ordu haberalma görevlilerinin de denizcilere açıklayamayacağı” bir siyasetin kurbanları olan bu insanları ölümüne götüren bombalı saldırı belki önlenebilir ya da en azından anlaşılabilirdi.

1976'da Suriye ABD'nin onayıyla Lübnan'a girdi, daha büyük ölçekte kısımların yürütülmesine aracı oldu. Bu kısımların en büyüğü, İsrail yapımı silahlarla donanmış Suriye destekli Hıristiyan güçlerince binlerce insanın öldürdüğü, Tel El-Zatir'deki Filistin sığınmacı kampında gerçekleşti.²⁴

Daha öteye gitmeye gerek kalmadan, devlet güdümlü uluslararası terörizm vebasının Reagan yönetiminin “kamuya açıklık diplomasisi”nce başat bir soruna dönüştürülmeden epey önce gemi azıya aldığı açığa çıkmıştır.

²⁴ Charles Glass, “No News is Bad News”, *Index on Censorship* (Ocak 1989). Bakınız, Chomsky, *Fateful Triangle*, s. 184 ile sonrasında, anılan kaynaklar.

5 Ölçü: Parça Bölük Terörizm

Burada ele alınan toptancı terörizm türü, “terörizm musibeti” tartışmasının çoğunlukla dışında tutulmuştur. O zaman biz de bu ölçüte uyan daha küçük ölçekli terör eylemlerine bakalım.

Bu alandaki yazın pek bir işe yaramayacak denli seçici ama burada da sicil 1980’lerin çok öncesine uzanıyor. Laqueur’un bilindik kaynağında bulunmayan birkaç örneğe değinmek gerekirse; Laqueur bombalı mektuplar kullanıldığından, canılığı onanmışlarca kullanılan “ilkel bir bombalı kitap”tan söz ederken, General Mustafa Hafız’ı 1956’da Gazze’de, tam da Filistinli Fedayenlerin İsrail hedeflerini vurmak üzere sınırdan sızma girişimlerini önlemekle görevli olduğu sırada öldürmek için İsrail haberalma örgütünce kullanılan gelişmiş bombalı kitaba hiç değinmiyor.²⁵ Laqueur’ün bombalı mektupları ele aldığı bölümde, bombalı mektupları ilk kez kendisinin, İsrail’in şimdiki başbakanı İzak Şamir’in başında bulunduğu terör grubunun (Lehi, “Acımasızlar Çetesi”) komutanlarından biri olduğu sırada kullandığını öne süren Ya’akov Eliav’ın tanıklığına da yer verilmiyor. Eliav 1946’da Paris’ten çalışırken İngiliz Bakanlar Kurulu’nun tüm üyelerine, Tory muhalefetinin başındakilere, çok sayıda ordu komutanına İngiliz hükümetinin resmi zarfları içinde böyle 70 bomba gönderilmesi işini ayarlamış. 1947 Haziranında suç ortaklarından biriyle birlikte yine bu bombalı mektuplardan göndermeye çalışırken Belçika polisince yakalanıp engellendiler.²⁶

²⁵ Ehud Ya’ari, *Egypt and the Fedayeen* (İbranice) (Givat Haviva, 1975), s. 27 ile sonrasında. Ele geçirilen Mısır ile Ürdün belgelerine dayanan bir çalışmadır. Aynı sıralarda Mısır’ın Ürdün’deki askeri ateşesi Salih Mustafa, Doğu Kudüs’ten, büyük olasılıkla aynı kaynaktan gönderilen bir bombalı mektup sonucu ciddi biçimde yaralanmıştır, a.g.y.

²⁶ Eliav’ın 1983’te yayımlanan kitabı *Hamevukaş’a* gönderen, İsraili askeri tarihçi Uri Milshtein, *Hadashot* (31 Aralık 1987).

Uçak kaçırma, bombalama eylemleriyle ilgili bildik kayıtlar da, 1950'lerde komünist ülkelerce önerilen, "kaçmak üzere uçak, tren, gemi kaçırınlar"ın iadesi istemini ABD'nin geri çevirmesi gibi bazı önemli konulara değinmekten kaçınır (Dışişleri Bakanlığı hukuk danışmanlarından Abraham Sofaer söz konusu siyasetin 1960'ların sonundan —ABD ile bağlaşıklarının hedef alınmasından— başlayarak "gözden geçirildiğine" dikkat çeker). Sofaer'in yorumu, durumu olduğundan önemsiz göstermektedir. Tass'ın *Achille Lauro* gemisinin kaçırılmasını kınayan bir haberi Washington'u ikiyüzlülükle suçluyordu çünkü bir Sovyet yolcu uçağını kaçırıp bir hostesi öldüren, mürettebattan bazılarını da yaralayan iki kişiye, suçluların iadesine yanaşmayan Birleşik Devletler'e sığınma hakkı verilmişti.²⁷

Ortadoğu'daki ilk uçak kaçırma olayı da yine bu ölçünün dışına düşer: İsrail'in, Suriye'de casusluk yaparken ele geçirilen, "Şam'da tutulan hükümlülerimizin salıverilmesini sağlamak için rehinelere edinmek" amacıyla 1954 yılında Suriye hava yollarına ait sivil bir jet uçağını kaçırması (Başbakan Moşe Şaret). Şaret "eylemimizin uluslararası uygulamalar tarihinde bir örneğinin daha olmadığına ABD Dışişleri Bakanlığı'nca olgular ışığında doğruladığını" kabul etti. 1956 Ekiminde İsrail hava kuvvetleri, iki ülke bir savaş durumunda olmamasına karşın, Mareşal Abdül Hakim Ömer'e, Başkan Nasır'dan sonra ülkedeki ikinci adama başarısız bir suikast girişiminde bulunarak silahsız, sivil bir uçağı düşürdü, aralarında dört de gazetecinin bulunduğu 16 kişinin ölümüne neden oldu. Bu önceden tasarlanmış bir eylemdi, dolayısıyla, bir Libya yolcu uçağının varış noktası olan Kahire'ye iki dakikalık uçuş uzaklığındayken bir kum fırtınasında gözden yitdiği sırada İsrail'ce düşürülüp içindeki 110 kişinin can vermesine benzemiyordu. 1973 Şubatındaki bu eylem İsrail'in hava indirme birlikleri ile amfibi güçlerinin Kuzey Lübnan'da Tripoli'ye

²⁷ Sofaer, *Foreign Affairs*, Yaz 1986; *New York Times* (12 Ekim 1985).

saldırıp, önleyici diye gerekçelendirilen bir baskında çoğu sivil olmak üzere 31 kişiyi öldürdüğü, okulları, hastaneleri yerle bir ettiği sırada meydana gelmişti.²⁸ Tüm bu olup bitenler, ayrımsanmış olsalar bile, önemsiz görülerek bir yana atıldı (hala da atılıyor). Arap terörizmine tepki ise oldukça farklıdır.

1980'lere dönerek, iletişim araçlarının ilgisinin doruğa ulaştığı 1985 yılını ele alalım. O yılın başlıca münferit terör eylemi bir Air India uçağının havaya uçması, 329 yolcunun ölmesiydi. Teröristler, Orta Amerika ile başka yerlerde terör eylemlerinde bulunmak üzere paralı askerlerin eğitildiği, Alabama'da Frank Camper'in yönetimindeki yarı askeri bir kampta eğitim görmüşlerdi. Eski paralı askerlere göre Camper'in ABD haberalma örgütleriyle yakın bağları vardı; Air India eylemine, sözde, denetimden çıkmış bu "iğne" hareketına ise bizzat katılmıştı. Bir Hindistan ziyareti sırasında Adalet Bakanı Edwin Meese, terör eylemlerinin bir ABD terörist eğitim kampından kaynaklandığını yarım ağızla kabul etti.²⁹ Oysa tek bir teröristin bile Libya ile herhagi bir bağlantısının bulunması, dayanaksız da olsa, Kaddafi'nin ortadan kaldırılması gereken "çılgın bir köpek" olduğunu göstermeye yeter.

Ölçüye göre uluslararası terörizmin ana merkezi olan Ortadoğu'da 1985'in en berbat münferit terör eylemi, 8 Mart tarihinde Beyrut'da bir arabaya yerleştirilmiş bombanın 80 kişinin ölümüne 256 kişinin yaralanmasına yol açmasıydı. "Patlama, İmam Rida Camii'ndeki Cuma namazından çıkan kara çarşaflar içindeki yaklaşık 250 kadınla kızın tam ortasında oldu" diye yazıyordu üç yıl sonra Nora Boustany: "En az kırkı öldü, daha da fazlası sakat kaldı". Bomba, "beşikteki çocukları kavurdu, çeyizlik satın almakta olan bir gelinlik kızı öldürdü", "hıncahınç" do-

²⁸ Bakınız, Chomsky, *Pirates and Emperors*, s. 92-93, 108; *Ha'aretz* (5 Nisan 1989).

²⁹ Leslie Cockburn, *Out of Control* (Atlantic Monthly Press, 1987), s. 26; Chomsky, *Pirates and Emperors*, s. 136.

lu olan Batı Beyrut varoşunun “ana caddesini yıkıntıya çevirirken, camiden eve gitmekte olan üç çocuğu da paramparça etti” Hedef, terörizmin suç ortağı olmakla suçlanan Şii lider Fadallah idi. Ama Fadallah saldırıdan kurtuldu. Bob Woodward’ın Casey ile CIA’i ele alan kitabında dile getirdiğine göre, saldırıyı Lübnan haberalma örgütü ile bir İngiliz uzmanın yardımıyla, CIA ve onun Suudi yandaşmalarınca düzenlemiş, CIA başkanı William Casey eyleme bizzat olur vermişti.³⁰

Demek kendi seçtiği uylaşımlarla bile, resmi vebanın doruğa tırmandığı yılda uluslararası terörizm eylemleri ödülünü Birleşik Devletler kazanmış görünüyor. ABD’nin yaşama devleti İsrail ise burun farkıyla ikinci. Yıl boyunca Ortadoğu’daki kesintisiz uluslararası terörizm eylemleri arasında İsrail’in Lübnan’da gerçekleştirdiği Demir Yumruk hareketlerinin eşi benzeri yok; Tunus’un (el altından ABD desteğiyle) bombalanması ise, BM Güvenlik Konseyi’nin saptadığı gibi aslında bir saldırganlık örneği diye görülmezse, münferit terör eylemlerinde ikincilik ödülünü alır.³¹

1986 yılının başlıca münferit terör eylemi —bu saldırıyı da saldırganlık sınıflamasına koymadığımızı varsayarak— ABD’nin Libya’yı bombalamasıydı. Zekice sahnelenen bir kitle iletişimi gösterisiydi bu; tarihte, televizyonun en çok izlendiği saatlere, yayın kuruluşlarının ulusal haber izlencelerine başladığı dakikalara göre tarifelendirilmiş ilk bombalama hareketiydi. Bu elverişli düzenleme sunucuya Tripoli’ye anında bağlanma olanağı veriyor, böylece izleyiciler, heyecan uyandıran olayları canlı izleyebiliyordu. Görkemli biçimde işlenmiş bu TV oyununun bir sonraki sahnesinde hareketin “gelecek saldırılar karşısında bir

³⁰ Boustany, *Washington Post Weekly* (14 Mart 1988); Woodward, *Veil: The Street Wars of the CIA 1981-1987* (Simon & Schuster, 1987), s. 396 ve devamında.

³¹ Demir Yumruk hareketleri ile Tunus’un bombalanması üzerine bir değerlendirme için, bakınız, Chomsky, *Pirates and Emperors*, 2. bölüm.

özsavunu” olduğunu, on gün önce Batı Berlin’deki bir diskoda meydana gelen, Libya’nın sorumlu tutulduğu bir patlamaya ölçülü bir karşılık oluşturduğunu dile getiren bir dizi canlı bağlantı ile Beyaz Saray açıklaması ekrana geliyordu. İletişim araçları eldeki kanıtların böyle bir suçlamada bulunmaya yetmeyecek denli sudan olduğunu bal gibi biliyordu ama, Reagan’ın terörizm karşısında geliştirdiği, siyasal yelpazenin her yanında yankı bulan kararlı tutumuna dönük genel yaltaklanma hali içinde, olgular göz ardı edildi. ABD’nin suçlamalarını çürüten can alıcı bilgiler o gün bu gündür hasır altı edildi. Sonradan, suçlamaların temelsiz olduğu sessiz sedasız itiraf edildi ama söz konusu suçlamaları uluorta dillendirme yine de sürdürüldü, bu gecikmiş kabulden çıkan sonuçlar ise asla ortaya konmadı.³²

Birleşik Devletler 1986 yılında da uluslararası terörizm ödülünü kapma yarışında iyi yer tutmuş görünüyor; hem de bu kez Orta Amerika’da arka çıktığı toptancı terörizm dalında bile. O yıl, Uluslararası Adalet Divanı’nın “yasadışı güç kullanımı”na son verme çağrısını Kongre, ABD’nin taşeron güçlerine 100 milyon dolarlık askeri yardımı onaylayarak yanıtlamış, yönetim de etekleri zil çalarak bunu örtük bir savaş ilanı diye betimlemişti.³³

6 Terör ile Direniş

Şimdi, terörizmin etkinlik alanı üzerine, buraya dek el atmadığımız tartışmalı birkaç soruna bakalım.

³² Ayrıntılar için, bakınız, Chomsky, *Pirates and Emperors*, 3. bölüm; Chomsky, *Necessary Illusions*, s. 272-273; bir de, anılan kaynaklar.

³³ James LeMoyne, “Week in Review”, *New York Times* (29 Haziran 1986).

Terörizmle meşru direniş arasındaki sınırı ele alalım. Kimileyin, ulusalcı gruplar eylemlerini terörizm diye tanımlamaya hazırdır, saygın kimi siyasal önderler ise ulusal dava adına gerçekleştirilen terör eylemlerini kınamaya yanaşmaz. Şimdiki tartışmaya tıpatıp uyan bir örnek, devletleşmeden önceki Siyonist harekettir. Filistinlilere karşı ideolojik bir silah olarak işleyen 1980'lerin "terörizm endüstrisi"nin anayurdu İsrail'dir (bu yurtluk sonradan ABD'ye aktarılmıştır).³⁴ FKÖ Birleşik Devletler'de aforoz edilmiş durumdadır. Kongre'nin çıkardığı özel bir yasa, 1987 tarihli Terörle Mücadele Yasası, "Amerikan yurttaşlarının", çıkarlarını geliştirmek için büro açma ya da başka merkezler kurma izni verilmeyen "FKÖ'den hangi biçimde olursa olsun destek, para yardımı ya da 'bilgi amaçlı gereç dışında değer arzeden herhangi bir şey' edinmesini yasaklar".³⁵ Filistin şiddeti dünya genelinde hüküm giymiştir.

Devletleşmeden önceki Siyonist hareket sivil Araplara, İngilizlere, Yahudilere karşı kapsamlı bir terör yürütmüş, üstelik, BM arabulucusu Folke Bernadotte'yi de öldürmüştür (Bernadotte'nin katilleri devlet kurulduktan sonra korunmuştur). 1943'te, bugünün başbakanı İzak Şamir, o dönem başında bulunduğu terör örgütünün (Lehi) yayın organı için "Terör" başlıklı bir yazı yazmış, yazısında "terör 'fobisi' ile terör karşıtı zırvallıkları yalın, apaçık savlarla çürütmeye" niyetlenmişti. "Ne Yahudi ahlakı ne de Yahudi geleneği, terörü bir savaş aracı olmaktan alıkoymak için kullanılabilir" diyordu. "Ulusal savaşım söz konusu olduğunda hiçbir ahlaki duraksama tanımıyoruz." "Her şey bir yana, bize göre terör, siyasal savaşın bugünkü koşullara

³⁴ Bakınız, Edward S. Herman, *The Terrorism Industry* (Pantheon, 1990); Herman ile Gerry O'Sullivan, "Terrorism as Ideology and Cultural Industry" [bu kitaptaki "İdeoloji ve Kültür Endüstrisi Olarak 'Terörizm'"] adlı yazı.

³⁵ Lawrence Harke, "The Anti-Terrorism Act of 1987 and American Freedoms: A Critical Review", *University of Miami Law Review*, 43 (1989), s. 667 ile sonrasında.

uyan bir parçasıdır, görevi de büyüktür: işgalciye karşı savaşımı-
zı, bu ülkenin kapısından girememiş talihsiz din kardeşlerimiz
de dahil bütün dünyanın duyduğu biçimde, en açık dille göste-
riyor.” İsrail’de yaygın biçimde dile getirildiği gibi, İngiliz işgali
İsrail’in işgal altındaki topraklarda kurduğu yönetimden çok
daha az baskıcıydı, hem de çok daha zorlu bir direnişle karşı-
laşmıştı.

İngiliz filozof Isaiah Berlin İsrail’in ilk devlet başkanı, ulusal
hareketin aziz simalarından biri diye kabul edilen Chaim
Weizmann’ın

ne [Yahudi terörizminin] eylemlerini ne de bu eylemleri ger-
çekleştirenleri kamu önünde suçlamayı ahlaki bakımdan doğru
bulduğunu... kendisinin de eylemcilerin de eşit ölçüde inandığı
gibi, Batılı güçlerin dışişleri dairelerince onlarla alay edercesine
hazırlanmış ihanetten, yıkımdan kardeşlerini kurtarmak için can-
nını vermeye hazır, umutsuzluğa kapılmış insanların kızgın dü-
şüncelerinden doğuveren eylemleri, suç olduklarını düşünme-
sine karşın, uluorta eleştirmek niyetinde olmadığı³⁶ anımsatı-
yor.

Başlıca Siyonist direniş grubu Haganah’ın arşivlerinde, Men-
ahem Begin’in Irgun’u ile Lehi’sinin öldürdüğü 40 Yahudinin
adı bulunur. İzak Şamir’in bir Lehi üyesini şahsen öldürmesi,
ünlü bir olaydır. Irgun resmi tarihi, sivil Araplara yönelik pek
çok terör eylemini hayranlıkla anmasına karşın, yakalanırsa poli-
se bilgi vereceğinden korkulan bir Yahudinin öldürülmesinden
de söz eder. İşbirliklikçi olduğundan kuşku duyulanlar özel bir
hedef oluşturuyordu. Haganah Özel Eylem Birlikleri, Yahudi
muhabirlere karşı “cezalandırıcı eylemler” yürüttü. Hayfa’daki bir
Haganah cezaevinde, İngilizlerle işbirliği yaptıklarından kuşku-

³⁶ Şamir, “Terror”, Hazit (Ağustos 1943); bazı bölümleri *El Hamişmar*’da yeniden
basıldı (24 Aralık 1987). Berlin, *Personal Impressions* (Viking, 1981), s. 50.

lanılan Yahudilerin sorgularının yapıldığı bir işkence odası bulunuyordu. 1988'deki bir görüşmede Dov Tsisis, işini, "emirleri Naziler gibi yerine getirip," ulusal savaşıma zarar veren Yahudileri, özellikle de muhbirleri "temizleyen" bir Haganah infazcısı olmak diye betimler. Tsisis, King David Oteli'ne düzenlenen kanlı bombalama eyleminin tek başına Irgun tarafından gerçekleştirildiği yolundaki bildik suçlamaya da karşı çıkarak kendisini eylem iznini veren Haganah komutanı İzak Sadi'nin özel temsilcisi diye niteler. Sonraları, Moşe Dayan'ca seçkin bir birimin komutanlığına getirilmesi önerilmiştir. Nazi karşıtı direnişçiler de işbirlikçilerin Avrupa'nın her yanında öldürülüşlerini anlatır. İsrail'in önde gelen sivil özgürlükçülerinden biri olan, Varşova gettosundan, toplama kamplarından sağ kurtulan İsrail Şahak "Varşova gettosundaki ayaklanmadan önce... Yahudi yeraltı örgütü[nün], haklılığı su götürmez gerekçelerle, bulabildiği her Yahudi işbirlikçisini öldürdü"ğünü anımsatıyor. 1943 Şubatından kalma bir çocukluk anısını bütün canlılığıyla anımsıyor: "[Öldürülmüş bir Yahudi işbirlikçisinin] daha kanı kurumamış cesedinin çevresinde diğer çocuklarla birlikte dans edip şarkı söylediğim günlere şimdi dönüp bakıyorum da, pişman değilim; hem de hiç".³⁷

Şamir usulü terörizmi ele veren dobra açıklamalara zaman zaman rastlanabilirse de, olağan örüntü, baskıcı düzenlerle işgalci ordulara karşı yürütülen eylemlerin, bunlar şiddet içermediğinde bile, eylemcilerce direniş, yöneticilerce terörizm diye görülmesidir. İşgal altındaki Avrupa'da ya da Afganistan'da Batı demokrasilerin direniş diye gördüklerine, Naziler ile SSCB terör—gerçekte, dıştan aşılana terör, dolayısıyla, uluslararası terörizm—damgasını vurmuştur. Birleşik Devletler ise kendi saldırılarından en çok nasibini alan Güney Vietnamlılar karşısında aynı tutumu göstermiştir.

³⁷ Bakınız, Chomsky, *Fateful Triangle*, s. 164-165 not; Gafi Amir, *Yediot Ahronot Supplement* (14 Ağustos 1988); İsrail Şahak, "Distortion of the Holocaust", *Kol Ha'ir* (19 Mayıs 1989).

Benzer gerekçelerle, Güney Afrika da terörizme ilişkin uluslararası uyaşımrlara vargücüyle karşı çıkar. Özellikle, BM Genel Kurulu'nun (7 Aralık 1987 tarihli) 42/159 sayılı kararına karşı durur; çünkü Genel Kurul, uluslararası terörizmi kınar, buna karşı savaşım için gerekli önlemleri ortaya koyarken,

İşbu karardaki hiçbir hükmün, kendi yazgısını belirleme, özgürlük, bağımsızlık hakkından zorla yoksun bırakılmış halkların... özellikle de sömürgeci, ırkçı düzenlerle yabancı işgalcilerin ya da sömürgeci egemenliğin diğer biçimlerinin boyunduruğu altındaki halkların Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nden doğan bu hakkını... ya da söz konusu halkların [Sözleşme ile uluslararası hukukun diğer ilkeleri uyarınca] bu amaç uğrunda savaşma, destek arama, destek alma hakkını hiçbir biçimde zedeleyemeyeceğinin *altını çizer*.³⁸

Neredeyse tüm dünya bu koşulun altına imza koyarken Güney Afrika karşı çıkışında büsbütün yalnız değildir. Karar 153'e karşı 2 oyla kabul edilmişti; Birleşik Devletler ile İsrail karara karşı çıkmış, Honduras ise tek başına çekimser oy kullanmıştı. Bu olayda ABD hükümetinin tutumu Birleşik Devletler'de geniş kabul gördü. ABD'de çokça dillendirilen görüşün tüm oluşturularınca, Güney Afrika'nın tutumunun su götürmez doğruluğu alttan alta onaylandı.

Konu 1988 sonlarında İsrail-Filistin çatışmasına bağlı olarak bir kez daha gündeme geldi. Kasım ayında Filistin Ulusal Konseyi (FUK), BM'nin terörizm kararına, ilgili diğer BM kararlarına imza atarak İsrail'in yanı başında bağımsız bir Filistin devletinin kurulduğunu duyurdu. Bunu izleyen haftalarda Yaser Arafat, varlığıyla Birleşik Devletler'in güvenliğine yönelik kabul edilemez bir tehdit oluşturacağı gerekçesiyle New York'a alınmadığı

³⁸ Bu metin Ek III diye yer alıyor, *State Terrorism at Sea*, EAFORD Paper 44, Chicago 1988.

için (üstelik bu, Birleşmiş Milletler'e dönük yasal yükümlülüklerin çiğnenmesi anlamına geliyordu) Cenevre'de toplanan BM Genel Kurulu'nun özel bir oturumunu da içeren Avrupa gezilerinde aynı görüşleri yineledi. FUK ile Arafat'ın BM'nin terörizm kararını yinelemesi, Filistin önderliğinin Washington'un "her türlü terörizmin" kayıtsız "yadsınması"nı da içeren iyi davranış koşullarını yerine getiremediği gerekçesiyle Birleşik Devletler'de kınandı. Söz konusu kayıt, ABD ile İsrail (bir de Güney Afrika) dışında tüm dünya toplumunun altına imza koyduğu kayıttır.

New York Times'in köşe yazarları, FUK'nun terörizme ilişkin uluslararası uyaşımına imza koymasını "Arafat'ın eski ayak oyunlarından biri" diyerek alaya aldılar. Bu konularda hoşgörülebilir karşılığın sınırlarında yer alan Anthony Lewis, Arafat'ın gelişme kaydettiğini ama bunun yeterli olmadığını yazdı: "Birleşik Devletler haklı olarak, FKÖ'nün görüşmelerde yer alma hakkı edinmeden önce terörizmle tüm bağlarını apaçık biçimde koparması gerekir diyor", oysa bu tam koşul daha yerine getirilmedi. Genel tepki büyük oranda işte bu sınırlara denk düşüyordu.

Buradaki akıl yürütme apaçık ortada. FKÖ-dünya kamuoyunun dışında kalan ABD'ye, İsrail'e, Güney Afrika'ya katılmaya karşı çıkmıştır, dolayısıyla ya (sertlik yanlılarınca) alaya alınmaya ya da sınırlı ama yetersiz gelişimi için (karşınlarca) yüreklendirilmeye layıktır.

ABD'in diplomatik bakımdan yalıtıldığı 1988'in aralık ayında Washington, tutumu temelde —hem de yıllardır— hiçbir değişim geçirmemiş olmasına karşın Arafat'ın ABD istemlerine boyun eğdiğini taslayarak geri adım attı. ABD'nin istemlerine şimdi resmen boyun eğmekle (ki ABD'nin koşulu buydu) Arafat, Tunus'taki ABD Büyükelçisi ile görüşmekle ödüllendirilebilirdi. İsrail Savunma Bakanı İzak Rabin'in vurguladığı gibi, ABD-FKÖ görüşmeleri sorunların çözümü yönündeki diplomatik baskıları saptırmak, İsrail'e Filistin başkaldırısını (İntifada) "sert askeri,

iktisadi baskı”³⁹ uygulayarak sindirmek, böylece de “çökertmek” için bir iki yıl kazandırmak üzere tasarlanmıştı.

Terörizme karşı direniş konusu ABD-FKÖ görüşmeleri sırasında kendini göstermekte gecikmedi. İlk toplantının tutanakları dışarı sızdırılarak *Jerusalem Post*’da yayımlandı. Gazete “Amerikan temsilcisinin İsrail’in tutumunu benimsemesi”nden duyduğu hoşnutluğu dile getiriyor FKÖ’nün kabul etmek zorunda olduğu iki can alıcı koşuldan sözediyordu: FKÖ İntifada’ya son vermeli, hem de uluslararası bir konferans düşünce-sinden vazgeçmeliydi. İntifada konusunda ABD kendi görüşünü şöyle ortaya koymuştu:

İşgal altındaki topraklarda tanık olduğumuz iç çatışmaların İsrail Devleti’nin güvenliği ile istikrarını sarsmayı amaçladığına kuşku yok, dolayısıyla İsrail’e yönelik terör eylemleri diye gördüğümüz bu ayaklanmaya son verilmesini istiyoruz. Bu görüşümüz özellikle yerindedir çünkü zaman zaman son derece zor-baca olan bu ayaklanmaları sizin bölge dışından yönlendirdiğinizi biliyoruz.⁴⁰

Bu “terörizm”e bir kez son verilip önceki baskı koşulları yeniden sağlandığında ABD ile İsrail de sorunları kendilerini doyuracak yönde çözmeye koyulabilir. Ezilen bir halkın insanlığa sığmayan bir askeri işgale direnmesi de, işgalcilerle onların işverenlerinin gözünde “terör”dür.

Aynı sorun İsrail ordusunun güney Lübnan’da Demir Yumruk hareketlerine başladığı 1985’te baş gösterdi. Bu hareketler

³⁹ Ayrıntılar için, bakınız, *Necessary Illusions*, yine Chomsky, “The Trollope Ploy”, *Z Magazine* (Mart 1989); Chomsky, “The Art of Evasion: Diplomacy in the Middle East”, *Z Magazine* (Ocak 1990).

⁴⁰ Vurgu *Jerusalem Post*’ta. Bir önceki dipnotun kaynakçasına bakınız. Uluslararası bir konferansın kabul edilemezliği, ABD ile İsrail’in, dünya toplumunun büyük bölümünün desteklenen türde bir siyasal çözüme karşı çıkmalarından ileri gelir.

da az önce andığımız, Abba Eban'ın belirttiği mantık doğrultusunda yürütülüyordu. İsrail'in güney Lübnan ile işgal altındaki topraklar için dayattığı siyasal düzenlemelerin kabul edilmesini sağlamak için sivil halk terör tehdidiyle rehin alınmıştı. Bu tehdit, istendiğinde yaşama geçirilebilir. Yalnızca tek bir örnek ele alalım: Dünyanın gözlerini korkuyla Arap teröristlere diktiği bir sırada basın, İsrail ordusunun İsrail'in Lübnan'dan kopardığı "güvenlik kuşağı"nda "kaçırılan" iki İsrail askerini aramaya yönelik askeri çalışmalara direnen "silahlı teröristler"ce kendilerine içerden ateş açıldığını öne sürdüğü 30 evi hedef alarak, İsrail tanklarının güney Lübnan'daki Sreifa köyüne bomba yağdırdığını bildirdi. İSK'nın [İsrail Silahlı Kuvvetleri] bu harekat sırasında köylere bütün giriş çıkışları yasaklayıp BM güçlerinin İSK ile onun yerel paralı askerlerince "sorgulanan" köylülere su, süt, portakal ulaştırmasını önleyerek "çılıgına döndüğü"nü kaydeden BM barış gücü raporu Amerikan basınında yer almadı. Sonra İSK aralarında hamile kadınların da bulunduğu çok sayıda insanı, kimisini İsrail'e götürüp uluslararası hukuku bir kez daha çiğnemek üzere rehin aldı, söz konusu evleri yıkıp diğerlerini de yağmalayarak geri çekildi. ABD'de barış adamı diye övülen Başbakan Şimon Perez İsrail'in aramalarının "insan yaşamına, onuruna verdiğimiz değeri gösterdiğini" söyledi.⁴¹

İsrail'in yüksek komuta kademesine göre Demir Yumruk hareketlerinin kurbanları "terörist köylüler"di; bu yoruma ışık tutan olayda 13 köylünün İsrail paralı güçlerine bağlı milislerce niye katledildiği da böylece anlaşılabilirdi. İsrail Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Şiloa'dan Yossi Olmert "bu teröristlerin yerel halkın büyük bölümünün desteğiyle iş gördüklerini" dile getirdi. İsraili bir komutan ise "teröristin... burada bir sürü gözü var, çünkü burada yaşıyor" diye yakınıyordu. *Jerusalem Post*'un sa-

⁴¹ Bakınız, *Pirates and Emperors*, s. 69.

vaş muhabiri (Hirsh Goodman) “terörist paralı askerler”le, “bölgede yaşayanların ödemek durumunda kalacağı bedel”e karşın “düzeni, güvenliği sağlamak zorunda” olan “İSK'ya karşı eylemlere girişirken, tümü de davalarına ölümü göze alacak denli adanmış fanatikler”le savaşıırken yüzleşilen sorunları betimledi.⁴²

Benzer bir terörizm kavramını ABD görevlileriyle Amerikalı yorumcular da kullanır. Basın 1983 Ekiminde Lübnan'da ABD Deniz Piyadelerine düzenlenen intihar saldırısından sonra Dışişleri Bakanı Shultz'un uluslararası terörizmden duyduğu kaygının “kendi hırsına” dönüştüğünü kaydeder; halkın çoğunluğu ise bu birlikleri İsrail saldırganlığı ile kurulan “Yeni Düzen”i, sağcı Hıristiyanlarla belirli Müslüman seçkinlerin egemenliğini dayatmak üzere gönderilmiş bir askeri güç diye görüyordu. İletişim araçları Nikaragua'dan, Angola'dan, Lübnan'dan, işgal altındaki topraklardan ya da başka yerlerden Shultz'ın bu “hırs”ını doğrulayacak tanıklara başvurmadı; ne o zaman, ne de Schultz'un Arafat'ın Birleşmiş Milletler'de konuşmasını kabul etmediğini açıklarken, onun “terörizmi yürekten aşağılaması”na, teröre karşı giriştiği “kişisel haçlı seferi”ne bir kez daha övgüler düzerken.⁴³

Kuşkusuz, Suriye de kendi kanlı iktidarına direnen Lübnanlıları “terörist” diye görüyor, ama böyle bir sav da alaya alınıp aşağılanarak layığını bulur. Tepki, oyuncuların dağılımına göre değişiyor.

⁴² A.g.y., s. 63 ile sonrasında.

⁴³ Don Oberdorfer, “The Mind of George Shultz”, *Washington Post Weekly* (17 Şubat 1986), *New York Times* (28 Kasım 1988).

7 Terör ile Misilleme

Misilleme kavramı yararlı bir ideolojik savaş aracıdır. Karşılıklı şiddete dayalı bir döngü boyunca taraflar kendi eylemlerini karşı tarafın uyguladığı teröre misilleme diye görür. Ortadoğu'da İsrail-Arap çatışması bu konuda yığınla örnek sunar. İsrail yavaş yavaş bir devlet olduğundan, ABD uygulamaları İsrail uylarıyla benimsenir.

Bu durumu örneklemek için, 1985'te *Achille Lauro* gemisinin kaçırılmasını, hiç kuşkusuz aşağılık bir terör eylemi olarak Leon Klinghoffer'in öldürülmesini ele alalım. Ne var ki, *Achille Lauro*'yu kaçıranlar eylemlerini terör diye değil, bir hafta önce İsrail'in Tunus'u bombalayarak 20 Tunuslu ile 55 Filistinliyi, olay anında orada bulunan İsrailli gazeteci Amnon Kapeliouk'un aktardığı diğer tüyler ürpertici sahneler bir yana, insanı parça parça edip tanınamaz hale getiren akıllı füzelerle öldürmesine misilleme diye görüyordu. Washington bağlaştığı Tunus'u bombacıların yolda oldukları konusunda uyardıya yanaşmayarak İsrail ile işbirliği yaparken, basında aktarıldığına göre George Shultz da ABD yönetiminin "İsrail'in eylemine epey sıcak baktığı"nı bildirmek için İsrail Dışişleri Bakanı İzak Şamir'i telefonla aradı.⁴⁴ BM Güvenlik Konseyi Tunus'un bombalanmasını "silahlı bir saldırı eylemi" diye oybirliğiyle kınayınca (ABD çekimser kalmıştı), Shultz da verdiği bu açık onaydan geri adım attı. Başbakan Şimon Perez birkaç gün sonra Washington'da coşkuyla karşılanırken, basın da Perez ile Başkan Reagan'ın "terörizm musibeti"ne karşı koymak için neler yapılabileceğine ilişkin istişarelerini ciddiyetle tartışıyordu.

ABD ile İsrail'e göre Tunus'un bombalanması terör ya da saldırganlık değil, Larnaka'da (Kıbrıs) üç İsrail'inin soğukkanlılıkla

⁴⁴ Bernard Gwertzman, *New York Times* (7 Ekim 1985).

öldürülmesine karşı meşru bir misillemeydi. Bakan Shultz, genel bir beğeni edasıyla, Tunus'un bombalanmasını "terörist saldırılar"a karşı "meşru bir karşılık" diye adlandırdı.⁴⁵ İsrail'in de kabullendiği üzere, Larnaka katillerinin, savunmasız olduğu için hedef seçilen Tunus'la değil, Suriye ile olası bağlantıları vardı; birkaç ay sonra Reagan yönetimi de kısmen aynı nedenle Libya kentlerini hedef seçti.

Larnaka'daki vahşeti gerçekleştirenler ise yaptıkları eylemi terörizm değil misilleme diye görüyordu. Öne sürdüklerine göre bu eylem İsrail'in uluslararası karasularda yıllardır sürdürdüğü kaçırma eylemlerine bir karşılıktı. Kıbrıs'tan Lübnan'a yolcu taşıyan feribotlara da yönelen bu eylemlerde çok sayıda kişi kaçırılmış, bunların yüzden fazlası İsrail cezaevlerinde yargılanmaksızın alıkonmuş, birçoğu ise öldürülmüştü; kurtulanlarla cezaevinde yapılan görüşmelere bakılırsa, ölenlerin bir bölümü gemileri battıktan sonra su yüzünde kalmaya çalışırken İsrail askerlerince açılan ateş sonucu yaşamını yitirmiştir. İsrail'in bu terörist etkinliklerine zaman zaman kıyıda köşede değinildiği olur. Nitekim 1983'teki bir hükümlü değiş tokuşunun ardından *New York Times*, bir başsayfa yazısının 18. paragrafında, söz konusu Arap hükümlülerden güney Lübnan'daki ünlü Ensar işkence merkezinde tutulan 37'sinin "Kıbrıs'tan" Beyrut'un kuzeyindeki "Tripoli'ye geçmeye çalışırken İsrail Deniz Kuvvetleri'nce kısa süre önce ele geçirilmiş" olduğunu dile getirdi. 1989'da *Washington Post*, çoğu bir başka işkence merkezinde, "Ketziot'daki, tartışmalara konu olan Negev çadır kent cezaevinde" tutulan Filistinli hükümlülerin salıverilmeleri üzerine bir yazı yayımladı. Yazı rastlantıyla şuna da değiniyordu: "Bu arada, tan atmaya yakın, İsrail donanmasına bağlı gemiler Lübnan'dan Kıbrıs'a doğru yol alan bir tekneyi durdurarak terörist zanlısı diye nitelenen 14 kişiyi ele geçirdi, sorgulamak" üzere İsrail'e gö-

⁴⁵ Bernard Gwertzman, *New York Times* (2 Ekim 1985).

türdü. İsrail barış örgütü Dai l'Kibbuş, 1986-1987'de, denizde ya da Lübnan'da kaçırılmış düzinelerce insanın İsrail karşıtı hiçbir etkinlikte ya da tasarı içinde bulunmadıkları halde İsrail askeri mahkemelerince "yasadışı örgüt üyeliği"nden suçlu bulunduğunu kaydediyor; kaçırılan Filistinlilerin FKÖ, Lübnanlıların Hizbullah ya da en az bir örnekte olduğu gibi, başlıca Şii örgütü olan Emel üyesi olduğu öne sürüldü, oysa bu örgütlerin tümü Lübnan'da yasaldır.⁴⁶ Aynı mantıkla, İngiliz işgal güçleri de 1947'de Birleşik Devletler'deki ya da açık denizlerdeki Siyonistleri kaçırmak için adamlarını gönderebilir, sorgusuz sualsiz hükümlü kamplarına kapatabilir ya da terörizmi desteklemekten suçlu bulabilirdi. İsrail'in bu hareketleri hemen hiç tartışılmaz, ölçüye de gelmez.

Terörizmle misilleme kavramları, anın gereklerine seve seve uyarlanan esnek araçlardır.

8 Doğruculuktan Öğretisel Gerekliliğe

Devlet güdümlü uluslararası terörizmi ele alan bu inceleme ciddi bir sakatlıktan muzdarip: Safça bir doğruculuğa saplanıp kalmış, dolayısıyla yeni çağın vebası üzerine şimdilerde süregiden tartışmayla ilgisi yok.

Üstelik bu değerlendirme kapsayıcı olmaktan da epey uzak. Orta Amerika ile Ortadoğu konusunda bile ancak yüzeyi eşeleyebiliyor, oysa veba asla bu bölgelerle sınırlı değil. Ama bu yak-

⁴⁶ Bakınız, *Pirates and Emperors*, s. 51 ile sonrasında, s. 87 ile sonrasında; yukarıdaki 35. dipnot; Linda Gradstein, *Washington Post* (6 Nisan 1989); "Political Trials", *Dai l'Kibbuş*, Kudüs, Ağustos 1988, *News from Within* (14 Aralık 1988) içinde yayımlandı.

laşım yine de ortaya birkaç soru atmaya yeter. Bu sorulardan biri özellikle öne çıkıyor: Bilginler ile iletişim araçları, yeni çağın vebasının köklerinin “demokratik Batı toplumunu istikrarsızlaştırmayı amaçlayan, dünya çapındaki” Sovyet temelli “terör ağı”na dayandığı savına nasıl oluyor da arka çıkıyor? Nasıl oluyor da İran, Libya, FKÖ, Küba ile diğer resmi düşmanlar uluslararası terörizmin önde gelen uygulayıcıları diye niteleniyor?

Bu sorulara yanıt bulmak zor değil. Bir tek, doğrucu yaklaşımdan kurtularak, terörist eylemlerin ancak resmi düşmanlarca yürütüldüğünde ölçüye vurulabileceğini kabul etmemiz gerek. Eylemleri gerçekleştirenler ABD ile yandaşlarıysa, bu eylemler demokrasiye, insan haklarına hizmet eden misillemelerdir, öz savunulardır. Böylece her şey aydınlığa kavuşuyor.

Sonunda, vebanın olası çarelerine eğildiğimizde, ölçüt yazının bu konuda da bazı öneriler sunduğunu görürüz. Walter Laqueur uluslararası terörizm konusunda “misillemenin besbelli yolu, elbette, ona arka çıkanlara anladıkları dilde karşılık vermektir” diye diyor; ama böylesine meşru bir karşılık kendi “demokrasi, özgürlük, insancılık ölçütleri”nin başkalarınca paylaşmadığını kavrayamayan Batı toplumları için güç olabilir. Öte yandan, bu onmaz doğruculuğa tutulmuş olanlar durumdan yanlış sonuçlar çıkarmadan önce, değil mi ki terörizm kavramı özenle işlenegeliyor, meşru karşılığın Washington’la Tel Aviv’i bombalamak demek olmadığı vurgulanmalı.

New York Times vebaya nasıl karşı koyulabileceği üzerine düşüncelerini belirtmesi için bir terörizm uzmanına başvurmuştu. Bu kişinin uzun deneyimlere dayanan önerisi oldukça dolaysızdı: “Teröristlerin, özellikle de komutanlarının yok edilmesi gerekir”. Başarılı üç karşı terör eylemi örneği vermişti: ABD’nin Libya’yı bombalaması, İsrail’in Tunus’u bombalaması, İsrail’in Lübnan’ı işgali. “Uygar dünya ayakta kalacaksa” böyle örneklerin çoğaltılmasını salık veriyordu. *Times* yazarları bu uzmanının ya-

zısına “Terör Canavarının Başını Ezmenin Vakti Geldi Geçiyor” başlığını koymuşlar, şu sözlerin de altını çizmişler: “Suçsuz kıyımını durdurun”. Yazarı yalnızca “İsrail Ticaret ve Sanayi Bakanlığı” diye tanıtıyorlar. Adı Aryel Şaron.⁴⁷ 1950’lerin başlarına değin uzanan teröristlik kariyeri 1953’te Kibya’da 69 köylünün, El-Burej sığınmacı kampında ise 20 kişinin katledilmesini; 1970’lerin başlarında Gazze’de, kuzeydoğu Sina’da bölgeyi Yahudi yerleşimine açmak için evleri yerle bir edilip çifti çubuğu dağıtılan on bin kadar çiftçinin çöle sürülmesini de içeren terörist etkinlikleri; Lübnan’ın —artık herkesçe kabul edildiği gibi— FKÖ diplomasisinin yarattığı tehdidin üstesinden gelme çabasıyla işgal edilmesini; Sabra ile Şatila’da işgali izleyen kıyımları, başka birçok eylemi kapsar.

Kimileri “uygar dünya”ya “suçsuz kıyımı”nın nasıl “durdurulacağı” dersini vermek için Ariel Şaron’un biraz tuhaf, belki ters, hatta olasılıkla ikiyüzlüce bir seçim olduğunu sezebilir. Ama bu o denli açık değil. Seçim, eylemde dışavurulan değerlerle, sözlerde —ya da suskunlukta— dile gelen düşünsel kültürle çelişmiyor.

Bu vargıyı desteklemek için, uluslararası terörizmin çaresinin —en azından bunun temel bir bileşeninin— elimizin altında olduğunu öne sürebiliriz. Ama bu amaç yönünde hiçbir adım atılmıyor; aslında saygın çevrelerde bu konu hiç tartışılmıyor, kavranabilir olmaktan bile çok uzak. Tersine, kimileyin sakat bir biçimde işlemeleri bir yana, iyilikçi niyetlerimizle amacımızın soyluluğuna, yüksek “demokrasi, özgürlük, insancılık ölçütleri”mize payeler biçiliyor. En basit olgular algılanamıyor, apaçık düşünceler anlaşılamiyor. Basit doğrular, dile getirildiklerinde, inanmazlığa, korkuya, sövgüye yol açıyor —onları seslemenin gerçeği bu.

⁴⁷ *New York Times* (30 Eylül 1986).

Böyle bir ahlaki, düşünsel iklimde, dünyanın en büyük gazetesinin, terörizmin kötülükleri üzerine, onunla nasıl çarpışılacağı konusunda bize hocalık etsin diye Aryel Şaron'u seçmesi pekala uygun düşebilir.

İDEOLOJİ VE KÜLTÜR ENDÜSTRİSİ OLARAK “TERÖRİZM”

Edward S. Herman ve Gerry O’Sullivan

1 Giriş

“Terörizm”, son yirmi otuz yıl boyunca Batı’da yaygın olarak kullanılan bir sözcük olagelmıştır. Alışıldık çözümlenmelerde bu, kısmen teröristlerin iletilerini “açık” Batı’da şiddet eylemleri yoluyla iletebilmelerine bağlanır, kısmen de Sovyet desteğiyle kıskırtıcılığına bağlı olarak terörist eylemin artışının bir sonucu diye açıklanır.

Önde gelen yayınlarda az da olsa karşılaşılan (bu bölümde de ayrıntılı bir biçimde ele alınmış olan) karşı bir görüşse, hem terörist eylem arzının hem de terörizmin kamuda bilinmesine yönelik talebin, teröristlerin eylemleri ve tasarılarıyla değil de, asıl, Batı’nın çıkarları ile siyasasına dayanılarak açıklanabileceğidir. Bu görüşe göre birincil terörizm, örneğin, Güney Afrika hükümetinin Angola, Lesotho, Mozambik, Kenya ve Zimbabwe’de doğrudan ya da taşeron terörist güçleri aracılığıyla gerçekleştirdiği sınır ötesi saldırılarda; Batı Şeria’daki İsrail siyasasında, Lübnan’daki Demir Yumruk saldırılarıyla Güney Lübnan Ordusu’nu desteklemesinde; ABD’nin Kontralari ve El Salvador’da terörist bir orduyu örgütleyip desteklemesinde, ayrıca nüfuzu altındaki yerlerde bir “güvenlik siyasası” stratejisi adı altında as-

ker ve polis güçlerine verdiği uzun süreli eğitim ve destekte görüldüğü üzere, Batı kaynaklıdır.¹

Batı'da tartışılan "terörizm" in büyük bölümü, bu birincil Batılı şiddete verilen karşılıktır. Bu karşı görüşe göre, talep tarafında "terörizm" i öne çıkaran teröristler değil Batı ile Batı'nın arzlarıdır. Bunu, terörizmi ideolojik bir propaganda ve denetim aracı olarak kullanmak istedikleri için yaptılar.² "Terörizm" in bu görevi, göz alıcı başarılarla yerine getirilmiştir.

Terörizmi Batı'nın amaçları doğrultusunda kullanmak için, bir terörizm örnekçesi geliştirmek ve olguları Batı'nın gereksinmelerine göre seçmek zorunluydu. Batı'nın, öteden beri, böyle bir göreve iyi hizmet eden kitle iletişim araçları vardır.³ Batı'nın terörizm kışkırtmaları konusunda yaklaşık son on yıldır gösterdiği yegane özellik, istenen iletileri dile getirmeyi iş edinmiş bir yığın enstitü, düşünce merkezi ve bunlara bağlı uzmanın ortaya çıkmasıydı. Bilgilendirmeye ve bakış açısına yönelik bir çıktının üretimi ve satışı gelişip belirli kişi ve kuruluşlar öbeği içerisinde yer aldığına göre, bu iktisadi anlamda bir kültür "endüstrisi" olarak görülebilir.

¹ 1963'te, General Robert Porter, ABD Kongresi'ne ABD'nin Üçüncü Dünya'daki yardım ve eğitim programlarının "engin dış yatırımlarımızı koruyan bir güvenlik siyaseti" olduğunu açıkladı (Jan Black'in *United States Penetration of Brazil* adlı kitabından alınmıştır (Pennsylvania Üniversitesi Yayınları, 1977, s. 228). Bu siyasal amacın, ABD'nin yardım ve eğitim programlarının temelini oluşturduğunun kanıtı için Edward S. Herman ve Gerry O'Sullivan'ın *The "Terrorism" Industry* (Pantheon Books, 1990) adlı kitabının, 2. bölümüne ve burada sözü edilen kaynaklara bakınız.

² Bu talep, 1979 Temmuzunda Jonathan Enstitüsü'nün toplantısında İsraili üst düzey önderlerin yaptıkları konuşmalarında, Reagan ile Haig'in 1981'de Birleşik Devletler'deki bildirimlerinde açıkça dile getirilmiştir. Herman ve O'Sullivan'ın *The "Terrorism" Industry*, adlı kitaba bakınız.

³ W. Lance Bennett, *News: The Politics of Illusion* (Longman, 2. baskı, 1988); Mark Hertsgaard, *On Bended Knee: The Press and the Reagan Presidency* (Farrar Straus Giroux, 1988); Edward S. Herman ve Noam Chomsky, *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media* (Pantheon, 1988) adlı kitaplara bakınız.

Böyle bir iktisadi çerçeve, bu enstitüler ve bunlara bağlı uzmanlar, ordunun tankı ya da sabun üreticilerinin reklam metnini talep etmesine benzer bir taleple, devletlerin ya da başka güçlü çevrelerin gereksinim duydukları entellektüel ve ideolojik hizmet "taleb"ini karşıladığı için yerindedir de. Bu bir piyasa düzenidir ve entellektüel hizmet piyasa güçlerine verilen bir karşılık gibidir. Efektif talep sağlama gereksinimi ve kaynağı olanlar, düşünceleri, bu arada düşünceleri üretenleri de, satın alıp paraca destekleyebilmekteler. Ne Afrika Ulusal Kongresi (AUK) ne de Guatemala Yardımlaşma Örgütü, kendi ülkelerinde binlerce insanın ölümüne neden olan ve sağ kalanlar için de bir tehdit ögesi olagelen devlet terörizminin kuramsal çözümlerine ya da veri bankalarına para ayırabilir. Batılı hükümetler ve ticaret şirketleri, böylesi entellektüel çabaların parasal sorumluluğunu üstlenerek düşman diye gördüklerine (bunlar, geniş çaplı işkence ve öldürme eylemlerine girişen sağcı hükümetlere ya da itibarı olmayan devletlere saldıran, Batı'nın örgütleyip paraca desteklediği isyancılar değil de asiler ve yerinde duramayan öğrencilerdir) karşı durmak için gereksinimlerine uygun veriler ve çözümler isterler. "Terörizm" tanımlarıyla örnekçeleri ve uygun biçimde seçilen dikkat odakları bunun sonucu oluşur.⁴

⁴ Terörizmin akademik çözümlemecisi Alex P. Schmid, konuyla ilgili bir yığın yazı çiziyi ve uzman görüşlerini derlediği *Political Terrorism* (North Holland Publishing Company, 1983) adlı kitabında, anketini yanıtlayan 50 terör uzmanından yalnızca birinin devlet terörüyle ilgili özgün veriler ortaya koyduğunu, 18'inin ise devlet dışı terörden söz ettiğini belirtmektedir (s. 274). "Terörün her yerde hüküm sürdüğü ortadayken, toplum bilimcilerin rejim terörünü ayaklanmacı terör kadar önemsememesi can sıkıcıdır" (s. 174) diyor Schmid. Schmid'in bunu açıklamaya en yaklaştığı nokta şu ifadesidir: "Terörizm hakkındaki bir yığın akademik yazı, büyük oranda, hükümetlerin ya da hükümetlerle anlaşmalı düşünce merkezlerinin sağladığı verilere bağımlı olmuştur. Pek çok yazar da, hükümetlerin karşı terör organlarına önerilerde bulunmaya ve kılavuzluk etmeye çabalamıştır. Sonuç, mutlu son olmamıştır" (s. 180).

Terörizm “endüstrisi”, hükümet görevlilerini ve organlarını, gerek hükümete bağlı gerek yarı özel düşünce merkezlerini, çözümlenecileri, bir de özel güvenlik şirketlerini kapsar. Bu, Birleşik Devletler, İsrail, Büyük Britanya, daha az ölçüde de Kanada, Batı Almanya, Fransa, Güney Afrika, Güney Kore, Tayvan ve “özgür dünya”nın diğer üyelerindeki ve bu ülkeler arasındaki resmi ve özel destekçiler, enstitüler, uzmanlar arasındaki sıkı bağlarıyla, çokuluslu bir endüstridir. Bu çokuluslu yayılım, bazı devletlerin diğer ülkelerin kamuoylarını etkileme amaçlarının (örneğin İsrail’in, ABD kamuoyunu Filistin davasına karşı harekete geçirme çabası) yanında, devlet çıkarının ortaklığını yansıtır. Kendisini de enstitülerin, toplantıların, yayınların, yetkelerin uzmanca ve iletişim araçlarındaki aktarımlarının uluslararasılaşmasında dışa vurur; tanımlarla gündemler de bir örnek olur.

Batı, kendi eylemlerini ve suçlarını örtmek için terörizm endüstrisinin hizmetlerine çok fazla gereksinim duymuştur. Son 40 yılda —büyük güçlerin yanı sıra, aralarında Güney Afrika ile İsrail’in de bulunduğu— Batılı devletler, “sömürgecilik sonrası” dönemin ulusçu ayaklanmalar ile halk ayaklanmaları karşısında Üçüncü Dünya’daki etkilerini, denetimlerini ve ayrıcalıklı konumlarını sürdürmek için çok büyük gözdağı vermek zorunda kalmışlardır. Bu, iki anlamda birincil terörizm olmuştur: Birincisi, Batı’da üzerinde yoğunlaşılacak “terörizm”den çok daha yaygın öldürme ve diğer baskı biçimlerini içermiştir (3.1. çizelgeye bakınız); ikincisi de güçlünün, demokratik olmayan ayrıcalıkları ve yapıları, halk örgütlenmelerinin ve kitle hareketlerinin saldırı ve denetim tehditlerine karşı korunma çabalarını yansıtır.

3.1. Çizelge Devlete bağlı ve devlet dışı teröristlerin gerçekleştirdiği öldürmeler: sayılar ve büyüklük sırası.

Öldürenin Türü	Öldürülen insan sayısı	FKÖ'nün gerçekleştirdiği öldürme eylemlerine oranı ya da katsayısı (3. girdi)
Devlet dışı		
<i>Alman:</i> Kızıl Ordu Fraksiyonu, Devrimci Hücreler ve diğer bütün devlet dışı örgütler, Ocak 1970-Nisan 1979 ^a	31	0.1
<i>İtalyan:</i> Kızıl Tugaylar ve diğer bütün devlet dışı örgütler, 1968- 1982 ^b	334	1.2
<i>FKÖ:</i> bütün terör eylemlerinde öldürülen İsraililer, 1968-1981 ^c	282	1.0
<i>Dünya:</i> bütün "uluslararası teröristler", CIA'nin toplamı, 1969-1980 ^d	3.368	11.9
Tek tek devlet terörü olayları		
<i>El Salvador:</i> Rio Sumpul, 14 Mayıs 1980 ^e	600+	2.1+
<i>Güney Afrika:</i> Kassinga mülteci kampı, 4 Mayıs 1978 ^f	600+	2.1+
<i>Guatemala:</i> Panzos, 29 Mayıs 1978 ^g	114	0.4
<i>İsrail:</i> Sabra Şatila, 16-18 Eylül 1982 ^h	1900-3500	6.7-12.4
Daha büyük boyutlarda devlet terörü		
<i>Arjantin:</i> 1976-1982 yılları arasında "kayıplar" ⁱ	11000	39.0
<i>Şili:</i> 1973-1985 ^j	20000	70.9+
<i>Dominik Cumhuriyeti:</i> 1965-1972 ^k	2000	7.1
<i>El Salvador:</i> Matanza I, 1932	30000	106.4
<i>El Salvador:</i> Matanza II, 1980-1985 ^m	50000	177.3+

<i>Guatemala</i> : Rios Montt huzur seferberliği, Mart-Haziran 1982 ⁿ	2186	7.8
<i>Guatemala</i> : 1966-1985 ^o	100000 +	354.6+
<i>Endonezya</i> : 1965-1966 ^p	500000+	1773.0+
<i>Endonezya</i> : Doğu Timor'un istilası ve huzurun sağlanması, 1980-1985 ^q	200000	709.2+
<i>Libya</i> : Libyalıların dışarda gerçekleştirdiği suikastlar. 1980-1983 ^r	'10+	0.04+
<i>Kamboçya</i> : Pol Pot dönemi, 1975-1978 ^s	300000+	1.063.8+
<i>ABD destekli Kontralar</i> : Nikaragua'daki siviller, 1981-1987 ^t	3000+	10.6+
<i>Güney Afrika ve taşeronlar</i> : Angola'da ve Mozambik'te, 1980-1989 ^u	1000000+	3546+

^a H. J. Horchem, "Political Terrorism: The German Perspective", Ariel Merari'nin yayıma hazırladığı *On Terrorism and Combatting Terrorism* (Amerika Üniversitesi Yayınları, 1985) içinde, s. 63.

^b V. S. Pisano, *Terrorism and Security: The Italian Experience*, Güvenlik ve Terörizm Alt Komitesi'nin Raporu, Senato Hukuk Komitesi, 98. Kongre, 2. Oturum, Kasım 1984, s. 63.

^c Resmi polis istatistiklerini aktaran, B. Michael, *Ha'aretz* (16 Temmuz 1982). Bu 282 kişiden bir bölümü, rehinelere kurtarmaya kalkışan İsraili güçler tarafından öldürülmüştür.

^d CIA, *Patterns of International Terrorism: 1980* (CIA, Haziran 1981), s.vi.

^e M. McClintock, *The American Connection*, I. cilt, *State Terror and Popular Resistance in El Salvador* (Zed Books, 1985), s. 306.

^f R. Leonard, *South African at War* (Lawrence Hill, 1983), s. 67.

^g M. Simon, "Massacre Shakes Guatemala", *Washington Post*, 7 Temmuz 1977.

^h Lübnan hükümeti, kendilerinin 762 ceset ortaya çıkardığını ve 1200 cesedine yakınları tarafından gömüldüğünü ileri sürüyor: N. Chomsky, *The Fateful Triangle (South End)*, 1983), s. 370. Amnon Kapeliouk özenle hazırladığı incelemesinde, 3000-3500 kişinin öldürüldüğünü tahmin etmektedir: *Sabra and Shatila: Inquiry into a Massacre* (Arap-Amerikan Üniversite Mezunları Derneği, 1984), s. 62-63.

ⁱ J. Simpson ve J. Bennett, *The Disappeared and the Mothers of the Plaza* (St Martins, 1985), s. 7.

^j Uluslararası Af Örgütü, *Report on the Torture* (Farrar, Straus & Giroux, 1975), s. 252.

^k C. M. Gutiérrez, *The Dominican Republic: Rebellion and Repression* (Monthly Review Press, 1972), s. 11.

^l R. Armstrong ve J. Shenk, *El Salvador: The Face of Revolution* (South End, 1982), s. 30.

^m Orta Amerika Tarih Enstitüsü.

- ⁿ Uluslararası Af Örgütü, "Guatemala: Massive Extrajudicial Executions in Rural Areas under the Government of General Efraim Rios Montt" başlıklı Özel Briefing (Temmuz 1982), s. x.
- ^o İngiliz Parlamentosu İnsan Hakları Grubu Guatemala heyetinin hazırladığı "Bitter and Cruel..." başlıklı rapor (Ekim 1984); C. Krueger ve K. Enge, *Without Security or Development: Guatemala Militarized*, Washington'un Latin Amerika Masası'na sunulan rapor (6 Haziran 1985).
- ^p Uluslararası Af Örgütü, *Political Killings by Governments* (Uluslararası Af Örgütü, 1983), s. 34. Bu, tutucu bir tahmindir.
- ^q N. Chomsky, *Towards a New Cold War* (Pantheon 1982), 341 ve 470. sayfalar (Rahip Leoneto Vierra do Rego ile Rahip Francisco Maria Fernández'den aktarıyor).
- ^r Uluslararası Af Örgütü, *Political Killings by Governments*, s. 69-77.
- ^s A.g.y., s. 24.
- ^t H. Sklar, *Washington's War on Nicaragua* (South End, 1988), s. 393.
- ^u P. Johnson ve D. Martin, *Frontline Southern Africa (Four Walls Eight Windows*, 1988), s. 467 ve burada kullanılan kaynaklar.

Bu bakımdan AUK'nin eylemleri, yukarıda belirtilen iki anlamda da birincil olan Güney Afrika devlet terörizmine, türemiş ve kıstırılmış bir karşılık vermedir.⁵ Benzer biçimde, 1979 Temmuzundan önce Sandinistler, bütünüyle demokrasi dışı bir ayrıcalık düzenini desteklemek için çok fazla şiddet kullanan, ABD'nin desteklediği Somoza rejiminde kendini gösteren bir birincil terörizmle savaşıyordu.⁶

Son yirmi otuz yılda birincil terörün ana kaynağı olmasına karşın Batı, terörün sorumluluğunu terör kurbanlarının üzerine yıkmakta oldukça başarılı olmuştu. Bunu, amaçlarına hizmet eden bir örnekçe ve anlambilim oluşturarak ve terörizm endüstrisiyle Batı'daki kitle iletişim araçlarının bunları Batılı, hatta terör kurbanı halklara dayatabilmesi sayesinde sağlamıştır.

⁵ Ayrıntılı bilgi için şu kitaplara bakınız: I.E. Sagay, "State Terrorism in South Africa", Irk Ayrımcılığına Karşı Birleşmiş Milletler Merkezi, *Notes and Documents* (Ekim 1984); Joseph Hanlon, *Beggar Your Neighbors: Apartheid Power in Southern Africa* (Catholic Institute for International Relations, 1986), s. 1-2, 21-23; Richard Leonard, *South Africa at War* (Lawrence Hill & Co., 1983), 2. bölüm; Gervasi ve Wongs'un bu kitaptaki yazısı ve burada sözü edilen çalışmalar.

⁶ İyi bir özet için, Penny Lernoux'nun, *Cry of the People* adlı kitabına (Doubleday, 1980, s. 81-107) bakınız.

2 Batı Örnekçesi ve Terörizmin Anlambilimi

TEMEL BATI ÖRNEKÇESİ

Terörizmin doğasını ve kaynaklarını betimleyen ve Batılı önderlerin ve terörizm endüstrisinin üyeleriyle uzmanlarının dile getirdiği temel örnekçe, başlıca şu öğeleri içerir:

1. Batı, terörizmin suçsuz bir hedefi ve kurbanıdır. İlimliliği ve hukukun üstünlüğünü temsil eder. ABD'nin eski Dışişleri Bakanı George Shultz'un, 1984 yılında Jonathan Enstitüsü'nün Washington'daki toplantısında yaptığı konuşmada dile getirdiği sözcüklerle: "Dış siyasetimizde, anlaşmazlıkların barışçıl biçimde sona ermesini kolaylaştıran; değişimi, şiddetli çatışmalar yaşanmadan memnuniyetle karşılayan bir dünyayı oluşturmaya çalışıyoruz. Bütün hükümetlerin insan haklarına saygılı olduğu, hukukun egemenliğine dayanan bir dünya arayışı içindeyiz".⁷ Bundan, Birleşik Devletler'in (ve bağdaşıklarıyla birliğinin) terörizmi hiçbir biçimde ya da yolla desteklemediği ya da terörizme bulaşmadığı sonucu çıkmaktadır.

2. Batı, yalnızca diğer insanların zor kullanmasına karşılık vermektedir.⁸ Örneğin Arjantin, 1976 ile 1983 yılları arasında "üzülesi" öldürmelere bulaşırken, yalnızca başkalarının eylemlerine karşılık veriyordu —Shultz'un deyişiyle bu, "yoğun bir terörizm kampanyasına karşı bilerek kışkırtılmış bir karşılıktır". Demek, üzülesi devlet öldürmeleri "terörizm" değildi —Shultz bu sözcüğü, Arjantin'in devlet siyaseti için kullanmaktan özenle ka-

⁷ Shultz'un açıklaması, ABD Dışişleri Bakanlığı Halkla İlişkiler Dairesi tarafından, "Terrorism: The Challenge to the Democracies" adıyla 589 sayılı Güncel Politik Yayın olarak yayımlandı (24 Haziran 1984). Bu bölümdeki alıntılarının tümü bu broşürdür.

⁸ "The Semantics of Terrorism" başlığı altında, aşağıda, Batı'da, Orwellci 'misilleme' kullanımına bakınız.

çınmaktadır —kusur, Arjantin hükümetini bile isteye kışkırtanlardır.

3. Teröristler başka başka gerekçeleri olsa da, "tümü de isteklerini korku yaratacak biçimde zor kullanarak dayatmaya kalkışır". Batı'yla karşılaştırıldıkta teröristler, "uygar davranış kuralları"na bağlı değildirler.

4. Batı'nın, zor kullanan isyancılara destek verdiği durumlarda, bu, ABD'nin Nikaragualı Kontraları desteklemesinde olduğu gibi "baskıcı rejimlere karşı demokrasi adına" yapılır. Üstelik, Batı'nın desteklediği isyancılar suçsuz sivilleri öldürmezler. "Nikaragua'daki Kontralar okul otobüslerini havaya uçurmuyor ya da sivilleri toplu halde idam etmiyorlar".

5. Demokrasiler teröristlerde özellikle nefret uyandırır ve teröristler karşısında korumasızdır; teröristlerin amacı, "kurumları güçten düşürmek, halkın ılımlı yönetim biçimine olan inancım yok etmektir. Örneğin Lübnan'da, devlet destekli terörizm, varolan gerilimleri kullanmış ve bu ulusu, demokratik kurumlarını yeniden yapılandırmaktan alıkoymaya kalkışmıştır". Oysa, "totaliter devletlerde işlenen ya da onlara karşı gerçekleştirilen terör olaylarının sayısı göz ardı edilebilir düzeydedir".

6. Demokrasileri güçten düşürmeye yönelik çeşitli girişimler Sovyet desteklidir: "Ne ki, dışardan önemli bir destek görmemiş olaydı terörizm pek çok ülkede çoktan sona ermiş olurdu. Terörist gruplar arasındaki uluslararası bağlantılar şimdi açıkça anlaşılmıştır; yine, Sovyetler'in bu işle doğrudan ya da dolaylı bağlantısının varlığı da açıkça anlaşılmıştır".

Bunun, erdemlerin tümünü kendine, dostlarına ve yandaşlarına yakıştıran, alçaklıkların tümünü de düşmana yıkan "yurtseverce" bir örnekçe olduğu açıktır. Batı'nın çıkarlarını ve siyasasını haklı çıkarmak için oluşturulmuş söylenleri ve uydurmaları bir dua gibi okur durur. Dolayısıyla Batı, her şeyden önce, başkalarının yıldırma ve korkutma eylemlerinin kurbanı-

dır —Batı'nın, çıkarlarını tehdit eden değişime karşı yürüttüğü savaşım ve birincil terörist rolü göz ardı edilip yadsınır— ve Batı, barışçıl değişimin ve hukukun üstünlüğünün destekçisi olarak betimlenir.⁹ Lübnan'da, 1982 yılında İsrail'in ABD destekli istila hareketi ve mağdur halka bir azınlık hükümetini hileyle ve zorla yutturma girişimi, Lübnan'ın “demokratik kurumlarını yeniden kurması!” diye sunulur. Bu dış saldırganlığa ve dayatılan siyasal çözüme direnen halksa “terörist”tir.

Batı'nın “terörizm”in sürekli kuşatması altında olmasına karşılık Doğu'nun bu beladan uzak olduğu savı da, Batı örnekçesindeki söylen yapısının bir parçasıdır. Bu söylen, kısmen, “terörizm”in, “demokrasiler”in istikrarını bozmak için Sovyetler'in giriştiği fesat tertiplerinin bir ürünü olduğu yollu daha abartılı bir başka söylenden çıkartılır. Kısmen de, Batı destekli isyancıların her zaman “demokrasi”nin çıkarına hizmet ettiği ve “baskıcı hükümetler”e karşı olduğu, bu gözde isyancıların otobüsleri asla havaya uçurmadıkları savına dayanır. Olgunun; bu masala girmesine izin verildiğinde¹⁰ ve Küba, Mozambik, Angola, Nikara-

⁹ Bu, Güney Afrika'nın saldırganlığına elinden geldiğince destek verip tehlikeli biçimde arka çıkan, tek yanlılığa sürüklendiği ve Uluslararası Adalet Divanı'nın yetkesini kabul etmediği gayet iyi bilinen Reagan yönetiminin bir sözcüsünden gelen küstah bir tavidir. Bu hükümetin yasallığı çığnediğiyle ilgili olarak şu yayınlara bakınız: Walter Karp, “Liberty Under Siege”, *Harper's* (Kasım 1985); “Special Issue on Domestic Surveillance”, *Covert Action Information Bulletin*, 31. sayı (Kış 1989); Eve Pell, *The Big Chill* (Beacon Press, 1984); ve Noam Chomsky, *Culture of Terrorism* (South End, 1988).

¹⁰ Nikaragualı Kontralar, CIA tarafından, Somoza'nın Ulusal Muhafızları'nın artıklarından oluşturuldu. 1988'de ABD'nin desteğiyle, Kontraların önderliği, Ulusal Muhafızlar'ın başında uzun süre bulunmuş olan Albay Enrique Bermudez'e geçti. Bu, ABD iletişim araçlarının “direniş”in “demokratik” amacını sorgulamasına neden olmadı. Shultz'un, “Nikaragua'daki Kontralar okul otobüslerini havaya uçurmuyor ya da sivilleri toplu halde idam etmiyor” sözleri, 1984 yılında, Kontraların değişmez eylem biçiminin sivilleri katletmek olduğuna ilişkin yığınla belge bulunduğundan, klasik bir Büyük Yalan olarak kuşkusuz tarihteki yerini alacaktır. Kontraların sivillere yönelik canavarlıklarına değinen 145 yeminli ifade ve başka belgeler için şu kitaba bakınız: Reed

gua ve Vietnam gibi ülkelere yöneltilmiş devlet terörü ile devlet destekli terörün varlığını da kabul ettiğimizde, Batı'nın teröristlerin biricik kurbanı olduğu savı yanlış olmakla kalmaz, doğruyu da tersine çevirir. Gerçekse, Doğu bloku ve köktenci devletlerin terörist şiddete "demokrasiler"den çok daha fazla karşılaşmış olmalarıdır.¹¹

Belirtildiği üzere Shultz —örneğin Arjantin'de önceki dönemde— devletin işlediği üzülesi cinayetleri kabul ettiği yerde, bunun kesinlikle bir karşılık verme olduğu ve başkalarınca kışkırtıldığını öne sürmekle Batı'yı her tür sorumluluktan kurtarmaktadır. Gerillalarla hiçbir ilişkisi olmayan binlerce insanın işkence görüp öldürülmüş olması, Arjantin devletinin eylemlerini kışkırtılmayla haklı çıkararak, ardından da, daha sonra olanları da görmezden gelen Shultz'u ilgilendirmiyor. Pek çok yorumcu, Arjantin'deki gerilla hareketinin 1977'de tamamen çökertilmiş olmasına karşın, devletin düzenli olarak yürüttüğü işkence ve öldürme eylemlerinin artarak sürdüğüne ve ordunun ortaya koyduğu yeni iktisat siyasetine uygun olarak, devletin saldırılarını daha çok işçi hareketine yönelttiğine işaret etmişlerdir. Simpson ve Bennett'in savına göre, "Kirlı Savaş'ın kurbanlarının üçte biri sıradan işçiler ya da sendikacıları" ve "sendika önderleri kıyımın ilk hedefiydi".¹² Devlet Başkam Alfonsin'in, askeri yönetim döneminde binlerce insanın ölümünü araştırmakla görevlendirdiği Kaybolan Kişilerle İlgili Ulusal Komisyon "Silahlı

Brody, *Contra Terror in Nicaragua* (South End, 1985). Americas Watch'un Nicaragua'daki insan haklarıyla ilgili aynı sonucu destekleyen raporlarına da bakınız.

¹¹ Küba'ya yönelik uzun süreli terörist saldırılar için Warren Hinckle ve William Turner'ın, *The Fish is Red* (Harper & Row, 1981) adlı kitabına; Angola'ya ve Mozambik'e yönelik saldırılar için, Hanlon'un, *Beggar Your Neighbors* adlı kitabına; aynı konuda daha genel bilgi için, Herman'ın, *The Real Terror Network* adlı kitabınının 62-82. sayfalarına ve William Blum'un, *The CIA: A Forgotten History* (Zed Books, 1986) adlı kitabına bakınız.

¹² Simpson ve Bennett, *The Disappeared and the Mothers of the Plaza*, s. 189.

kuvvetler, teröristlerin işlediği suçlara, *mücadele ettikleri kimse-lerle karşılaştırılmaz berbat bir terörizmle karşılık vermiştir*" sonucuna vardı.¹³ Batı örneğesi bu yanı kabul edemez: Boyutu, niteliği ne olursa olsun, yıldırım ve korkutmak gibi bir amacı veya sonucu da olsa, verilen karşılık terörizm değildir.

Yine Arjantin'deki askeri yönetimin, İsrail ve Güney Afrika'da olduğu gibi, işkenceye büyük ölçüde başvurmuş olmasına, ABD'nin nüfuz alanındaki içkence ve kayıplar bu ülkenin bir "güvenlik siyaseti" olarak silaha ve askeri eğitime yaptığı yatırım-geometrik oranda artmış olmasına karşın, Shultz'un, ("hukuk üstünlüğü"ne bağlı kalmanın yanı sıra) Batılı davranışı ırayan, ne ki "teröristler"ce çığnenen, "uygar davranış kuralları"-ndan dem vurduğunu görebiliriz.¹⁴

Shultz'un terörizmi dış destekle, en sonunda da Sovyetler Birliği'yle ilişkilendirmesi, pek çok isyan hareketinin yerli ve Batı destekli birincil terörizme dayanan köklerini ve dağınık terörizmin büyük bölümünü gözlerden uzaklaştırır. Shultz'un, terörist gruplar arasında uluslararası bağlantılarla Sovyet bağının varlığının "bugün açıkça anlaşıldığı" savı yanlıştır —bu, Güney Afrika ve İsrail hükümetleri ile terörizm endüstrisinin sağ kanadının belli görüşüdür— fakat Batılı kurumsal egemenliğin pek çok "ılımlı" uzmanı, terörist gruplar arasında kayda değer bağlar bulunmadığını ve Sovyetler Birliği'nin onları belli bir amaç doğrultusunda kullanmadığını ileri sürmektedir.¹⁵ CIA ile Savunma

¹³ Anılan kitabın 399. sayfasından alınmıştır. İtalikler bize aittir.

¹⁴ Bu sözler, iki Japon kentini atom bombalarıyla yerle bir etmiş ve atom silahlarına ilk başvuranın kendisi olmayacağı sözünü söz vermeye yanaşmayan bir ülkenin; —daha pek çok yeniliğin ve katkının yanında— napalm, fosfor bombalarını ve parça etkili bombaları geliştirip bunları Vietnam'da yoğun biçimde kullanan ve 18 milyon galon defoliantı Vietnam köylerine boşaltan bir ülkenin sözcüsünün ağzından çıkınca, kudretin cüreti karşısında hayretten donakalıyoruz.

¹⁵ Claire Sterling'in *The Terror Network* kitabı üzerine Rand Corporation uzmanı Brian Jenkins'in kaleme aldığı ve kitabı bir "hokkabazlık" numarası diye nitelleyen inceleme yazısına (*International Herald Tribune*, 28 Mayıs 1981); Jeff

İstihbarat Örgütü bile, 1981'de uluslararası terörizmin Sovyetler tarafından yönlendirildiği ve kollandığı savını yadsımış ve bu gerekli bağı ancak CIA başkanı William Casey'in emrinden sonra kurmuştur.¹⁶ Sovyetler Birliği ulusal kurtuluş hareketlerine ve ayaklanmalara çoğu kez yardım etmektedir. Bunları, Sovyetler Birliği'nin yardım etmediği *ad hoc* terör gruplarıyla aynı sepete koyan Batılı ideologlar, Sovyetler Birliği'ni "uluslararası terörizm" in hamisi yapabilmektedirler.

ABD Dışişleri Bakanı'nın açıkladığı yukarıdaki örnekçe, ABD'nin terörizmle ilgili resmi görüşleriyle siyasetini dile getirmekte ve Batı'nın yerleşik çıkarlarını yansıtmaktadır. Bu örnekçe oldukça yanlıdır; ayrıca söylene ve uydurulmuş kanıtlara dayanmaktadır. Reagan yönetiminin ve ABD devletinin resmi bir sözcüsünden de bu beklenirdi. Asıl ilginç olan ve bu bölümün başlıca odağını oluşturan şey, böylesi kerameti kendinden menkul resmi bir örnekçenin, terörizm endüstrisinin özel sektörüyle Batılı kitle iletişim araçları tarafından bütün esaslarıyla kabul edilmesidir. Shultz'un Batı örnekçesi anlayışı, hiçbir bakımdan "uç" değildir —terörizm endüstrisinin düşünce yelpazesindeki, aşağı yukarı, ortalama bir tutumu temsil etmektedir.

Uzman görüşünü şöyle sınıflayabiliriz: Birincisi, Batı'nın terörizmin asıl kurbanı olduğunu daha en başında ortaya koyup soruları da buna uyarlayan Batı örnekçesinin temel özelliklerini kabul eden, fakat Sovyetler'in yönlendiriciliği ve destekleyiciliği,¹⁷ kurtuluş hareketlerinin gayri meşruluğu ve dış (Sovyet)

Stein'in *Inquiry*'de (19 Aralık 1980) "Old Spies and Cold Peas" adıyla yayımlanan ve Ray Cline'in Sovyet ağı kuramının bir grup CIA çözümlemecisi tarafından yalanlanmasını içeren (s. 20) yazısına bakınız.

¹⁶ John Kelly, "Casey's Terrorism Math", *Counterspy* (Haziran-Ağustos, 1983), s. 9; Ralph McGehee, "Terrorism", *Zeta Magazine* (Şubat 1988), s. 60; Bob Woodward, *Veil: The Secret Wars of the CIA 1981-1987* (Simon & Schuster, 1987), s. 122-129.

¹⁷ İlimliler, Sovyetler'in teröristlere yaptığı yardımı, nerede olursa olsun demokrasilerin istikrarını bozmayı amaçlayan, merkezden yönetilen bir hareket olarak değil, *ad hoc* ve oportünist bir tavır olarak görmektedirler.

kökleri ile, teröristlere yönelik önleyici nitelikte saldırıların istenirliği konularında çekincelerini dile getiren, "ılımlı kurumsal yaklaşım" diyebileceğimiz bir görüştür. "Sağcı kurumsal yaklaşım" diyebileceğimiz ikinci görüş, uluslararası teröristlerin açıkça Sovyetler'in denetiminde bulunduğunu ve/veya Sovyetler tarafından yönlendirildiğini ileri sürmekte; ulusal kurtuluş hareketlerinin ve (kimileyin de) —hayvan hakları, çevre, barış gibi— diğer karşı hareketlerin uluslararası Komünizm'den doğduğunu ya da onun denetimine girdiğini öne sürmektedir. Üçüncüsü, Batı örnekçesinin, Batı'nın da terörist olabileceği ya da terörizmin kurbanı olduğu kadar, destekçisi de olabileceğini dışlayan öncüller gereği, Batı'nın çıkarları yönünde bir eğilim taşıdığını savunan "karşıt" görüştür. Dolayısıyla, bu karşıt görüşe göre Batı örnekçesi, nesnel bir terörizm çözümlemesi yapmanın uygun zemini değildir. Görüşlerini ileriki sayfalarda ele alacağımız önde gelen 32 Batılı terör uzmanından yalnızca biri üçüncü sınıflandırmaya girmektedir; kalan 31 uzman, Batı örnekçesinin sınırları içerisinde iş görmektedir. Böylece, bu uzmanlar, Batı'nın terörizmin birincil kaynağı değil de kurbanı olduğu ana görüşüne karşı çıkma dışında anlaşmazlık ve tartışma içindedirler.

TERRÖRİZMİN "SAHNE"Şİ

Batılı uzmanların terörizmle ilgili görüşlerinin bir başka ögesi, terörizmin "sahne"si olarak iletişim araçlarının rolüne yapılan vurgudur.¹⁸ Bu görüşe göre, Batı terörizm karşısında özellikle

¹⁸ Gerçekte, bazı uzmanlar, terörizmi, şiddet olayının kamuda bilinmesi arayışıyla birlikte şiddet kullanımı olarak tanımlamaktadırlar. Bu bilgi için şu yayınlara bakınız: Brian Jenkins, *International Terrorism: A New Mode of Conflict* (Crescent 1975), s. 4; Gabriel Weimann, "Mass Mediated Theater of Terror: Must the Show Go On?", Peter Bruck'un yayıma hazırladığı *The News Media*

korumasızdır, çünkü "özgür" Batı'nın iletişim araçları terör olaylarının ve terörist savların dramatik yönüne fazlasıyla önem vermeye yatkın olmakla, teröristlere başka türlü elde edemeyecekleri bir erişim olanağı sağlamaktadır. Bu durum teröristlere, iletilerini yaymak için el altında hazır olan bu "sahne"yi kullanma cesareti vermektedir. İletişim araçlarına ulaşmanın ve toplum tarafından tanınmanın önemi üzerinde duran çoğu uzman, iletişim araçlarının teröristlere, bu eylemlerinde cesaret verecek kadar yakınlık gösterdiğini ileri sürer.¹⁹

Batılı kurumsal egemenlik bakış açısından bu yaklaşımın meziyetlerinden biri, Batı'yı kendi erdemlerinin talihsiz kurbanı olarak resmedip terörizmin köklerini bizzat Batı'nın özgürlüğünde bulmasıdır. Bu açıklığın, kapalı Doğu tarafından "kullanıldığı" savı, bu adaletsizlik döngüsünü tamamlamaktadır. Ateşe ateşle karşılık vermek için bu özgürlüğü frenlemenin esef verici bir zorunluluk olduğunu ileri sürerken, aynı zamanda "Batı'nın özgürlüğüne övgüde bulunma olanağı verdiğinden, sağcı çözümlenecilerle gazeteciler bu savı özellikle beğenirler.

Terörizme bu gözle bakmak, dikkati terörizmin daha derindeki nedenlerinden (sözgelimi teröristlerin asıl yakınmalarından ve Batı'nın önceki bir davranışından), teröristlerin iletişim araçlarına erişiminin desteklenmesine çekmek gibi ek bir yararı vardır. 1982'den sonra terörizm, iletişim araçlarına kolayca erişebilmenin olanağının bir sonucu olarak mı, yoksa Lübnan'ın işgaline ve Sabra ile Şatila'daki toplu katliamlarla bir tepki olarak mı tırmanış gösterdi? Uzman görüşün "teröristler"e ve ailelerine yönelik önceki ve devam edegelen saldırılardan çok, olup

---

and Terrorism (Discussion Document Series, Carleton Üniversitesi, tarihsiz), s. 1-2.

¹⁹ Bu, "sağcı kurumsal yaklaşım yanlıları" öbeklemesine giren (Ledeen, de Borchgrave, Moss, Henze, Sterling gibi) uzmanların büyük bölümüyle, diğer öbeklemelerdeki bazı kişiler için geçerlidir. 21. nottaki Chalfont'un açıklamasına bakınız.

bitenlerin nedeni olarak Batı'nın "açıklığına" odaklanması, Batılı kurumsal yaklaşım için daha rahatlatıcıdır.²⁰

1980'lerdeki bir dizi terör olayı sırasında ve sonrasında ABD'nin iletişim araçları, teröristlere sözde çok fazla yer verdiği, yakın ilgi gösterdiği ve resmi güçlerin teröristlerin icabına bakmalarına engel olduğu savıyla eleştirilere uğradı. İletişim araçlarıysa savunmaya çekildi; halkı, kendi yurtseverliklerine, teröristlerinse iğrençliklerine ve kendilerini yalnızca okurlarına önemli haberleri vermeye adanmışlığına inandırmak için didindi. İletişim araçlarının terörizmi besleyen rolüne ilişkin bu ikincil tartışmada, iletişim araçlarını kimin yönlendirdiğine ve manşetlerde kimlerin kayırıldığına ve yadsındığına ilişkin kanıtlar durmadan çarpıtıldı. İlk dönemlerinde Reagan yönetimi, "terörizm"i kendi siyasetlerine destek bulmak için bir halkla ilişkiler aracı olarak kullandı ve bunun ardından kitle iletişimin konuya gösterdiği ilginin artması da teröristlerin talebini değil, *hükümetin* "terörizm"e dikkat edilmesi talebini karşılamış görünüyordu.

²⁰ Baader-Meinhof ile diğer Batılı bağımsız teröristlerin orta sınıf, yabancılaşmış geçmişleriyle dalga geçmekten zevk alsalar da, Batılı sağcılar ve terörizm uzmanlarının çoğu, terörizmin "kökündeki nedenleri" üzerine düşünmeye öfkeyle karşı çıkmaktadırlar. Jonathan Enstitüsü'nün 1979'daki toplantısında konuşan Paul Johnson'a göre "yanlış olan yaklaşım, terörizmi toplumumuzun derinliklerine kök salmış bir hastalığın pek çok belirtisinden biri diye görmektir... Terörizm, uluslararası bir saldırı, uygarlığa karşı açık ve ilan edilmiş bir savaştır" (Benjamin Netanyahu'nun yayıma hazırladığı, *International Terrorism: Challenge and Response* (Transaction Books, 1981) adlı kitabın 12. ve 15. sayfalarından). Daha inceltilmiş çözümlenmelerde kökündeki nedenlerin araştırılması, bu nedenler tam olarak belirlenemeyeceği ve eylemsizliğe yol açacağı için bir tarafa atılmaktadır. The British Institute for the Study of Terrorism (IST), 1988'de, bu noktaları vurgulayan "Terrorism and Root Causes" adlı bir belge yayımladı. IST, çalışmalarının büyük bölümünü Güney Afrika'ya ve AUK'a ayırır da, kökündeki nedenleri tartışmak amacıyla kullandığı terörizmle ilgili örnekler, gelişmiş ülkelerden seçilmiştir —yabancılaşmış köktencilerin takıntıları işte. Güney Afrika ve AUK konusundaysa, IST kökündeki nedenlerden hiç söz etmemekte, yalnızca AUK'un Kızıllarla olan bağlantılarını anmaktadır.

Basın ve Batılı uzmanlar, bu konuyu ele almayı bir türlü başaramamıştır; Reagan'ın stratejik Halkla İlişkiler vurgusuna karşın, terörizmin kamunun gündemine yerleşmesinde yalnızca teröristlerin çıkarı olduğunu geveler dururlar.

Teröristlerin basında iyi bir izlenimle boy göstermesi, terörizm endüstrisi uzmanlarınca düzenli olarak ortaya atılan bir yanılsamadır.²¹ Kitle iletişim zaman zaman teröristlerin kimi şikayetlerini aktarıp onların birer insan olarak görülmesine olanak tanısa da, terör olaylarına yer veren gazete manşetlerinde saldırıların resmen kınanmasına ve kurbanların yazgısına odaklanmak baskındır. Dahası, olay gerçekleşikten sonra resmi görevlilerin, kurbanların, iletişim araçlarındaki yorumcuların geriye dönük değerlendirmeleri neredeyse yalnızca suçlamalarla, teröristlerin ne kadar zarar verdiği öyküleriyle ve iletişim araçlarına yönelik saldırılarla sınırlıdır.²²

²¹ Jonathan Enstitüsü'nün 1984'deki toplantısında Lord Alan Chalfont, "nitelikli basın"ın gerçek sorunlarından birinin "bizim toplumumuzla ona saldıranlar arasında tumturaklı bir nesnellik konumunun benimsenmesi" ve "El Salvador'daki gibi meşru hükümetlerin teröristlere ve devrimcilere karşı savaşmadaki eylemlerinin, teröristlerin kendi eylemleriyle bir tutulması" olduğunu ileri sürdü ("Lost in the Terrorist Theater", *Harper's* (Ekim 1984), s. 56). Bu, yeni tutuculuğun bilinen yaklaşımlarından biridir. El Salvador hükümetinin "meşruluğu" bile, "nitelikli basın"ın "bizim" tarafa hizmet etmedeki önemli başarılarından biridir. Ama Chalfont, bu meşrulaştırmanın nesnel doğruluğa dayandığını varsayar; dolayısıyla bu meşrulaştırılmış hükümete hep birlikte daha çok arka çıkmak gerekir. Chalfont'un, nitelikli basının dostu düşmana karşı tumturaklı bir nesnellikle yaklaştığı savı, doğruyu tersine çevirir. Herman ve Chomsky'nin *Manufacturing Consent* adlı kitabının 2. bölümündeki "Worthy and Unworthy Victims" tartışmasına bakınız.

²² David L. Paletz, Peter Fozzard ve John Ayanian'ın şu yazısına bakınız: "The I.R.A., the Red Brigades, and the F.A.L.N. in the New York Times", *Journal of Communication* (Bahar 1982), s. 162-171. Edward S. Herman ve Gabriel Weimann'ın, Peter A. Bruck'un yayıma hazırladığı "The News Media and Terrorism" (Discussion Document Series, Carleton Üniversitesi Yayınları, 1988) adlı kitapta yer alan yazısına da bakınız.

TERÖRİZMİN ANLAMBİLİMİ

Batı'nın, terörizm yaftasını Batı'nın birincil şiddetinin üzerinden alıp bu birincil şiddetin kurbanlarına ve daha küçük teröristlere yamama ihtiyacına yönelik anlambilimsel düzenlemenin bir dizi biçimi vardır. Bunlardan biri, terörizmi hükümetlere meydan okurken zora başvuran devlet dışı failerle sınırlandırarak (bazı istisnalar dışında) hükümeti alışıldık kudemli terörist sıfatından kurtarmaktadır. Bu yeniden tanımlama, güçlüye teröristi az çok dilediğince adlandırma olanağı veren, anlamı belirsiz sözcük kullanan bir sistem içersinde örtük olarak vardır. Dışişleri Bakanı Alexander Haig'in 1981 yılı başındaki açıklaması bu noktada dikkate değerdir: "Terörizm", yeni Reagan yönetiminin dış siyasetteki başlıca sorunu olarak, "insan hakları"nın yerini alacaktır. O sırada basın, Haig'in "terörizm"den belirli, açık bir şeyi kastetmediğine değinmişti;²³ ama ne basın ne de kurumsal yaklaşım içindeki uzmanlar bunu irdeleyen bir çözümlemeye ya da değerlendirmeye giriştiler. Her ikisi de, yönetimin suyuna giderek, terörizmi onun terimleriyle tartışarak ve eleştirel çözümlemelere girişmeyerek Reagan yönetiminin terörist nitelemesinin yerleşmesine göz yumdu.

Reagan yönetimi, Arjantin, Şili, Guatemala ve Güney Afrika'yla hızla daha sıcak ilişkiler kurdukça bu devletlerin önderlerinin "terörist" değil, yalnızca "insan hakları" denen şeyi çiğneyen kimseler oldukları anlaşıldı. Anlaşılan teröristler, Kızıl Tuğaylar, Baader-Meinhof çetesi gibi, hükümetlere *karşı çıkarken* şiddet kullananlarla, AUK ve SWAPO gibi ulusal kurtuluş hareketleriydi. Birleşik Devletler'de AUK ile SWAPO'yu bir terörist

²³ Haig'in sözleri, "hemen iki soru ortaya çıkardı: Bay Haig terörizmden neyi anlıyordu? Elinde Sovyetler Birliği'ne yönelik suçlamaları destekleyecek ne gibi kanıtlar vardı? Bu iki soru yanıtlanmamıştır" (Philip Taubman, "US Tries to Back Up Haig on Terrorism", *New York Times* (3 Mayıs 1981)).

örgüt sınıfına sokmak yakışık almazdı, fakat BM Büyükelçisi Jeane Kirkpatrick ve onun Yardımcı Büyükelçisi Charles Lichtenstein gibi, Reagan yönetiminin daha aşırı sağcı unsurları, özellikle resmi olmayan ortamlarda onlara terörist yaftası yapıştırmakta duraksamadılar.²⁴ Terörizm endüstrisinin diğer sağcı uzmanları da yine kendilerine yakın dinleyiciler karşısında konuşurken AUK ile SWAPO'yu terörist sınıfına soktular.²⁵ Ancak, AUK ile SWAPO, Batı'nın terörizm endüstrisi ve iletişim araçlarınınca zaman zaman terör örgütleri olarak nitelense de, bunların hiçbiri Güney Afrika'nın "terörist bir devlet" olduğunu söylemez; Botha ile De Klerk, asla Kaddafi gibi, birer "terörist" kumandan olarak adlandırılmadı.

Dikkatleri devlet teröristlerinden devlet dışı teröristlere çekmenin önemi, devlete bağlı ve devlet dışı failerin işlediği cinayetlerin birbirine göre boyutlarının ele alındığı 3.1. çizelgede görülebilir. Batılı kurumsal yaklaşımın gözde terör örgütlerinin

²⁴ 18 Kasım 1983 tarihli Johannesburg *Financial Mail* de yayınlanan bir söyleşisinde Lichenstein, "Angola ile Mozambik, teröristlerin Güney Afrika'ya saldırma için ülkelerini kullanmalarına göz yumduğu sürece istikrarsızlaştırmanın yürürlükte kalacağını" söyledi. Lichenstein'in, Güney Afrika ile Birleşik Devletler'inin istikrarı bozamaya yönelik aynı tasarımı uyguladıklarını demeye getirdiği de belirtilebilir.

²⁵ Samuel Francis, Lord Alan Chalfont, Ray Cline ve Yonah Alexander bunu açıkça belirtmektedir; Claire Sterling ile Paul Wikinson ise, yurtdışındaki solcuların bu örgütlerle olan bağlarına ve Sovyetler'in desteğine ağırlık vererek bunu dolaylı yoldan dile getirmektedir. 1984 Haziranında Washington'da toplanan Jonathan Enstitüsü Toplantısı'nın başkanı olan Chalfont, bu konferansta Batı'nın temel iletisini geniş bir Amerikalı dinleyici kitlesine ulaştırmak amaçlandığından ve AUK'un terörist bir örgüt olarak nitelenmesi böyle bir dinleyici kitlesi tarafından pek hoş karşılanmayabileceğinden, açış konuşmasında AUK'un terörist bir örgüt olduğunu söylemedi. Ancak, Keith Campbell'ın *ANC: A Soviet Task Force?* adlı kitabına (Institute for the Study of Terrorism, 1986) yazdığı önsözde, Chalfont, "hiçbir şeyin", AUK'un "dürüst bir ulusalcı hareket" olduğu iddiası kadar "gerçekten uzak olamayacağını" öne sürer; AUK, "terörizm yöntemi"ni kullanan bir kömünist cephe örgütüdür. Bu belge, başında Chalfont'un olduğu ve ağırlıklı olarak, Güney Afrika'daki ırkçı yönetimden yana propaganda eylemlerine girişen IST tarafından yayımlandı. Chalfont'un örgütünün ana izleği, kafa dengi dinleyiciler için ya da el altından yayın yapmaktır.

—FKÖ, Kızıl Tugaylar ve Baader-Meinhof çetesi (ilk üç girdinin toplamı)— kurbanlarının genel toplamı, neredeyse tek başına, Salvador ordusunun 1980'de Rio Sumpul nehrinde gerçekleştirdiği katliamda öldürülen insan sayısı ya da 1978'de Güney Afrika'nın sadece Kassinga mülteci kampına saldırısında ölenlerin sayısı aynıdır. Falanjistlerle İsrail'in Sabra Şatila mülteci kamplarında yaptıkları katliamda, Batı'nın gözde ülkelerinin tümünde gerçekleştirilen birçok yıldaki öldürme eylemlerinin toplamından daha çok ölü vardı; aynıysa ABD destekli Kontralarca katledilen Nikaragualı siviller için de doğrudur. Arjantin, Şili, El Salvador, Guatemala, Endonezya ya da Güney Afrika gibi ülkelerin her birinde devlet teröristlerince katledilen sivillerin sayısı, yalnızca bu gözde üçlünün yol açtığı ölümlerin toplamını değil, aynı zamanda Casey öncesi dönemde CIA'nin dünya geneline ilişkin hesaplamalarında bütün "uluslararası teröristler" in 1969-1980 arasında öldürdüklerinin toplamını da aşmaktadır. Reagan-Haig ekibi ile Batı'nın terörizm endüstrisinin ve basınının neden devlet terörünü es geçip dağınık terörün üzerinde durmak zorunda olduğu açıktır; devlet terörünün boyutları devasadır ve bunun başlıca failleri, Batı ile Batı yanaşmalarıdır.

Teröristleri birbirlerinden çıkarlara göre ayırmaya yardımcı olan bir başka anlambilimsel aygıt da, "uluslararası terörizm" kavramıdır. CIA'nin 1980'de yaptığı bir tanımda, uluslararası terörizmden, "yabancı bir hükümetin ya da örgütün desteğiyle yürütülen ve/veya yabancı uluslara, kurumlara ya da hükümetlere yönelik terörizm"²⁶ olarak söz edilmektedir. Bu kavram, Batı'nın terörizm endüstrisinin, FKÖ'ye, AUK'a ve kendi sınırları dışındaki diğer hareketlere ve gruplara yardım ettikleri için Sovyetler Birliği ile Libya'yı uluslararası terörizmin "destekleyicileri" diye adlandırılmasına izin verir. Bu da, dışardan yardım aldıklarından ve bu yardıma bağımlı olduklarından FKÖ'yü ve AUK'u

²⁶ CIA, *Patterns of International Terrorism*, 1980, s. ii.

"uluslararası terör örgütleri" sınıfına sokar. Kuşkusuz, Birleşik Devletler de Şili'ye, İsrail'e ve El Salvador ile Guatemala hükümetlerine yardım etmiş ve Kontralarla diğer "özgürlük savaşçıları" nı örgütleyip para yardımı yapmıştır. İsrail Saad Haddad ile ardılı Antoine Lahd'ın Güney Lübnan ordusuna arka çıkıp yardım etmiştir. Güney Afrika da, Angola'da UNİTA ile Savimbi'yi, Mozambik'te RENAMO'yu yıllarca desteklemiştir. Bütün bu örnekler, terörizmin dışarıdan desteklenmesiyle ilgilidir ve Birleşik Devletler'i, İsrail'i ve Güney Afrika'yı uluslararası terörizmin destekleyicisi yapmaktadır.

Batı uluslararası terörizmi desteklemenin vebalinden kendini nasıl kurtarır? Öncelikle, CIA'nin getirdiği tanımın böyle bir dışlamayı öngörmemesine karşın, devlet terörünü daha önce sözü edilen biçimde dışlayarak bunu yapar. ABD'nin Şili'ye, El Salvador'a ve başkalarına yaptığı yardım, bu tanım gereği "uluslararası terörizm" in değil, olsa olsa toptancı terörün destekleyiciliğidir. İkinci bir anlambilimsel aygıt da, "misilleme" ile "karşı terör" ün yanlı kullanılmasıdır. Buna göre Batı, yalnızca terör eylemlerine karşılık vermektedir (bu konuya ileride döneceğiz). Üçüncü anlambilimsel aygıt, göz önünde bulundurulmaların basit ve kaba biçimde seçilmesi ve Batı kaynaklı şiddetle Batılı olmayanların uyguladığı şiddete aynı açıklama ölçütleriyle yaklaşmanın yadsınmasıdır. Örneğin devletin terörizmin vebalinden kurtulması, Sandinist şiddete "misilleme" de bulunduğu pek söylenemeyecek olan Nikaragualı Kontralara uymamaktadır. Birleşik Devletler Kontraları örgütlemiş ve paraca desteklemiş, onlara bir terörist elkitabı sağlamış ve eylemlerinin çoğunu ayrıntılarına varasıya kendisi planlamıştır. Uluslararası terörizmin destekleyiciliği kavramına bundan daha iyi uyan bir başka örnek olamaz.²⁷

²⁷ Eski CIA yöneticisi Stansfield Turner, 16 Nisan 1985'te Temsilciler Meclisi Western Hemispheric Affairs AltKomitesi önünde verdiği ifadede, ABD'nin

Benzer biçimde, Libya'ya bağımlılığı, Haddad ile Lahd'ın Güney Lübnan ordusunun İsrail'e olan bağımlılığından kuşkusuz daha fazla olmayan Ebu Nidal'ın eylemleri, "uluslararası terörizm" in sorumlusu ve destekçisi olarak Kaddafi'ye yüklenmektedir; oysa İsrail'in taşeronlarının yaptığı eylemler aynı biçimde görülmemektedir. ABD iletişim araçlarının ya da Batılı terör uzmanlarının, onların sınır ötesi operasyonlarından bir "uluslararası terörizm" örneği diye söz ettiğine hiç tanık olmadık. Yine Hıristiyan Falanjistler, İsrail'in kılavuzluğu ve gözetimi altında Sabra ve Şatila mülteci kamplarına girip aşağı yukarı 3500 Filistinliyi katlettiklerinde, İsrail hemen, önde gelen terörist devletlerden biri olarak damgalanmadı; oysa İsrail'in bu işteki yeri, Kaddafi'nin Batı Avrupa'daki havayollarının bombalanmasındaki rolünden çok daha açıktı; tek başına bu katliam, FKÖ'nün, Baader-Meinhof çetesinin ve Kızıl Tugaylar'ın tümünün eylemlerinde ölenlerin toplam sayısını aşmaktaydı.²⁸

Dilsizi oynamak ABD'nin kendi baskıcı yaşamlarıyla ilişkilerini yürütürken de can alıcı bir önem taşır. Kullanılan silahlar da ve teröristlerin eğitiminde Sovyetler'in parmağı saptanmaya görsün, Batılı uzmanlar ve Batı basını bunu ciddi bir iş ve Sovyetler'in uygunsuz işlerinin kanıtı olarak değerlendiriverir. Öte yandan, ABD'nin yaşması olan devletler işkence yapsa ve cinayet işlese de, ölüm mangaları ve kayıplar ABD'nin nüfuz alanında pıtrak gibi çoğalsa, bütün bunlar da, açıkça yaşama devletlerdeki siyasal olayların seyrini etkilemeyi amaçlayan ABD'nin

---

Kontraları örgütleyip desteklemesinin "bir terörizm, devlet destekli terörizm olarak nitelendirilmesi gerektiğini" söyledi (Peter Kornbluh'un, Thomas Walker'ın yayıma hazırladığı *Reagan Versus the Sandinistas* (Westview Press, 1987) adlı kitapta yer alan "The Covert War" adlı yazısından (s. 27) alınmıştır).

²⁸ Batılı devlet terörüne kılıf hazırlamaya yönelik dikkate değer örneklerden birinde, Paul Wilkinson, Sabra ve Şatila'dan İsrail'in Filistinlileri koruyamadığı bir durum olarak söz etmektedir. Paul Wilkinson, *Terrorism and the Liberal State* (New York Üniversitesi Yayınları, 2. baskı, 1986, s. 203) adlı kitabına bakınız.

askeri yardım ve eğitim alanındaki devasa yatırımları izlese de, terör uzmanlarıyla iletişim araçları bir türlü bunlar arasında düzenli bir bağlantı kurmayı ve ABD'nin bu işlerdeki sorumluluğunu görmeyi beceremez.²⁹

"Terör"ün yalnızca asilerle diğer adına yakışır teröristler için kullanılmasını sağlamaya yarayan bir başka anlambilimsel aygıt da, "misilleme" ile "karşı terör"ün kullanımudur. Batı ile yaşamları yalnızca "misilleme" yaparlar ve "karşı terör"e başvururlar; kurbanlarıyla diğer düşmanlar ise terör uygularlar. Bu terminoloji seçimi çoğu zaman tümüyle keyfidir; çünkü kurbanlarla düşmanlar da, genellikle, önceki bir terör eylemine, Batı terörüne karşılık verdiklerini ileri sürerler. Ancak bu, Batı'da tartışmaya bile gerek duyulmadan yadsınır. İsrail, Filistinlilerle görüşme masasına oturmak zorunda kalmamak için, yıllardır kendi bilinçli terör uygulamalarıyla, FKÖ terörünü körüklemektedir;³⁰ ama bu, Batı'nın egemen söyleminde kabul görmez ve bu örnekte misillemede bulunanla teröre başvuranın belirlenmesi düpedüz bir yanlılığı yansıtır.³¹

Sonuncu bir anlambilimsel aygıt, *suçsuz sivillere* yönelik saldırılara, terörizmin özü diye yoğunlaşmaktı. Benjamin Netanyahu'nun sözleriyle "Terörizm, siyasal amaçlara ulaşmak için korku sağlamak uğruna suçsuz insanları bilinçli ve düzenli biçimde katletmek, yaralamak ve onlara gözdağı vermektir".³² Ba-

²⁹ Sterling'in *The Terror Network* adlı kitabına ilişkin bir değerlendirmede Londra *Economist* (19 Eylül 1981), Sterling'in devlet dışı terörün Kremlin'le doğrudan bir bağlantısı bulunmadığına ilişkin itirafını belirttiğinden sonra şu sonuca varmaktadır: "Sovyetler Birliği, önceden olduğu gibi, silahı masaya koymakla yetinmekte ve küresel bir savaşı başlatıp sürdürme işini taşeronlara bırakmaktadır". Birleşik Devletler'in bağlantıları yoluyla ve açık hedefleri dolayısıyla masaya daha çok silah koymasına karşın, ne terörizm endüstrisi ne *The Economist* ne de ABD iletişim araçları, yurtsever at gözlükleri ve/veya kasıtlı bastırma sayesinde, Birleşik Devletler'e de uygulamaya kalkışmıştır.

³⁰ Örneğin, Chomsky'nin *Fateful Triangle* adlı kitabının, 3. bölümüne bakınız.

³¹ Ma'alot'daki kıyımla olarak, aşağıda kusursuz bir örnek verilmektedir.

³² *Terrorism: How the West Can Win* (Farrar, Straus & Giroux, 1986), s. 9.

tılı terörcü bilimcilerin ve propaganda erbabının bakış açısına göre bu noktaya yoğunlaşmanın iyi yanı, Demir Yumruk operasyonu sırasında Lübnan'ın köylerindeki kurbanları, Güney Afrika'nın Angola'ya yönelik, tarım ürünlerini yakıp yok etme saldırılarını ve cinayetlerini ya da Guatemala ve Salvador ordusunun köylü kıyımını değil, hava alanlarındaki uçak kaçırma ve silahlı saldırı eylemlerindeki kurbanların görüntüsünü akla getirmesidir.³³ Bu imgenin baskın olmasının başlıca nedeni, Batı'nın kurban olmanın tanıklıkları karşısında suskun kalan, bunları hasır altı eden, bu tanıklıklara kişisel olmayan biçimde ve öfke duymaksızın yaklaşan ama Batı'ya yönelik eylemlerin kurbanı olmayı insani ayrıntılarıyla ve hiddetle sıkça öne çıkaran Batı'daki terörizm endüstrisiyle iletişim araçlarının yanlı tutumudur.³⁴

Kaçırılan uçaklarda bulunan ya da hava alanlarında vurulan insanların hiç mi hiç "suçlu" olmamaları da bu gözde imgenin

³³ İsraili sağcılardan biri ve bu ülkenin ABD eski büyükeçisi olan Netanyahu, İsrail'in suçsuz sivilleri bilerek öldürüp öldürmediğini tartışmıyor. İsrail'in sözcüsü ve propagandacısı olarak, bu tartışmayı yurtseverce bir varsayım ile dışarda bırakıyor ve Batı'da bundan sıyırmayı beceriyor. Aynı zamanda, başka sunturlu yalanlar etmeden de durmuyor. Örneğin, "Uçak kaçırma eylemini uluslararası bir silah olarak... ilk kez FKÖ'nün gündeme getirdiğini" söylüyor (*Terrorism: How the West Can Win*, s. 11); oysa, İsrail 1954'de rehinelere pazarlık amacıyla kullanmak için Suriye'ye ait bir uçağı kaçırdığında FKÖ daha ortada bile yoktu. ABD Dışişleri Bakanlığı bile bu eylemi uluslararası hukukun çiğnenmesine örnek bir olay diye adlandırmıştı. Chomsky'nin, *Fateful Triangle* adlı kitabının 77. sayfasına bakınız.

³⁴ James Zogby, şu olayı anlatır: 1981'de İsraililer Beyrut'un Fukhani mahallesini bombalayarak tek bir günde 383 Lübnanlı ve Filistinli sivilin ölümüne neden oldular. Filistinliler buna İsrail yerleşim bölgelerine top ateşi açarak karşılık verdiler ve bir kişiyi öldürüp beş kişiyi yaraladılar. İsrail'den haber geçen ABD televizyonlarının yayını "canlı ve dokunaklıydı"; gidip gelen ambulanslar, sedyelerde bağırarak yaralıları, etrafta ağlayan insanlar ve kurbanın annesiyle yapılan bir görüşme. Aynı film iki kez gösterildi. Oysa, İsrail'in saldırısında ölen 383 kurban ancak bir kez —onda da sadece bir moloz yığını— gösterildi. Zogby, "ölü sayısı elbette duyuruldu. Muhabirler, kurbanlar ve kurbanların aileleri olmadan onların hikayelerini anlattılar... Böylece, Amerikalılara İsraili altı eylem kurbanının acısı izletilirken, yüzlerce Lübnanlı ve Filistinli kurban gözlerden saklı kaldı" diyor. ("Jewish Souls, Arab Bones", *Propaganda Review* (Yaz 1988), s. 19.)

yerleşmesine yardımcı olur, çünkü terör kurbanı olmaları tümüyle rastlantısal gibi; bu kişiler, teröristlerce saptanmadıklarına ya da tanınmadıklarına göre, rasgele kurbanlardır. Bunların suçsuz kurbanlar olduğuna kuşku yok,³⁵ ancak, devlet teröristlerce bombalama akınlarında öldürülen siviller de suçsuzdur ve bu siviller, uçak kaçırma ve hava alanlarının bombalanması eylemlerinin kamuoyunda fazlasıyla yer alan kurbanlarından sayıca çok daha fazladır. Bununla birlikte, onların suçsuzluğu, Batı kamuoyunun zihninde tehlikeye düşürülür; çünkü, Batı iletişim araçlarının onların da insan olduğunu ve çektikleri acıyı göz önüne sermekteki vurdum duymazlığı bir yana, onları öldürer Batılı devletlere bağlı teröristler, sıradan sivillere kasten saldırdıklarını pek seyrek itiraf ederler. Onlar, “solcu zanlılar”ı öldürüyor ya da “teröristlerin yuvaları”na saldırıyorlar; zaten Birleşik Devletler de her zaman Güney Vietnam’daki sözde “Vietkong üsleri”ni bombalıyordu. Dolayısıyla, Batı’nın düşman “yuvaları”-nı veya “üsleri”ni bombalaması ya da topa tutması sonucu ölen siviller ya “masum” değildirler ya da “istemeden” kurban olmuşlardır (Netanyahu’nun deyişiyle “bilerek öldürülmemişlerdir”).

Ancak bu düzenbazlıktır. Batı propagandası onları “solcu zanlılar” ya da evlerini “düşman üssü olduğundan kuşku duyulan kamplar” olarak ilan etti diye siviller suçsuz olmaktan çıkmazlar.³⁶ Bu öldürme eylemleri, hesaplı bir askeri siyasetin dü-

³⁵ Ancak, Schmid şunu belirtiyor: “İsrail gibi bir yere gidip bir kurban haline gelen bir turist, Filistinli bir gözlemcinin gözünde pek suçsuz sayılmaz. Bu turistin, bu ülkeye döviz bırakarak İsrail ekonomisine destek olduğunu, böylelikle de, düşmanını dolaylı yoldan güçlendirdiğini düşünebilir. Dünyayı yalnızca, yandaşlar ve karşıtlar olarak görme eğilimi, suçsuz sınıflandırmasının teröristler için tümüyle ortadan kalkmasına yol açabilir (*Political Terrorism*, s. 80). Ussallaştırma öylesine güçlüdür ki, metinde ele aldığımız gibi, Batı’nın düşmanların sivil halkları, bu düşmanları bir biçimde desteklerse, suçsuz sınıflandırmasının dışına kolayca atılırlar; ama İsrail’e gelen turistler, Batı’da asla Schmid’in betimlediği gibi görülmezler.

³⁶ İsrail’e gitmek için bilet alırken havaalanında bombalı saldırıya uğrayan kurbanlar teröristler tarafından “İsrail destekçisi zanlılar” diye ilan edilirse, bu,

zenli ve kaçınılmaz sonucuysa, “istenmeden” gerçekleşmiş değildir.³⁷ Birincil teröristler çoğunlukla, bu topluluklara suçsuz değilmiş gibi davranır, çünkü söz konusu topluluklar ve onların siyasal sözcüleri terörist devletin isteğini kabul etmeyecektir. Yukarıda dile getirilen terimler —solcu zanlılar, terörist yuvaları, düşman üsler— sivillere yönelik saldırıları ustaca haklı kılan hüsnütabirlerdir. Ama Batı'nın terörizm endüstrisiyle kitle iletişim araçları bunu açık etmeyi yadsır: Kurbanların tümü gözden çıkarılmasa da, “dostane” devlet terörü kurbanlarının “teröristler”in, yani, deyim yerindeyse *gerçek* teröristlerin “sempatizanları” olarak resmedilmesine izin verirler.

3 Terörizm Endüstrisi

Terörizm endüstrisi, “terörizm” denen konuda bilgi, çözümleme ve görüşler üretir, bunları işler ve dağıtmak üzere paketler. Bu endüstri öncelikle, konuşmalarda, basın toplantılarında, demeçlerde, toplantılarda, raporlarda ve görüşmelerde terörist faaliyetlerle ilgili “siyasa”yı belirleyen, resmi görüşleri ve seçilen olguları ortaya koyan devlet organlarıyla görevlilerinden oluşan bir kamu sektörünü içermektedir. Aynı zamanda, düşünce merkezleri ve araştırma enstitüleriyle, tehlike çözümlemesinin, kişi

---

Batı'da, onları “suçsuz” siviller öbeğinden çıkarmak için geçerli bir temel olarak görülmemektedir.

³⁷ Düşman askeri personelinin düzenli olarak uğradığı bir kafeye bomba atan bağımsız bir terörist, asker olmayan kurbanların “istemeden” öldürdüğünü iddiaları sürecek olsa, böyle bir saldırıda suçsuz insanların da zarar görme olasılığının ve riskinin yüksek olduğu gerekçesiyle, bu sav Batı'da kabul görmeyecektir. Aynı mantık İsrail'in Lübnan köylerini ya da Tunus'taki hedefleri bombalaması ya da ABD'nin B-52'lerle Hindic'in'deki köylere düzenlediği baskınlar için de geçerlidir.

ve mülk güvenliği ile ilgilenen ve korumasının ticaretini yapan güvenlik şirketlerini ve ilgili bir öbek terör "uzmanı"ndan oluşan özel bir sektörü de kapsamaktadır. Bu endüstrinin uzmanları esas olarak, bazıları akademik kurumlarla yakın ilişkileri de olan enstitülerle ve düşünce merkezleriyle bağlantılıdırlar, ancak, resmi görevlilerle güvenlik şirketlerinde çalışan çözümleneciler de, terörizmin özellikle kılıya ve denetime ilişkin yanlarında bir yetke sayılırlar.

Kamu ve özel sektörler arasında önemli yapısal bağlantılar vardır; özel sektörler, çoğunlukla kamu tarafından desteklenir ve onun örtük kolu olarak iş görür. Güvenlik şirketlerindeki görevliler, çoğunlukla devletin güvenlik birimlerinden devşirilirlir ve saygınlık, tavsiyeler ve bilgi desteği konularında eski bağlantılarına ve ilişkilerine bağımlıdırlar. Güvenlik şirketleri, bazen gizli devlet siyasasının yaşama geçirilmesinin de araçları olurlar.³⁸ Doğru yaklaşımın ortaya konmasında, işlenmesinde ve aktarılmasında hükümeti tamamlayan enstitüler ve bu enstitülerin uzmanları, aynı zamanda, birbirinden ismen ayrılmış kamu alanlarıyla özel alanlar arasında döner kapı gibidir; hem hükümet hem de özel iş çevreleri tarafından yönlendirilip desteklenir.

DEVLET SEKTÖRÜ

Hükümetlerin, terörizm endüstrisinde doğrudan ve dolaylı olarak başat bir yeri vardır. Doğrudan, siyasayı saptar, uygular ve bu siyasayı halka açıklayarak onların gözünde haklı görülmesini sağlarlar. "Terörizm", Birleşik Devletler'de Reagan döne-

³⁸ Güvenlik şirketlerinin terörizm endüstrisindeki yerinin geniş bir çözümlemesi için Herman ve O'Sullivan'ın, *The "Terrorism" Industry* adlı kitabının 6. bölümüne bakınız.

minde olduğu gibi, hükümet siyasetinin ve propagandasının belirgin bir ögesi haline geldiğinde, devletin yatırımları ve rolü büyür. Yine, bize kalırsa, Batılı kurumsal egemenlerin terörizme gösterdikleri yoğun ilgi, herhangi bir büyük terörist tehdide dayanmaktan çok, siyasal amaçlar doğrultusunda uydurulmuş, "tehdit" de bu yönde şişirilmiştir. Bu koşullar altında "terörizm" in ideolojik ve propaganda yanları bu konudaki "siyasa"nın gerçek anlamda egemen özellikleridir ve devletin propaganda çabası bunun oylumunu daha da arttıracaktır.³⁹

Nixon'lı yıllardan bu yana ABD Dışişleri Bakanlığı'nda bir Terörle Savaşım Dairesi (ya da bu demeye gelen bir daire) vardır; CIA, Pentagon ile FBI uzun zamandır "karşı terör" görevlileri çalıştırmaktadır. 1980'lerde terörizme olan ilginin artışına koşut olarak, bu alana ayrılan fonlar da büyük oranda artmıştır. 1985 yılına gelindiğinde, hükümetin terörle mücadele için 2 milyar dolar harcadığı ve 18.000 kişi çalıştırdığı tahmin edilmekteydi; bu mücadelenin büyük bölümü, görünüşe göre fiziki güvenliği sağlamaya ayrılmıştı.⁴⁰ En geniş bilgilendirme propaganda işlemi olarak bugün Dışişleri Bakanlığı, görevi "terörizm tehdidinin tüm dünyada daha iyi anlaşılmasını sağlamak ve terörizme direnme çabalarına can vermek"⁴¹ olan Karşı Terörle ilgili Daimi Olmayan bir Büyükelçi atanmıştır. Bu Büyükelçi, zamanının çoğunu, aralarında Amerika'nın Sesi'ni ve Worldnet'i (Washington'u dünyanın her köşesindeki ABD Büyükelçiliklerine ve görevlilerine bağlayan devlete ait bir televizyon ağı) izleyenlerin bulunduğu türlü dinleyici topluluklarına seslenmekle geçirir.

³⁹ Bu nokta basında dolaylı olarak yer aldı. 1981'de basın, "bazı resmi görevliler, terörizmin, Birleşik Devletler'in dış siyaseti için uygun bir odak olup olmadığını soruyorlar" diye yazdı. Bunu, terörizm konusunda anlamlı bir siyasetin "billurlaşmadığını" belirten ve "siyaset"nin can damarının gerçek eylem değil, "kuru güdültü" olduğu varsayımıyla tutarlı bir tümce izler.

⁴⁰ *Public Report of the Vice President's Task Force on Combatting Terrorism* (US Superintendent of Documents, Şubat 1986), s. 10.

⁴¹ A.g.y., s. 34.

Hükümet, terörizme ilişkin bilgilendirmenin (ve yanlış bilgilendirmenin) üretiminde çok önemli *dolaylı* bir rol oynamıştır. Hükümet, yelerinden bazıları yarı resmi olan terörizm endüstrisinin özel sektörüne kanat gerip yaşamsal destekte bulunmuştur. ABD Hava Kuvvetleri'nin mali destekte bulunduğu "özel" bir düşünce merkezi olan Rand Corporation'ın terörizme ayrılmış bir bölümü vardır. CIA'nin eski yönetici yardımcılarında biri olan Ray Cline, bu endüstride önemli bir yeri olan Georgetown Center for Strategic and International Studies'in (CSIS) ilk üst düzey görevlilerinden birisidir ve Dışişleri Bakanlığı ile bir yandan CIA, öte yandan bu ismen bağımsız yarı akademik kuruluş arasında sürekli bir personel değiş tokuşu olmuştur. Başka pek çok saygın "özel uzman", ordu ve istihbarat örgütleri için çalışmış ve onlarla ilişkilerini sürekli korumuşlardır. Büyük Britanya'da Brian Crozier's Institute for the Study of Conflict, CIA ile İngiliz istihbaratının bir kuruluşudur ve (Britanya Sanayiciler Konfederasyonu'nun yanı sıra) her ikisinde de bir propaganda aracı olarak hizmet görmüştür.⁴² The South African Terrorism Research Centre, uzun zaman Güney Afrika gizli polisinde etkin çalışmalarda bulunmuş Michael Morris'in önderliğinde ismen bağımsız bir araştırma örgütü olarak kurulmuştur.⁴³

Bu tür enstitüler ve uzmanlar, halka terörizm hakkında doğru bakış açısını kazandırma ve uygun bilgilendirmeyi sağlama yolunda devlet kurumlarıyla yan yana çalışırlar. Aynı zamanda, devletin özel propaganda işlerinin görülmesinde yararlanan önemli aygıtlardır. Bu durum, hükümet-iletişim araçları için de geçerlidir; çünkü hükümet, seçilmiş muhabirleri, gazeteleri ve dergileri karalama kampanyalarının yerleşmesi için uzun süre

⁴² Herman ve O'Sullivan, *The "Terrorism" Industry*, 5. bölüm, "The United Kingdom" başlıklı yazı ile burada anılan kaynaklar.

⁴³ Gordon Winter, *Inside Boss*, (Penguin, 1981), s. 320-321.

kullanmıştır.⁴⁴ Hükümet, gözde enstitülere ve uzmanlara, ayrıcalıklı bilgilendirme sunmanın yanı sıra onları danışman olarak kiralamak, yazılarının ederini karşılamak ve bu yazıları dağıtmak, hükümetin desteklediği etkinliklerde (seminerler, toplantılar, basın açıklamaları ve basın toplantıları) onlara halkın önüne çıkma fırsatı tanımak yoluyla destekler; aynı zamanda da, örtük para desteğinde bulunur.⁴⁵

“Özgür dünya”daki bağlaşıklık hükümetler de terörizm konusunda bilgilendirmenin ve propagandanın üretimi ve yayılımı işleriyle düzenli olarak uğraşmaktadırlar ve tümü, Shultz’un 1984’de ana hatlarını çizdiği temelde aynı “özgür dünya” çizgisini tutturmuşlardır. Pek çoğu, kendi terörizm endüstrilerinin özel sektörüne arka çıkıp örtülü destek vermektedir.

“Özgür dünya”nın “terörizm”le mücadele düzeni, kendileri de birer baş terörist olan pek çok ülke ve kurumu kapsar. Güney Afrika, İsrail ve Latin Amerika Ulusal Güvenlik Devletleri’nin hepsi de, ulusal kurtuluş hareketleriyle ve kendi devlet terörlere karşı her türlü direnişle bir tuttıkları “terörizm”le derinden ilgilidirler. Tayvan ve Güney Kore’deki otoriter rejimler, CIA’nin

⁴⁴ CIA ile Dışişleri Bakanlığı’nın Latin Amerika’da başvurduğu gözde numaralardan biri, Küba’nın yıkılmakta olduğunu ileri süren öyküler yaymaktır. Philip Agee’nin, bir CIA görevlisi olarak bulunduğu Ekvador’daki deneyimlerinden yola çıkarak ayrıntılarıyla betimlediği ve *Inside The Company* (Bantam, 1975, s. 104-322) kitabında yer alan Ekvador örneğine bakınız. Daha genel olarak da şu yayınlara bakınız: John Crewdson ve Joseph Treaster, “The CIA’s 3-Decade Effort to Mold the World’s Views”, “Worldwide Probaganda Network Built and Controlled by the CIA” ve “CIA Established Many Links to Journalists in US and Abroad”, *New York Times* (25-7 Aralık 1977); Brian Freemantle, *CIA* (Stein and Day, 1985), 7. bölüm; Blum, *The CIA*, çeşitli yerlerde.

⁴⁵ Örneğin, ABD Ordusu, terörizm uzmanları Yonah Alexander ve Ray Cline ile terörizm üzerine bir kitap yazmaları için anlaşma yapmış, Denton Güvenlik ve Terörizm Altkomitesi de bu kitabı yayınlayıp dağıtmıştır. Alexander ile Cline’nin terörizmle ilgili başka bir kitapları da, bu konuda bilgi almak için yazılı başvuruda bulunanlara Dışişleri Bakanlığı tarafından ücretsiz dağıtılmıştır. Stephen Segaller’in, *Invisible Armies: Terrorism in the 1980s* (Harcourt Brace Jovanovich, 1987) adlı kitabınının 123. sayfasına bakınız.

yardımıyla, 1954'de ve 1966'da sırasıyla Asian Peoples' Anti-Communist League'ni [Asya Halkları Anti Komünist Birliği] ve World Anti-Comünist Leauge'ni (WACL) [Dünya Anti Komünist Birliği] desteklediler. WACL, Reverend Moon'ş Unification Church'ü (ve yan kuruluşu olan CAUSA —Confederation of Associations for the Unification of the Americas'ı), Nazi ve neo-Nazi unsurları ve sağcı teröristleri dünya ölçeğinde bir potada eritti. 1980'de Buenos Aires'teki bir WACL toplantısında başkan, Kirli Savaş döneminde Arjantin ordusunun başında bulunan General Suarez Mason'du. Toplantıda, sırasıyla El Salvador ve Guatemala ölüm mangalarının liderleri Roberto D'Aubuisson ile Sandoval Alarcon, İtalyan terörist Stefano delle Chiaie, Arjantin'in uyuşturucu kartelinin inayetiyle Bolivya'nın başına geçen Luis Garcia Meza ve Birleşik Devletler'den ve başka yerlerden aşırı sağcılar da yerlerini almıştı.

Batılı terörizm örnekçesinde Batı, demokrasiyi ve uygar değerleri temsil etmektedir. Oysa gerçekte, Batı, kısmen Güney Afrika, İsrail, Ulusal Güvenlik Devletleri, Latin Amerika'nın ölüm mangaları ve (Reagan ile WACL başkanı John Singlaub arasında yapılan açık bir anlaşmayla WACL'den yardım gören) Kontralar tarafından yürütülen birincil terörizmi örgütleyip savunur.⁴⁶ Görev dağılımı düzeninde uygar değerlerden ve Baader-Meinhof'tan söz etmek uzmanlara düşer; daha sıradan işleri, Botha, Şamir, Mejia Victores, Pinochet, D'Aubuisson, Suarez Mason ve WACL görmektedir.

⁴⁶ Herman ve O'Sullivan'ın, *The "Terrorism" Industry* adlı kitabının 4. bölümünde 49. nota ve ilgili metne bakınız.

ÖZEL SEKTÖR ENSTİTÜLERİ VE DÜŞÜNCE MERKEZLERİ

Terörizm konusunda çalışan enstitülerin ve düşünce merkezlerinin temel bir işlevi, yerli yerinde görüşler açıklayacak adamlar beslemektir. Seçilen kişiler, kendini “partizan olmayan ve bağımsız” ilkeler temelinde bilgiyi geliştirmeye ve siyaseti belirlemeye yardım etmeye (tüm bu içten pazarlıklı ve yanlı girişimlerde görüldüğü gibi) adadığını duyuran bir enstitüye kabul edilerek, “uzman” payesiyle onurlandırılır. Enstitünün onlara sağladığı para kaynağı ve kamu önüne çıkma fırsatı yetkelerine yetke katar. Bu enstitüler, kendi uzmanlarıyla diğer uzmanların katıldığı terörizm konulu konferanslar ve seminerler düzenleyerek uzman görüşlerinin yığınlara ulaşmasını ve kamuda bilinmesini sağlarlar. İsrail devletinin desteklediği Jonathan Enstitüsü, ilk iş olarak, 1979 Temmuzuyla 1984 Haziranında tüm dünyanın dikkatini, sorunlara, İsrail hükümetince ve terörizmin kurumsal egemenlerince algılandığı biçimde çeken iki toplantı düzenlenmesini desteklemiştir.

Terörizm endüstrisinin önemli bileşenleri olan bu enstitülerle düşünce merkezlerinin bir çoğu, 1970’lerde büyük iş dünyasından gelen bir saldırının parçası olarak ortaya çıktılar ya da süratle geliştiler. John Saloma, şirket kaynaklarını, aydınları toplamaya, güvenilir görüşleri paraca desteklemeye, sağcı aydınlar arasında bir ağ oluşturmaya ve sırf parayla propagandanın gücüne dayanarak entellektüel bir üstünlük kurmaya yatırmak üzere tasarlanmış vakıflardan ve özel kuruluşlardan oluşan bir “tutucu labirent”in gelişimini betimlemiştir.⁴⁷ 1980’lerin ortalarında Hoover Institution, American Enterprise Institute (AEI), CSIS ve Heritage Foundation gibi örgütlerin 10 milyon doları

⁴⁷ John Saloma, *Ominous Politics: The New Conservative Labyrinth* (Hill and Wang, 1984). Bu saldırıya can veren, büyük sermayenin korkuları ve düşmanlıkları üzerine, Leonard Silk ve David Vogel’in, *Ethics and Profits* (The Conference Broad, 1976) adlı kitabına bakınız.

aşkın bütçeleri vardı ve Heritage, Büyük Britanya'da ve başka yerlerde yabancı soydan gelenlere para yardımı yapabilecek kadar zenginleşmişti.

Terörizm endüstrisinin parçası olan büyük enstitülerden bazıları, başka başka entellektüel etkinliklerle siyasal çıkar alanlarında iş görür. Birleşik Devletler'de bu tür dört büyük enstitünün —Heritage, CSIS, AEI ve Hoover— etkinlikleri çok çeşitli alanlara yayılmıştır. "Terörizm", siyasal çıkarın belirgin bir alanı haline gelince, bu "holdingler" de bu alana girerek terörle ilgilenen uzmanlar beslediler ve söz konusu uzmanların etkinliklerini desteklediler. Çok az sayıda enstitü terörizm konusunda daha dar bir uzmanlaşmaya gitmiştir ve bunların bir bölümü, büyük oranda, tek tek kişilerin denetimindeki aygıtlardır.

Terörizm endüstrisindeki enstitülerin çoğu, devletle yaptıkları araştırma anlaşmalarına, siyasal risk ve güvenlik sorunları konusunda danışmanlık isteyen şirketlere götürdükleri önerilere bağımlı olarak, çalışmalarını çok sınırlı bir parayla yürütmektedir. Ancak, bazıları hükümetten, bazılarıysa hükümete yakın kaynaklardan para almışlardır. Büyük Britanya'da ISC, CIA'den gördüğü yardımla işe başlamış, fakat bu basında boy gösterdikten sonra, kaynak Richard Mellon Scaife'ye aktarılmıştır. Scaife, Birleşik Devletler'deki "tutucu labirent"i kapsayan pek çok kuruluşun önemli para kaynaklarından biri olmuştur. Croizer hareketinde olduğu gibi, bu kurumların para destekleri, hükümet organları ile şirket seçkinleri arasında olduğu gibi, uygunluk üzerine kurulan daha yüksek bir devlet çıkarına hizmet olarak görülür.

Birleşik Devletler'deki büyük enstitüler, para kaynaklarının büyük bölümünü geniş bir kuruluşlar grubu ile zengin iş adamlarından sağlamakta, hükümetten pek az yardım almaktadır. Örneğin 1986'da CSIS 14 milyon dolarlık gelirini, esas olarak, aralarında Pentagon'a silah satmakta olan 26 şirketin de bulun-

duğu 153 Şirket ile (büyük bölümü anonim Şirket olan) 92 vakıtan sağlamıştır. İŞ yaşamının birleşik kurumsal egemenleri ve özellikle askeri-sanayi düzeni, CSIS'yi değerli bir yatırım olarak görmektedir.

Heritage Vakfı, CSIS'nin nispeten merkezde görünmesini sağlasa da bu bir yanılısamadır. CSIS'nin gcl bir sağcı eğilimi vardır ve araŐtırmaları, konferansları, panelleri ve raporları çoğunlukla devletin ve sağcı propaganda çizgisine uygun düşer. 1970'lerin başlarında CSIS, Şili'de Allende rejiminin istikrarsızlaŐtırılmasında önemli rol oynamıştır. CSIS'nin Latin Amerika alıŐmaları'nın yöneticisi olan James Theberge, Őilili solculara "1973 Martındaki seçim kampanyası sırasında [sözümona böyle olduğunu söyledikleri] demokratik muhalefet"i nasıl sindireceklerinin öğretildiği Koreli komünist gerillalara ait gizli bir eğitim kampının ortaya çıkartıldığını ne sürdü. Bu uydurmalar, Şili gazetelerinde ve askeri yayın organlarında yer aldı ve hepsi de Washington'daki bir enstitüyü kaynak gösterdi. Fred Landis'in belirttiğine göre, "dost bir 'uzman'ın olmayan bir haberi etrafa yayması ve UPI gibi saygın bir haber örgütünün bunu aklaması" CIA'nin çok işine yaradı.⁴⁸

Yine CSIS, İtalya'daki 1976 seçimlerinden hemen önce İtalya'da Kızıl tehdit konulu bir toplantı düzenledi. Oturumda her ikisi de CIA'den olan William Colby ile Ray Cline; Dış İstihbarat İzleme Kurulu yesi John Connally; eski İtalya büyükelçisi Claire Booth Luce ile Claire Sterling de vardı. Bu grubun oluŐumu, CSIS'in hükümetle lan yakın bağlarını, "eylem" görevini ve nesnel bilime benzer bir Şeyle hiçbir ilgisinin olmadığını göstermektedir. Bu gruba göre İtalya mizansenisi, Birleşik Devletler için bir "ulusal güvenlik" tehdidi oluŐtırmakta ve zor yoluyla müdahale edilmesini gerektirmektedir.⁴⁹

⁴⁸ "Georgetown's Ivory for Old Spooks", *Inquiry* (30 Eylül 1979), s. 8.

⁴⁹ A.g.y., s. 7.

CSIS konferansından bir gün sonra, *New Republic*'de Sterling ile Ledeen'in birlikte kaleme aldıkları "Italy's Russian Sugar Daddies" başlıklı bir yazı yayımlandı. Yazıda öne sürüldüğüne göre Sovyetler, İtalyan Komünist Partisi'ne bir ithalat ihracat ticareti ağıyla gizlice para yardımı yapıyordu. CIA'nin paraca desteklediği *Rome Daily American* ile, neo-faşist Movimento Sociale Italiano'nun resmi organı *Il Borghese*'de yeniden basılan bu yazı, ABD Büyükelçiliğinin isteği üzerine ABD'li muhabirlere dağıtıldı.⁵⁰ Yazının, bizzat Birleşik Devletler'in kendisinin muazzam bir müdahale hareketiyle merkez ve sağ partilere gizliden gizliye para yardımında bulunduğunu gözlerden gizlemek gibi bir yararı oldu.⁵¹

CSIS'nin süregelen bilim dışı, propagandacı ve sağcı eğiliminin daha yakın döneme ait bir örneği de, sözde KGB ile Bulgaristan'ın Papa'yı öldürme planı üzerine 1984'de düzenlediği paneldi. Panele Arnaud de Borchgrave, Robert Kupperman, Zbigniew Brzezinski, Max Kampelman, Ray Cline ve Marvin Kalb'ın yanı sıra, uzun bir süredir CIA görevlisi olan Paul Henze de katıldı. Panel, o zamandan bu zamana, üzerinde kesin bir yargıya hâlâ varılamayan bu savı kanıtlanmış gibi ele aldı, bunun doğruluğunu ilan etmediği için ABD hükümetine saldırdı. Batı iletişim araçları üzerinde Sovyet etkisinin olduğu yollu birtakım aptalca savlar geveledi.⁵² Bu, ABD hükümetince, Sterling, Henze ve diğer terör uzmanlarınca ve iletişim araçlarınca yüreklendirildiği düşünülen Sovyetler'in suçlu olduğuna duyulan inancı sömürmeyi amaçlayan, entellektüel bir içerikten yoksun bir propaganda alıştırmasıydı.

⁵⁰ Age., s. 8.

⁵¹ CIA: *The Pike Report* (Spokesman Books, 1977), özellikle s. 192-194; Edward S. Herman ve Frank Brodhead, *The Rise and Fall of the Bulgarian Connection* (Sheridan Square Publications, 1986), s. 73.

⁵² Herman ile Brodhead'in *Rise and Fall of the Bulgarian Connection*'daki "The Georgetown Disinformation Center"a (s. 245-247) bakınız.

CSIS'nin sağcı hamlesi ve propaganda işlevi, yukarıda ele alınan panellerde, konferanslarda ve Theberge'in ilk zamanlardaki rolünde görölmektedir. CSIS'nin yayın organı *Washington Quarterly*'yi yayıma hazırlayan, Claire Sterling ile uzun zaman birlikte çalışmış, İtalyan ve İsrail gizli servisleriyle, daha yakın zamanlarda da Haig ve Reagan yönetimiyle yakın ilişkileri bulunan Michael Ledeen idi. Uzun süre WACL'le ve başka aşırı sağcı hükümet ve kuruluşlarla güçlü bağları bulunan bir CIA görevlisi olarak çalışmış Ray Cline, CSIS'nin etkinliklerinde yer alan önemli simalardan biri olmuştur. CSIS'nin, —Unification Church'ün gazetesi *Washington Times* ile dergisi *Insight on the News*'in yayımcısı ve Brichile John Rees'in iş arkadaşı olan aşırı sağcı gazeteci— Arnaud de Borchgrave'i "yardımcı araştırmacı" olarak ataması, bu tür örgütlerdeki "araştırmacılık" anlayışının bir göstergesidir.

CSIS ile ABD istihbarat örgütleri arasındaki döner kapı çok yoğun işlemiştir ve Fred Landis'in, örgütü "eski casusların fildişi kulesi" olarak tanımlanması pek yerindedir. Ledeen, Walter Laqueur ve CSIS'nin bir başka cesur yüreği Edward Luttwak'ın, ABD hükümet görevlilerinin yanı sıra İsrail ve Mossad'la da son derece yakın ilişkileri olmuştur. CSIS, terörizm endüstrisinin gerçek anlamda "çokuluslu" bir üyesidir.

UZMANLAR

Enstitüler ya da düşünce merkezleri ile kitle iletişim araçları arasındaki bağlantıyı, kitapları önemli yayınevlerinde yayımlanan, ana akımdaki basın organlarında yazıları boy gösteren, türlü kuruluşlarca çıkarılan gazetelerde ve dergilerde yazıları yer alan geniş bir terör "uzmanları" ya da "terörbilimcileri" kümesi sağlar. Onları paraca destekleyen örgütlerin yardımıyla, bu uz-

manlar birbirlerinin konferanslarına ve seminerlerine katılmakta, (*Terrorism ve Conflict Quarterly* gibi) birbirlerinin dergilerinde yazı kurullarını oluşturmakta, meslektaşlarının kitaplarını değerlendirmekte, birbirlerine önsözler yazmakta ve kitaplarında birbirlerinden bolca alıntılar yapmaktadırlar. Bu karşılıklı yardımlaşma ağıyla kendi olgularını doğru, birbirlerine çok benzer varsayımlarını ve görüşlerini yalın sağduyu diye kabul ettirmekteler. Bir yankı odasında birbirlerini ve kendilerini onaylayıp dururlar.

Terörizm uzmanlarının görüşlerini ve bu uzmanlar arasındaki bağlantıları çözümlerkenki varsayımlarımız şunlardır: (1) özel sektördeki uzmanlar, halen iktidardaki hükümetlere yakınlık gösterme eğilimine gireceklerdir ya da yakın geçmişteki hükümetle yakın ilişkileri olmuştur; (2) bu uzmanların pek çoğu güçlü bir sağcı yanlılık içeren yerleşik görüşleri yaymak için örgütlenmiş enstitülerle ve düşünce merkezleriyle birleşecektir; (3) çoğunun, Unification Church düzeni ve WACL örneklerinde olduğu gibi, uluslararası aşırı sağla doğrudan ya da dolaylı bağları olacaktır; (4) çoğunun, özel sektördeki güvenlik şirketleriyle ilişkisi olacaktır ve (5) Bu uzmanlar, terörizmin resmi Batı örnekçesinden ve çizgisinden çok ender olarak ayrı düşecekler ve enstitülerin sağcı eğilimi de ortadayken, gerçekte bu çizginin aşırı sağcı yorumunu ortaya koyacaklardır.

Son olarak, bizi en çok kitle iletişim araçlarının uzman diye itibar ettiği, dolayısıyla kendilerine sorunları tanımlama izni verilen ve halka erişme olanağı tanınan terör çözümlenecileri ilgilendiriyor. Yine, bu alanın bilirkişilerinin sıkça adını andıkları ve oturumlarda gözlemci, toplantılarda katılımcı olmaya seferber edilenler de bu uzmanlar arasında yer alır. Aşağıdaki listede, ilkin, bu konudaki 135 haber kaleminden oluşan temsili bir iletişim araçları örneklemindeki alıntılamalara dayanılarak, önde ge-

len 16 terörizm uzmanı belirtiliyor.⁵³ Schmid'in *Political Terrorism* ciltlerinde belirtildiği üzere, yapıtlarına diğer terör uzmanlarınca yapılan göndermelere dayanılarak belirlenmiş 13 uzman sıralanıyor.⁵⁴ A ve B listelerinde ortak beş kişi var; dolayısıyla iki listede birlikte 24 ayrı uzman yer almaktadır; bu 24 kişilik listeye, nüfuzları ve erimleri itibarıyla önemli olduklarına kanaat getirdiğimiz sekiz kişiyi de ekledik.

16 uzman (135 iletişim aracında yer alan haberlerde adı anılanlara dayanılarak)

Brian Jenkins	Paul Henze
Robert Kupperman	William Colby
Neil Livingstone	Uri Ra-Anan
Paul Wilkinson	Ariel Merari
Michael Ledeen	Joseph Churba
Lawrence Eagleberger	Fouad Ajami
Claire Sterling	Ray Cline
Yonah Alexander	Walter Laqueur

13 uzman (Schmid'in yapıtlarında uzmanlarca anılanlara göre)

Paul Wilkinson	E. V. Mickalous
Michael Crozier	Brian Jenkins
Walter Laqueur	Richard Clutterbuck
Ted Gurr	Yonah Alexander
E.V. Walter	J.B. Bell
M.C. Bassiouni	Margaret Crenshaw
Robert Kupperman	

Önemli terör uzmanlarını içeren 8 kişilik ek liste

Arnaud de Borchgrave	Robert Moss
Lord Alan Chalfont	Richard Pipes

⁵³ Bu örnekleme ilgili bir değerlendirme için 58. nota bakınız.

⁵⁴ Alex P. Schmid, *Political Terrorism* (North-Holland Publishing Company, 1983); Alex P. Schmid ve Albert J. Jongman, *Political Terrorism* (North-Holland Publishing Company, gözden geçirilip güncelleştirilmiş baskısı 1988).

Samuel Francis
Jeane Kirkpatrick

Stepan Possony
Maurice Tugwell

3.2. çizelgede bu uzmanların kurumsal bağlantıları 1'den 7. satıra kadar toplam olarak sunulmaktadır. Bu uzmanların görüşlerinin ve bakış açılarının bazı önemli özellikleri 8. ve 9. satırlarda görülebilir. Çizelgenin 1. ve 2. sütunlarında, bu bilgi iletişim araçlarındaki örneklemimizde uzman olarak adı geçen 16 kişi için verilmektedir. Üçüncü ve dördüncü sütunlar, ilk iki sütundakilerin tümüne ek olarak, ayrıca 16 uzmanı da içeren, 32 kişilik daha geniş bir önemli terörizm uzmanları kümesi için benzer bir veri ortaya koyuyor. Bu iki küme arasındaki kurumsal bağlantı ve görüş ayrılıklarının çok az olduğu görülebilir.

3.2. Çizelge Terörizm endüstrisi uzmanlarının bağlantıları ve bakış açıları

Özellik	16 İletişim Aracı		32 Büyük	
	Sayı	%	Sayı	%
1 ABD hükümetiyle bağlantı	11	68.8	20	62.5
CIA	(4)	(25.0)	(7)	(21.9)
2 İngiliz hükümetiyle bağlantı	1	6.3	6	(18.8)
Ordu/Polis	(1)	(6.3)	6	(18.8)
3 Hükümetle açık yakınlık	12	75.0	22	68.8
4 Enstitü/düşünce merkezi	11	68.8	23	71.9
Dört Büyük ^a	(5)	(31.3)	(13)	(40.6)
Moon ilişkisi	(3)	(18.8)	(5)	(15.6)
İsrail lobisiyle ilişki	(2)	(12.5)	(4)	(12.5)
5 Risk çözümlemesi/güvenlik	8	50.0	15	46.9
6 Gazeteci	1	6.3	5	15.6
7 Akademisyen	5	31.3	13	40.6
8 Solcu ve isyancı terör üzerine yoğunlaşanlar	16	100.0	31	96.9

9 Örnekçenin sınıflamasına uygunluk:

İlimli kurumsal yaklaşım yanlıları	4	25.0	6	18.8
Sağ kurumsal yaklaşım yanlıları	10	62.5	20	62.5
Karşıt	-	-	1	3.1
Hiçbiri ^b	2	12.5	5	15.6

^a Heritage, Hoover, AEI ve CSIS.

^b Yayımlanan yazılarında belli bir örnekçeye uygun olmayan.

Bu çizelge, bizim belli başlı varsayımlarımızı çarpıcı biçimde olumlamaktadır. Birincisi, ilk üç girdide, özel sektördeki uzmanların hükümetlerle ne denli yakın ilişki içersinde olduklarını görebiliriz. Üçte ikiden fazlası yakın geçmişte ABD ya da İngiliz hükümetiyle belli bir yakınlık kurmuştur ve beşte dördünün CIA bağlantısı vardır. Terörizmle ilgili toplantılarda, genelde, birlikte çalışan ve görüşlerini birbirinden ayırmak zor olan özel sektör uzmanlarıyla hükümet görevlileri baş konuşmacılar olarak bir arada bulunurlar. Reagan döneminin büyük bölümünde CIA'nin başında bulunan William Casey, 1985'de Fletcher Diplomasi Okulu'nda yapılan terörizmle ilgili toplantıda, "Uluslararası Bağlantılar: Ne Biliyoruz?" başlıklı konuşmasıyla baş konuşmacıydı ve bu başlık Casey'ye pek yakışmıştı; uzmanların, eylemci bir istihbarat kuruluşunun eylemci şefini bilimsel biçemlerle uzlaştırmak gibi bir sorunları yoktu.

Hükümet görevlileriyle uzmanlar arasındaki bu bağlantılar, uzmanların hükümetteki partinin çizgisine yapışmalarının güçlü bir olasılık olduğunu akla getiriyor. Başka türlü söylendikte, bu uzmanların hesabına, bağımsızlıktan tümüyle yoksun olmaya işaret ediyor. Bu, söz konusu uzmanların —karşıt olmasa da— bağımsız olduğu varsayılan bir basının biricik kaynakları olmaya uygunlukları konusunda kuşkulara yol açsa gerek. İletişim araçlarının bağımsızlıklarının eksikliğinden pişmanlık duymak bir

yana, bunun bir sorun olduğunun bile ayırında olmaması çarpıcıdır. Devlet görevlilerinin varsayımları ve doğruları, devletle "bağımsız" basın arasındaki bir ortakyaşam ilişkisinin, basının işlevini lekelediğinin görülmesine engel olacak kadar sorgusuz sualsiz kabul edilmektedir. Hatta bu durum, kendilerine sanki nesnel haber kaynakları ya da çözümlemecilermiş gibi davranılan CIA, CIA dışı ve devletin diğer istihbarat birimlerinde çalışan (Colby, Cline, Croizer, Henze, Moss, Tugwell gibi) görevlilerin, sorgulamaksızın (ve çoğunlukla açık edilmeksizin) kullanılmasına kadar varır. Devletin basına sızması ve denetlemesi, ancak başka ülkelerde basının dürüstlüğünü ayaklar altına alır.

Uzmanlarla ilgili bu çözümlemenin ikinci bir izleği de şudur: Hükümet ve iş dünyasının seçkinleri, yanlılığı seferber etmek için, doğru görüşte olanları paraca destekleyerek ve içinde yer alıp çalışabilecekleri enstitüler sağlayarak beslemişlerdir. 3.2. çizelgenin 4. girdisinde, uzmanların üçte ikisinden fazlasının, enstitülerle ve düşünce merkezleriyle yakınlık kurdukları görülebilir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu örgütler kurumsal yaklaşımı temsil eden kurumlardan —şirketler, şirket vakıfları, hükümet ve iş dünyasının zengin varisleri— paraca yardım görmekte ve bunlar tarafından başka biçimlerde de desteklenmektedirler. Bu para yardımı ve destek ilişkisi, uzmanların büyücek bir bölümünün bağlı bulunduğu dört büyük enstitü —Heritage, Hoover, CSIS ve AEI— için bariz bir biçimde doğrudur. 4. girdide, uzmanların yüzde 30 ila 40'ının önde gelen bu dört kurumla ilişkisinin olduğu görülebilir. Ayrıca, ana akımda yer alan terörizm uzmanlarıyla Moon destekli enstitüler ve İsrail lobisiyle yakınlığı bulunanlar arasında anlamlı bağlantılar olduğu da görülebilir.

3.2. çizelgenin 5. girdisinde, ana akımda yer alan uzmanların yaklaşık yarısının, risk çözümü ve güvenlik işinde etkinlik gösteren özel şirketlerle yakınlık içinde oldukları da görülebilir.

Ürettikleri hizmetleri, terörizmin doğası üzerine sınırlı görüşleri olan iş çevrelerine ve hükümetlere sattıklarından, bu bağlantı, onların terörizm uzmanlığına gölge düşürür. Bu uzmanların "terör enflasyonu"nda da belli çıkarları vardır, çünkü işleri müşterilerinin korunmasını gerektirecek oranda terörizmin varlığına dayalıdır. Güvenlik işi, bir bilgi alışverişi ve döner kapı ilişkisi içinde, bu işe katılanları devletin güvenlik kurumuna daha sıkı bir biçimde bağlar.

Kurumsal egemenliğe sadık uzmanların beşte biri gazetecidir, daha büyük bölümüyse akademisyen. Bu ilişkiler, çoğunlukla, hükümetle ve enstitülerle olan bağlarla örtüşmektedir. Arnaud de Borchgrave, Brian Croizer, Robert Moss ve Claire Sterling'e sınıflamada gazeteci olarak yer verilmişse de, ilk üçünün hükümetlerle ve enstitülerle önemli bağlantıları olmuştur; Sterling, CIA ile eskiden beri ilişkileri olan *Reader's Digest*'den para desteği görmektedir⁵⁵ ve Batı istihbarat örgütleriyle, çok sayıda terörizm enstitüsüyle ve uzmanıyla karşılıklı mesleki dayanışma içindedir.⁵⁶ Uzmanların kabaca üçte birinin akademik bir bağlantısı olmakla birlikte (7. girdi), büyük bir çoğunluğunun aynı zamanda hükümetlerle, enstitülerle ve risk çözümlenmesi yapan şirketlerle bağlantıları bulunmaktadır. Laqueur ve Wilkinson gibi çok saygın, görüşlerine iletişim araçlarında çok fazla yer verilen uzmanlar için bu apaçıktır. 3. ve 4. sütunlarda akademisyenlerin görece oylumlu bir grup oluşturmalarının nedeni, 32 kişilik bu örneklemin E.V. Walter, L.C. Bassiouni, Ted Gurr ve Martha Crenshaw gibi anlaşılması zor ve niceliksel bir yığın yazı çiziye gönderme yapan ve diğer uzmanlar kendilerinden sıkça söz ettiği için Schmid'in listesine alınmış kişileri içermesinden kaynaklanmaktadır. Bu kişilerden sadece ilk ikisi-

⁵⁵ Fred Landis, "The CIA and the Reader's Digest", *Covert Action Information Bulletin*, 29 (Kış 1988), s. 41-47.

⁵⁶ Herman ve Brodhead'ın, *Rise and Fall of the Bulgarian Connection* adlı kitabının 143-146. sayfalarına bakınız.

nin akademik bağlantıları vardı ve isimleri iletişim araçlarında çok az geçer.

Uzmanların görüşlerine gelince; 8. girdiden, neredeyse bütün uzmanların solcu ve isyancı terör üzerine odaklandıklarını görebiliriz. 9. girdide, 32 uzmandan sadece birinin, ad vermek gerekirse M.C. Bassiouni'nin Batılı terörizm örnekçesinden ayrıldığı görülebilir.⁵⁷ Benzer biçimde, uzmanları terörizm örnekçeleri —karşıt, ılımlı yerleşik ve sağcı yerleşik— sınıflamamızın neresine denk düştüğüne bakarak Bassiouni dışındaki bütün uzmanların, Batılı örnekçenin iki yerleşik yorumuna bağlı oldukları yargısına varılabilir. Yine, uzmanların bu bağlamdaki örüntülerine sağcılığın egemen olduğunu görebiliriz. Sınıflanabilir uzmanların kabaca üçte ikisi, Sovyetler Birliği'nin dünya terörizmini yönlendirdiğini ya da düzenlediğini ileri süren ve ulusal kurtuluş hareketlerini dünya Komünizminin yapanları ya da terör örgütleri olarak yaftalayan ve sert ulusal ve uluslararası karşılık verme siyasetini benimseyen kurumsal egemen örnekçenin aşırı yorumunu ortaya koymaktadır.

Batılı uzmanların yanlılığı, bizim terör uzmanlarımızdan üçünün —Laqueur, Sterling ve Wilkinson— belli başlı kitaplarında ve ayrıca Christopher Dobson ile Robert Panye'nin çokça sözü edilen popüler kitapları *The Terrorists: Their Weapons, Leaders and Tactics*'de ele alınan konuların özetlendiği 3.3. çizelgede daha doğrudan ve dramatik biçimde görülmektedir. Çeteleyi, Batılı ve sağcı bir düzine teröriste ya da eyleme ve Batılı olmayan ya da solcu bir düzine teröriste bu kitapların dizinlerinde kaçır kere gönderme yapıldığına dayanarak hazırladık. Çok sıradan bir bakışla bile, Batılı ve sağcı terörün bu uzmanla-

⁵⁷ Bu saptama, Bassiouni'nin, yayıma hazırladığı *International Terrorism and Political Crimes* (Thomas, 1974) adlı kitabına katkısına; "Prolegomena to Political Violence" adlı yazısına (*Creighton Law Review*, 12 (1979)); ve "Terrorism to Some is Heroism to Others" başlıklı köşe yazısına (*USA Today* (29 Temmuz 1983)) dayanmaktadır.

rın gündemlerinde olmadığı ve aslında örtbas edildiği görülebilir. Ne İsrail'in Lübnan'daki taşeronu Saad Haddad ne büyük İtalyan terörist Stefano Delle Chiaie, bu dört cildin dizinlerinde yer almaktadır; oysa Baader-Meinhof çetesinden tam 115 kez, Carlos'dan da 60 kez söz edilmektedir. Toplamda söz konusu bir düzine Batılı/sağcı teröriste ya da eyleme iki kez değinilmektedir; bir düzine devlet dışı/solcu teröriste ise 733 kez yer verilmektedir. Bu yazarlar tartıştığı yalnızca onaylanmış terördür.

3.3. Çizelge Terörizm endüstrisinin uzmanlarınca Batılı sağcı ve Batılı olmayan solcu terörizme göndermeler.^a

<i>Terörizm tipi</i>	<i>Dobson- Payne</i>	<i>Laqueur</i>	<i>Wilkinson</i>	<i>Sterling</i>
<i>Batılı/sağcı</i>				
Roberto D'Aubuisson	-	-	-	-
Stefano Delle Chiaie	-	-	-	-
Orlando Bosch-CORU	-	-	1	-
Luis Posada Carriles	-	-	-	-
Botha-Güney Afrika	-	(2) ^b	(1) ^b	-
Condor operasyonu	-	-	-	-
Pinoşet	-	-	-	-
Videla	(2) ^b	-	-	-
Şaron-Begin-Yaron	(1) ^b	-	(2) ^b	-
Saad Haddad	-	-	-	-
Kontralar-Reagan-North	-	1	(4) ^b	-
Tecos (Meksika)	-	-	-	-
Toplam	0	1	1	0

Batılı olmayan /solcu

Arafat-Fetih-FKÖ	22	26	10	51
Carlos	11	7	2	40
Ebu Nidal	11	16	1	2
Marighela	8	8	6	11
Baader-Meinhof	34	19	4	36
Kızıl Tugaylar	15	22	2	57
Tupamarolar	5	19	6	22
Castro-Küba	4	19	15	40
Kaddafi-Libya	18	21	13	34
Sovyetler Birliği	-	9	11	54
Weathermen	5	7	2	2
Kara Panterler	1	2	-	3
Toplam	134	175	72	352

^a Burada yazar adlarına göre sıralanmış şu kitapların dizinlerindeki göndermelere dayanılarak hazırlanmıştır: Christopher Dobson ve Robert Payne, *The Terrorists: Their Weapon, Leaders and Tactics* (Facts on File, gözden geçirilmiş ikinci baskı, 1982); Walter Laqueur, *The Age of Terrorism* (Little, Brown, 1987); Pul Wilkinson, *Terrorism and the Liberal State* (New York Üniversitesi Yayınları, gözden geçirilmiş baskısı, 1986); Claire Sterling, *The Terror Network* (Holt, Rinehart, Winston/Reader's Digest, 1981).

^b Söz konusu bireye ya da gruba dizinde yer verilmiş olmakla birlikte, bunların, metinde terörist diye değil, terör kurbanı ya da teröristlerin üstesinden gelmek durumunda olan biri diye ele alındığı anlamına gelir.

4 Terörizm Endüstrisinin Taşıma Kayışı olarak Kitle İletişim Araçları

Terörizm endüstrisi, terörizm konusunda Batı'nın "çizgisi"ni üretmekte ve bu çizgiyi uygun biçimde destekleyen olguları seçmekte, kitle iletişim araçları da bunları halka yaymaktadır. Kitle iletişim araçları önemli herhangi bir işlemde bulunmadan, bu üretilmiş iletileri ve özünde bir oluk işlevi gördüklerinden, bu aktarma sürecinde hiçbir pürüz çıkmaz. Kendilerini "bekçi

köpeği” olarak tanımlamalarına, sağcı eleştirmenleri tarafından yerleşik iktidara “karşı” diye görülmelerine rağmen, ABD iletişim araçları terörizm endüstrisinin öncülerine ve gündemine ilişkin hiçbir soru ortaya atmamıştır ve apaçık yanlışları süzmeyi ya da düzeltmeyi bile çoğunlukla es geçmiştir.

Terörizm endüstrisinin hükümete bağlı ve özel sektördeki üyelerinin iletişim araçlarının haber kaynakları üzerindeki egemenliği, 1978-1985 yılları arasında terörizme değinen temsili olarak seçilmiş 135 yazı ve haber yayınında adı geçen kaynakların dağılımını gösteren 3.4. çizelgede açıkça gösterilmektedir.⁵⁸ Örnekleme oluşturan maddelerdeki göndermelerin yüzde 42’sinin ABD hükümet görevlilerine yöneldiği, tüm Batı hükümetlerinin ise iletişim araçlarının toplam kaynaklarında yüzde 55’lik bir yere sahip olduğu görülebilir. İletişim araçlarının çok sık bağlantı kurduğu özel sektördeki 16 uzmanın adı 71 kez anılmıştır; bu da bütün göndermelerin yüzde 24’ünü oluşturmaktadır. Hükümet görevlisi olmayan bu 16 uzmandan 12’si eski hükümet görevlisiydi; 12’si de terörizm endüstrisinin bir ya da birkaç düşünce merkeziyle yakınlık kurmuştu ve bunlardan yalnızca biri bağımsız bir haber kaynağı olarak nitelendirilebilirdi.⁵⁹ Hükümete bağlı uzmanlarıyla, hükümete bağlı olmayan (ama hükümetle oldukça yakın ilişkileri olan) 16 uzman, tüm göndermelerin yüzde 80’ine kaynaklık eder. 3.4. çizelgede belir-

⁵⁸ Örneklem şunları içerir: 1981, 1983 ve 1985 yıllarındaki CBS Dizini’nden rasgele seçilmiş ve terörizmle ilgili 25 CBS haber yayını; üç haber dergisinde *Time*, *Newsweek* ve *US News and World Report*’ta aynı yıllarda yayımlanan ve *Readers Guide*’de yer alan, terörizmle ilgili 30 habeden oluşan rasgele bir örneklem; 1985 ve 1986 yıllarında, McNeil-Lehrer News Hour programında yer alan, terörizmle ilgili 15 haber yayını; 1981-1985 yılları arasında *New York Times*’ta yayımlanan rasgele seçilmiş, terörizm üzerine 33 makale ve bunlara ek olarak (*New York Times Magazine*’de 1978-1984 yılları arasında yayımlanmış 2 iki makaleyi de içeren) terörizmle ilgili 7 önemli makale; *Philadelphia Inquirer* dergisinde 1981-1985 yılları arasında yayımlanmış ve rasgele seçilmiş 15 makale; ayrıca 1981-1985 yılları arasında News Index’te yer alan ve rasgele seçilmiş 10 tane başka gazete makalesi.

⁵⁹ Bu, Fouad Ajami idi. Söz konusu 16 kişilik liste 86. sayfada yer almaktadır.

tildiği gibi "diğer" kaynakların çoğunluğunu, iletişim araçlarına deneyimlerini, korkularını ve tepkilerini aktaran terör olaylarının kurbanları oluşturmaktadır. "Endüstri"nin öncülerine ve görüşlerine bir biçimde karşı çıkan (burada "karşıtlar" olarak sınıflandırılan) ve iletişim araçlarının kaynak olarak kullandığı bireylerin sayısı oldukça azdır.

3.4. Çizelge "Terörizm" konusunda kitle iletişim araçlarının kullandığı kaynaklar^a

<i>Kaynak</i>	<i>gönderme sayısı</i>	<i>yüzde</i>
ABD hükümet görevlileri	123	42.3
Diğer Batılı ülkelerin görevlileri	38	13.1
Özel sektördeki "uzmanlar" ^b	71	24.4
Karşıtlar ^c	4	1.4
Diğerleri ^d	55	18.9
Toplam	291	100.0

^a 1978-1986 yılları arasında televizyonda ve basında çıkan terörizmle ilgili 135 haberden oluşan bir örnekleme dayanarak hazırlanmıştır (58. notta anlatılmıştır).

^b İletişim araçları örnekleminizde adı en sık anılan 16 terörizm endüstrisi yetkisi: 86. sayfadaki listeye bakınız.

^c Örnekleminizde, genel kabul gören varsayımlara karşı çıkanlar yalnızca, *McNeil-Lehrer Newshour* programındaki iki ACLU sözcüsüyle iki Filistinli akademisyendi.

^d Bu geniş "diğerleri" sınıflandırması, temelde, terörist eylem "kurbanları" nı, özellikle de serbest bırakıldıktan sonra kendileriyle görüşme yapılan rehinelere içermektedir.

Kitle iletişim araçlarının, terörizm endüstrisinin kamu ve özel sektördeki uzmanlarına eleştirmeden kaynak diye bel bağlaması, terörizm hakkındaki Batılı çizginin ve örnekçenin, doğal

olarak anlamlı hiçbir itirazla karşılaşmadan haberciliğe egemen olmasına olanak tanır. Yine bu durum, Batılı örnekçeyle çizginin yanlış tanımlarının ve ikilemelerinin tümüyle doğal görünmesine neden olmaktadır. Stuart Hall'un sözleriyle, "sorunun bas-kın tanımı, yinelemelere ve bu tanımı öne sürüp onaylayanların ağırlığı ve saygınlığıyla 'sağduyu' katına yükselmektedir".⁶⁰ İletişim aracı, aynı zamanda, haberleri son derece üstünkörü sunarak resmi çizginin kurumsallaşmasına da katkıda bulunmaktadır. Olağan işlem, sözcüklerin anlamlarını ve kullanımlarını tartışmadan, keyfi kullanımları ve mantığa aykırılıkları incelemekten ya da olgulara ilişkin savları değerlendirmeden resmi savların kısa bir özetini sunmaktır.

Bir örnek verelim. İsrail'in Birleşik Devletler Büyükelçisi Benjamin Netanyahu, Arap-FKÖ terörünün bir örneği olarak 1974'de Ma'alot'da meydana gelen çok sık sözü edilen olay hakkında yorum yapması için haberci Betsy Aaron tarafından Ted Koppel'in 25 Haziran 1984 tarihindeki Gece Hattı programına çağrılmıştı. Netanyahu şöyle dedi: "Zamanında ulaşamadığımız için 20 öğrenci katledildi, teröristler onları öldürdü". Aslında çocukların çoğu, İsrail yönetimi çocukları rehin alanlarla görüşmeyi reddettiği için İsrail askerlerinin saldırısı sırasında öldü, İsrail topçusunun açtığı ateş sonucu katledildi. Üstelik, çocuklar küçük değil, yarı askeri bir gençlik örgütünün (Gadna) üyesi gençlerdi. Bu rehin alma olayından önce "İsrail, Güney Lübnan'daki Filistinlilere ait mülteci kamplarını haftalar boyu aralıksız bombalamış", yaklaşık 200 kişinin ölümüne yol açmıştı. Bu olayın Batı kamuoyuna duyurulmasından yalnızca iki gün önce, İsrail'in Lübnan'daki El-Kjeir köyüne düzenlediği hava

⁶⁰ "The Rediscovery of 'Ideology': the return of the Oppressed in Media Studies", Michael Gurevitch, Tony Bennett, James Curran ve Janet Woolcott'un yayıma hazırladıkları *Culture, Society and the Media* (Methuen, 1982), s. 81.

saldırısında dört sivil yaşamını yitirmişti.⁶¹ Daha önce de belirttiğimiz gibi, Batı iletişim araçları, birincil terörizmin tanıklıklarını düzenli biçimde hasır altı etmekte, böylece kurbanların verdiği karşılıkların güya kışkırtılmış ve anlaşılmaz kötülükler gibi görünmesine neden olmaktadır. Bu yalnızca, bağlamın hasır altı edilmesiyle değil, Betsy Aaron, Netanyahu ve Koppel örneğindeki gibi (rehine alanlar tarafından masumların öldürülmesi gibi) düzeltilir yanı olmayan apaçık uydurmalarla suçsuz kişilerin rehin alanlarca öldürülmesiyle de sağlanabilir.

Batılı örnekçe ve gündemle uyum içindeki ABD yönetimiyle terörizm uzmanları, Ebu Nidal'ın Libya'dan gördüğü desteği küplere binerek yakından izlemekte, ama İsrail'in Saad Haddad'ı desteklemesine ve Güney Afrika'nın Angola'daki ve Mozambik'teki taşeron ordulara arka çıkmasına en ufak bir kızgınlık göstermeden alttan almaktadırlar. İletişim araçları, haberlerin ve yorumların yapısında bunu temele alarak, söz konusu yaklaşımı sorgulamaksızın izler. Teröristler, terörizm endüstrisinin terörist diye adlandırdığı kimselerdir; bu adlandırma, Batılı bir propaganda çizgisine ve siyasal gündeme uygun biçimde gerçekleşir ve iletişim araçları da bir fino gibi bunun ardı sıra gider.

Daha önce de gösterdiğimiz gibi, Batı'nın terörizm örneği, devlet dışı failer üzerinde durur; çünkü, geleneksel anlamın geçerli olmasına izin verilseydi, Batı'nın yavaşması olan pek çok devletin de suçlanması gerekirdi. Gerçekte, Reagan döneminin "terörizm"e bu denli yoğunlaşmasının başlıca amaçlarından biri, dikkatleri Arjantin, Şili, Guatemala ve Güney Afrika'dan, Kızıl Tugaylar'a ve FKÖ'ye yöneltmektir. 3.5. çizelgede, tıpkı uzmanlar gibi (3.3. çizelge), ABD iletişim araçlarının da

⁶¹ Edward Said, *The Question of Palestine* (Times Books, 1979), s. 172, 249; David Hurst, *The Gun and the Olive Branch* (Faber and Faber, 2. baskı, 1984), s. 329-330.

Reagan'ın gündemini yakından izlediğini görebiliriz. Haber örneklemimizde devlet dışı teröristlerin terörist devletlere oranı 96'ya 10'du. 1981'in baş "terörist"i Libya'yı dışarıda tutarsak (çünkü —iletişim araçlarının geri kalanıyla birlikte— CBS'in haberleri de o yılın sonlarında gizemli Libyalı "vurucu tim"ın kariyerini dikkatle izliyordu). 1981'de, CBS'in 3.6. çizelgede özetlenen haber bültenlerinde bu oran 152'ye 5'ti.

3.5. Çizelge ABD iletişim araçlarında resmedildiği biçimiyle devlet terörizmi, devlet dışı terörizm, teröristler ve onların siyasal bağlantıları^a

<i>Ulam</i>	<i>Gönderme sayısı</i>
<i>Terörist olan ve devlet dışı failler</i>	
Devlet dışı ¹	96
Devlet	10
<i>Devlet teröristleri ve devlet dışı teröristlerin siyasal özellikleri</i>	
Devlet	
Batılı olmayan	9
Batılı	1 ^b
Devlet dışı	
Solcu	60 ^c
Sağcı	10
Belirsiz	28
<i>Terörizmi desteklediği söylenen devletler</i>	
Batılı:	
Birleşik Devletler	1 ^d
Batılı olmayan:	
Libya	31

Sovyetler Birliği	30
İran	25
Suriye	16
Küba	11
Kuzey Kore	10
Güney Yemen	5
Irak	2
Nikaragua	2

^a 135 haberden oluşan örneklemden çıkartılmıştır (86. sayfaya bakınız).

^b 9 Haziran 1981 tarihli *New York Times*'de çıkan bir haber yazısında, 1981'de İsrail'in Irak'a ait bir nükleer reaktörü bombalamasının uluslararası bir terör eylemi olduğu yolundaki *Arap* suçlamalarına yer verilmektedir. İsraililer 1973'de Libya'ya ait bir sivil uçağı düşürdüklerinde bir tek *Times*, Arap kaynaklardan yaptığı aktarmalarda "suç", "canice" gibi sözcükleri kullanmıştı. Oysa bu sözcükler, Sovyetler'in Kore'ye ait bir yolcu uçağını düşürmesinden söz edilirken Batı basınında pek sık yer aldılar.

^c Bazı yazılarda hem sağcı hem de solcu terörden söz edildiği için, buradaki ara toplam 96'yı aşır.

^d 18 Nisan 1984 tarihli *Phildelphia Inquirer*'deki bir haber yazısının son iki paragrafında, iki muhabirin, Reagan'ın basın danışmanı Speakes'a, ABD'nin Kontralari desteklemesinin terörizme devletçe arka çıkılması anlamına gelip gelmediğini sordukları, onun da bunu şiddetle reddettiği anlatılıyor.

3.5. çizelgede görüldüğü üzere, iletişim araçlarının terörizmle özdeşleştirdiği devletlerden biri dışında hepsi, Batılı olmayan devletlerdi. Bu tek aykırı durumda da, bir haber yazısında Arap sözcülerin İsrail'in Irak'a ait bir reaktörü bombalamasının bir terör eylemi olduğunu açıkladığına yer verilmiştir. Başka bir deyişle, bu iletişim araçları örnekleminde tek bir yazıda ya da yayında bile bir Batılı devleti ya da yandaşını terörist devlet olarak tanımlayan Batılı bir kaynaktan söz edilmemektedir. Unutulmamalıdır ki bu, Arjantin'de ve Guatemala'da toplu cinayetlerin işlendiği, Güney Afrika'nın içerde yoğun baskılar uyguladığı ve sınır ötesi saldırılarda bulunduğu bir dönemdi; ama, örnek 135 yazı ve yayında, bunlar devlet terörizmi olayları olarak yer almadı. CBS'in 1981 yılı dizininde 45 Batılı olmayan, üç de Batılı devlet terörü olayı yer almaktadır; ikincisi diye, bir Latin Ame-

rika devlet teröründen, terörist devlet olarak söz edilmesinin tek örneği olarak El Salvador'u içerir. Bu oransızlık, 3.5. çizelge ile 3.6. çizelgede de görüldüğü gibi, basında, terörizme arka çıkan Batılı ve Batılı olmayan devletlerin belirlenmesinde de benzer biçimde büyüktür. Bunun terörizmin özüyle hiçbir ilgisi yoktur; bu Batılı devletlerden Batılı terörizm endüstrisine, oradan da Batı iletişim araçlarına uzanan pis bir belirlemeden kendini ayrı tutan siyasal bir gündemi yansıtır.

3.6. Çizelge 1981'de CBS Televizyon Haberleri'nde gösterildiği biçimiyle teröristler.^a

<i>Ulam</i>	<i>görünme/ yer alma sayısı</i>
<i>Terörist devletler ve devlet dışı failer</i>	
Devlet	48
(Libya dışında)	(5)
Devlet dışı	152
<i>Teröristlerin siyasal olarak sınıflaması</i>	
Devlet:	
Libya	43
Sovyetler Birliği	2
Batılı devletler ve yandaşları	3 ^b
Devlet dışı:	
solcu	71
sağcı	11
belirsiz	70 ^c

Terörizme bulaşan ya da destekleyen devletlerin ya da grupların adları

Batılı ya da sağcı:

El Salvador hükümeti	1 ^c
ABD hükümeti	1 ^c
İsrail	1 ^c
Yahudi Savunma Birliği	1
Ağca ve Bozkurtlar	6 ^d
Batılı olmayan ve/veya solcu:	
Libya	43
Kızıl Tugaylar	18
IRA	15
FKÖ	13
Weathermen	12
El Salvadorlu asiler	6
Sovyetler Birliği	2
Güney Afrika'nın siyah gerillaları	2
Guatemalalı asiler	1
Suriye yanlısı grup	1
Ermeni	3
Puerto Ricolu asiler	2

---

^a CBS dizisinde "Terörizm" başlığı altında yer alan 1981 yılına ilişkin bütün girdilerin başlıklarının çözümlenmesine dayanılarak hazırlanmıştır.

^b El Salvador hükümeti, El Salvador başpiskoposu tarafından suçlanmıştır; Birleşik Devletler'in terörizme bulaştığı savı, Humeyni tarafından ileri sürülmüştür; CBS Haber dizisinde yer alan, İsrail'in terörist bir devlet olduğu savı bir Arab'a aittir.

^c Bunun önemli bir bölümünü, sağcı ya da solcu, siyasal bir niteliği olmayan uçak kaçırma eylemleri ve diğer terörist eylemler oluştursa da, sayının böylesine büyük oluşu, kısmen, dizin başlıklarındaki belirsizliğe dayanır.

^d 1981'de Sterling ile Batı iletişim araçları Ağca'yı Bulgaristan ve KGB ile ilişkilendirmeden önce, Ağca'nın siyasal bağlantıları sağcı olarak nitelendirilmekteydi.

5 Sonuçlar

Terörizm endüstrisinin gelişimi, etkinlikleri ve etki gücü, güçlülerin, Batı iletişim araçlarıyla halkın gerçeklik algılarına, tümüyle doğal görünen süreçler yoluyla nasıl egemen olduğunu

gösterir. Devlet ile zengin iş adamları, doğru iletileri aktaran uygun aydınlara ve gazetecilere hizmet edip arka çıkan endüstrileri ve düşünce merkezlerini beslemektedirler. Amaç, devlet propagandasını olumlayacak ve pekiştirecek uzmanlara yetke konumu kazandırmak, karşıt seslerin doluşabileceği bilgilendirme uzamını elde etmek ve böylece olguyla görüşün örtüşmesini sağlamaktır. Bu seçilmiş çözümleneciler, tutucu propaganda izleklerini geliştirmeye çabalayan büyük iletişim aracı kuruluşlarınca (*Reader's Digest, Time, Wall Street Journal* ve *New York Times*) ve saldırgan bir biçimde, bu izleklerin propagandasını yapan, yazılarını çeşitli yayın organlarına satan çok sayıda sağcı köşe yazarınca (William Buckley, Jr., George Will, Evans ve Novak, Jeane Kirkpatrick, James Kilpatrick, William Rusher, Raymond Price gibi) da öne çıkarılmaktadırlar. Endüstrinin iletileri hızla sağduyu durumuna gelirken, karşıt görüşler tuhaf ve yabansı görünmektedir.

Uzmanların atanmış olması hükümet ve güçlü yerleşik çıkarların görüşlerini yansıtmaları, iletişim araçları tarafından anlamlı bulunmadığı gibi, halka da açık edilmez. Dolayısıyla, paraları CIA'in kirli hesaplarından ödenen propagandacılar bile, yansız uzmanlığa yükseltilir ve açık uçlu sorularla karşılaşılırlar. Bu durum, hükümet-devlet görüşünün doğruluğunun hemen sorgulama alanının dışına yerleştirilmesi ve bu nedenle uzmanların, yalnızca, önceden kurulmuş doğruları açığa kavuşturma ve işleyip genişletme işlevini yerine getirmesiyle desteklenir. Bu, etkili bir propaganda düzenini yansıtmaktadır.

Gerçekten, terörizm endüstrisinin kazanımı daha önemli bir kazanımın parçasıdır. Martin Bernal, *Black Athena: The Afroasiatic Roots of Classical Civilization, Volume I: The Fabrication of Ancient Greece 1785-1985*⁶² adlı kitabında, Batı'nın klasik düşünürleriyle aydınlarının, 18. yüzyılın sonların-

⁶² Rutgers Üniversitesi Yayınları, 1987.

dan 20. yüzyıla değin, siyah ırkın ve sömürgeleştirilmiş diğer ırkların Batı emperyalizminin boyunduruğu altına alınmasına koşut olarak, Heredotos (ve geleneksel Yunan düşünürleri) tarafından dile getirilen ve klasik Yunan'ın Asya ve Afrika kültürlerince derinden etkilenmiş olduğu yönündeki düşüncüyü Antik Yunan'ın Batılı tasarımlarından çıkarıp atmayı nasıl başardıklarını gösterir. İdeolojik temelli büyük bir temizleme becerisiyle, Batı uygarlığının kaynağı saflaştırıldı ve yabancı ırkların etkilerinden bağımsız, saf Aryan kökenden türetilmiş olduğu gösterildi. Biz, Batı'nın "terörizm" kurbanına, terör kurbanlarının ise "teröristler"e dönüştürülmesinin, olguların ışığında, altında Batı bilginliğinin ve gazeteciliğinin buna eşit ya da bundan daha önemli bir kazanımı olduğuna inanıyoruz.

TERÖRBİLİM ANABİLİM DALI

Alexander George

Bir tartışmayı kazanmanın birden çok yolu vardır. Yöntemlerden biri, muhalifleri kendi görüşlerimizin doğruluğuna inandırmaya yönelik savlar ortaya koymaktır. Bu genellikle sakıncalı bir iştir; çünkü söz konusu savların benimseneceğinin güvencesi olmadığı gibi, benimsenseler bile çok kısa bir sürede karşı savlar öne sürülebilir.

Çok daha sağlam, daha da etkili bir yol, varılacak *her* sonucun kendi görüşlerimize uygun düşmesini sağlayacak biçimde, tartışmanın çerçevesini değiştirmektir. Bu durumda, tartışmanın kendisi de eninde sonunda asıl derdimiz olan sayıtları pekiştirmeye yarayacağından, böyle kurnazca seçilmiş bir çerçeve içinde yürütülen tek tek tartışmaların kazanılıp kaybedilmesinin pek bir önemi kalmaz.

Hızla gelişen terörbilim dalı, "terörizmin bilimi" içindeki tartışmaların çoğu işte böyle bir zemin kaydırma amacına hizmet etmektedir. Burada zemin, belli başlı uluslararası terör ve şiddet eylemlerindeki sorumluluğun yerli yerine konmasıdır. Bu sorumluluğun Batılı devletlere, özellikle de ABD'ye ait olup olmadığı, elbette Batı'nın ilgili yurttaşlarının kafa yormasını gerektiren bir sorudur, çünkü bunların kendi hükümetleri üzerinde bir etkileri vardır. Oysa böyle bir etki başka yerlerde (varsa bile) görece daha azdır. Etki etmedeki bu oransızlık, Batı'nın kapitalist ekonomilerinin yönetimini elinde tutan gruplara, şirket sızmalara

rına, emek sömürüsüne, hammaddelere ulaşmaya olanak veren “dostça” bir dünya düzeninin sürdürülmesiyle el ele giden tek tek ve bütüncü şiddet eylemlerine insanların çoğunun göz yummayacağını kabul eden gruplara yönelik ciddi bir tehdide yataklık eder.

Aydınların ve başkalarının terörbilim diye bir dalı kurmuş olması, bu dalın ABD’nin, bağlaşıklarının, yandaşlarının eylemlerine ilişkin varsayımlarına (tersi yönde sık sık güvence verilmesine karşın) sinmiş aşırı yanlılıktan ötürü eşsiz değerdedir. Bu yanlılık, Batı’nın, günümüzde zora ve teröre başvurarak uluslararası dünya düzeninin temellerini oymaya çalışan akıl dışı, belki de akıl ötesi grupların tehdidi altındaki liberal ve insani değerlerin baş savunucusu olduğu dogmasını pekiştirmektedir. Terörizmin bu terimlerle tartışılması bir kere kabul edilirse, doğru gözden kaçırılmış demektir; çünkü bunun ardından sökün eden bütün sorunlar, hepimiz için kesinlikle asıl öneme sahip olması gereken bir gerçeği karanlıkta bırakacaktır: Büyük devletlerin kendi egemen konumlarını koruyup güçlendirme yolunda doğrudan ve dolaylı olarak neden oldukları ölümlerle acıların yanında, genellikle terörist diye damgalananların yol açtıkları ölümlerle acıların sözü bile edilmez.

Burada, akademisyenlerin bu girişime katılımları üzerinde durmak istiyorum. Akademisyenler çalışmalarını nesnellik, bağımsızlık, bilginlik gibi süslü ifadelerle bezemeye alışkın oldukları için, onların bu alandaki katkıları Batı’nın kötü güçlere karşı liberal değerlerin yılmaz savunucusu olduğu görüşünün etkinliğini ve saygınlığını sağlama almada özellikle işe yarar. Paul Wilkinson’ın geçenlerde yayımlanan *Terrorism and the Liberal State*¹ adlı kitabı bu açıdan iyi bir örnektir. Yazarı, bu alandaki pek çoklarının tersine, ipe sapa gelmez laflar eden bir deli ol-

¹ *Terrorism and the Liberal State* (Macmillan/New York Üniversitesi Yayınları, 2. basım, 1986). Parantez içlerindeki sayfa göndermeleri bu kitaba aittir.

madığından bu yapıt üzerinde duracağım. Tam tersine, Wilkinson'ın çalışması, terörizmle ilgili pek çok yazı çiziyi, ılımlılığından ötürü belki de tam olarak temsil etmemektedir; kitap, “[terörizm] hakkında şimdiye kadar yapılmış en iyi genel araştırma” olarak övülmüş, yazarının da “soğukkanlı ve nesnel” biri olduğuna hükmedilmiştir.² Aberdeen Üniversitesi'nde profesör olan Wilkinson, aslında, İngiltere'nin önde gelen terörbilimcilerinden biri olmuş; bu sıfatla da televizyon ve belli başlı gazetelerle haftalık dergiler dahil, ulusal kitle iletişim araçlarına yaygın erişim olanağı bulmuştur.

Wilkinson, terörizmin “bilimsel bir çözümlemesi”ni yapmaya çalışmaktadır; bu, konuya “bilimsel olduğu kadar tarihsel ve felsefi” yaklaşımlar gerektirdiğine inandığı bir iştir (s. 54, 96). Wilkinson'a göre terörizm, “bireyleri, grupları, toplulukları ya da hükümetleri, teröristlerin siyasal amaçlarına hak versinler diye, düzenli olarak, yıldırmaya dönük öldürme ve yok etme eylemlerine, öldürme ve yok etme tehdidine başvurmayı” (s. 56) içermektedir. Yazının geri kalanında, elbet daha da inceltilebilir, düzeltilebilir olan bu tanımı kabul edelim. Bu tanımı aklımızın bir köşesinde tutarak son on yıldaki, en etkileyici iki terörist olayı kısaca ele alalım.

1980'lerin başından bu yana 70.000 kadar El Salvadorlu, kendi hükümetlerinin güvenlik güçleri elinde can verdi. Terör kimseyi ayırmıyor: eğitimde, sağlıkta, kilisede, sendikada, başında çalışmış ya da insan haklarıyla ilgili çalışmalara herhangi bir düzeyde katılmış herkes terörün olası hedefidir. Kırsal alanda, hükümetin kendi yurttaşlarına karşı savaşı çığrından çıkmış, Amerika kıtasının tarihindeki en şiddetli hava bombardımanıyla çok sayıda sivil can vermiştir. 1983 yılı sonunda başlayan bu bombalama seferi, kırsal nüfusun tümünü terörize etmeye yönelik sınır tanımaz bir harekattır: yangın bombaları, İsrail'den alı-

² Ian Gilmour, *London Review of Books* (23 Ekim 1986).

nan napalm ve ABD'den alınan fosfor bombaları, (Vietnam'da nam salmış) AC-47'lerin kullanımı; tüm bu oyun Honduras'taki üslerden kalkıp El Salvador üzerinde gözlem uçuşları yapan US OV-1 uçaklarından sağlanan ABD istihbaratının yardımıyla sahneye konmuştur.³ Sayısız kasaba ve köy yerle bir edilmiştir; örneğin, ülkeyi ziyaret eden bir gazeteciye göre, La Escopeta bugün bir "hayalet kasaba" görünümündedir. "Her yapı", diye aktarıyor, "en az bir bomba isabet etmiş gibi görünüyor ve pek çoğunda makinalı tüfekle tarandıklarını gösteren izler var".⁴

Batı'da, bu, gerillalara karşı yürütülen bir savaş diye yeniden betimleniyor, oysa bölgedekiler olanları başka türlü biliyor. El Salvador'da paralı asker olarak çalışan eski bir ABD Deniz Piyadesi olan Lawrence Bailey'le yapılan bir görüşmeye dayandırılan bir habere göre,

³ "Spectator'ın (tutucu bir İngiliz yayın organı) Orta Amerika muhabinine göre "Savaş, kentlerdeki suikastlerden kırsal alanda ayırım gözetilmeksizin girilen bombalamalara kaydı." Ambrose Evans-Prichard, *St Louis Post-Dispatch* (12 Mayıs 1985); aktaran Alexander Cockburn, *Corruptions of Empire* (Verso, 1987), s. 396.

⁴ Chris Hedges, *The Christian Science Monitor* (6 Nisan 1985); Cockburn'un *Corruptions of Empire*'inde da sözü edilmektedir (s. 396). Cockburn'a göre El Salvador'un havadan bombalanması, "Birleşik Devletler'ce yürütülen, kurbanlarınca, uluslararası gözlemcilerce, insan hakları örgütlerince, yabancı gazetecilerce ve ülkedeki radikal topluluk tarafından bilinen, ama ülkedeki toplu sansür uygulaması nedeniyle Birleşik Devletler'de etkili olmayan kitle iletişim araçlarından yer almayan askeri bir girişim" olması gibi özel anlamda "gizli bir savaş"tır (*Corruptions of Empire*, s. 394). Bu, Wilkinson'ın ileri sürdüğü gibi (s. 177) kitle iletişim araçlarının "terörizm konusundaki haberlerde kendi gönüllü tüzüklerine ve öz-kısıtlarına" (elbette farklı bir terörizm kavramlaştırmasını işe koşarak) göre görev aşkıyla çalışmasının önemli bir örneğidir.

Bombalamalar bugün de sürmektedir. ABD'li bir hekimin, (dördü çocuk) beş kişinin ölümüyle, (on biri çocuk) on altı kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan bombalı ve silahlı bir baskına ilişkin son zamanlardaki tanıklığı için bakınız: Ann Mangamaro, "Villages Targeted in El Salvador Bombing", *Central America Register* (Temmuz-Ağustos 1990).

El Salvador savaşıyla ilgili verilen haberlerle orada gerçekten olanlar arasında belirgin bir farklılık var.

Bu fark, saldırının hedefinde. Bailey, “haberlerde söylenenlerin tersine, ordu komünist gerillaları öldürmüyor” dedi. “Onların yanında yer alan şivilleri katlediyor.”

“Bu harika bir teknik” dedi Lawrence Bailey. “Ordu, sivilleri yıldırarak gerillalarla doğrudan karşı karşı gelmeye gerek kalmaksızın ayaklanmayı eziyor.”

Bailey, geleneksel bir savaştakinin tersine, sivil kıyımlarının insan haklarının gelişigüzel çiğnenmesi olmadığını öne sürüyor.

Bailey “Sivillere saldırmak, oyunun bir parçasıdır” dedi. El Salvador’daki siyasi kampta başkalarıyla yaptığı konuşmalara ve orada gördüklerine bakılırsa strateji açık. “Sempatizanları öldür, savaş kazan.”

“Cinayetler,” diye bağlıyor Bailey, “savaş sürerken üstesinden gelinecek yüzeysel bir iş değil, temel stratejidir”.⁵

Öyleyse El Salvador’da bir devletin kendi yurttaşlarına karşı yürüttüğü apaçık bir kitle terörizmi örneğiyle karşı karşıyayız. Bu örnekte devletle ona bağlı orduyu ABD, Britanya ve başka ülkeler desteklemekte, donatmakta ve eğitmektedir.⁶ Kuşkusuz Batılı ülke yurttaşlarını en çok ilgilendirmesi gereken de böyle bir devlet terörizmidir. Yazık ki “terörizmin ateşli bir karşıtı” (s. 177) olduğunu ilan eden Wilkinson bunu ağzına almıyor. İşin doğrusu bütün kitap boyunca El Salvador’un adı tek bir kez, “Dışişleri Bakanlığı’nın El Salvador’daki trajik durumla ilgili dosyası Orta Amerika’daki dirençsiz ve istikrarsız düzenlerin devrilmesinde bir Sovyet taşeronu olarak Küba’nın önemini

⁵ Susan Ornstein, “El Salvador: A Mercenary’s View”, *Fort Myers’s News Press* (23 Ekim 1983); aktaran Michael McClintock, *The American Connection: Volume One* (Zed Books, 1985), s. 305.

⁶ 1987 ocağından beri Britanya, El Salvador ordusu görevlilerine Sandhurst’da eğitim sağlamaktadır. Britanya hükümeti, bunu savunmak üzere böyle bir eğitimin “uygarlaştırıcı etkisi” olacağını ileri sürdü. Bu etkinin gerçek doğası ABD’nin sıfırdan alıp yetiştirdiği Atlacatl Battalion’ın kanlı işlerini inceleyerek kavranabilir. Bakınız: McClintock, *The American Connection*, s. 307 ve devamında; yine, benim “School for the Brutal” başlıklı yazım, 19 Aralık 1986 tarihli *The Guardian* (Londra).

vurgulamaktadır” (s. 190) denirken geçiyor (kitabın dizininde böyle bir başlık bulunmuyor). Her zamanki gibi okurun dikkati kendi hükümetinin şu “trajik durum”daki suç ortaklığıyla sorumluluğundan başka bir yere, daha uygun hedeflere kaydırılmış oluyor.

Wilkinson’ın “Dışişleri Bakanlığı’nın dosyası”ndan söz ettiği yerde biraz durmaya değer. Hiçbir kaynak göstermediği için hangi dosyayı kastettiğinden pek de emin olunamıyor (bu da okura Wilkinson’ın “uzmanca çözümleme” anlayışına ilişkin bir ipucu vermiyor değil hani). Ama “Sovyetler Birliği, Küba ve onların Komünist bağlaşıklarının, El Salvador’daki yerleşik hükümeti devirmek için savaştan Marxist-Leninist gerillalara el altından askeri destek sağladığına ilişkin kesin kanıtlar” a yer veren, Şubat 1981’de yayımlanmış ABD “White Paper”ını kastediyor olsa gerek.⁷ ABD basın dünyasının büyük bölümüyle Kongre tarafından hiç eleştirilmeden aylar boyu kabul görmüş olmasına karşın söz konusu rapor, sonradan, belgenin hazırlanmasında yer alan Dışişleri Bakanlığı personeliyle yapılan görüşmelere de dayanılarak (bunlardan biri belgenin “yanıltıcı” ve “hayal ürünü” olduğunu söylüyordu) *Wall Street Journal*’da Jonathan Kwitney’in yazdığı ünlü bir yazıyla yerle bir edildi.⁸ Jimmy Carter döneminde El Salvador büyükelçisi olan Robert White, şöyle bir yorumda bulundu: “[White Paper]’a temel oluşturan] bu belgelerin gerçek olduklarına hep inanmamı sağlayan tek şey, çok az kanıtlanabilir olmalarıydı”.⁹

Belki de Wilkinson kanıt derken, El Salvador’da kaçırılan genç bir Nikaragalıdan, Orlando Tardencilla’dan söz ediyor. ABD Dışişleri Bakanlığı, Tardencilla’yı 1982 Martında basının karşısına çıkartıp Etiyopya ve Küba’da eğitim gördüğünü iti-

⁷ Aktaran McClintock, *The American Connection*, s. 288.

⁸ Jonathan Kwitney, “Tarnished Report? Apparent Errors Cloud US ‘White Paper’ on Reds in El Salvador”, 8 Haziran 1981 tarihli *Wall Street Journal*.

⁹ Aktaran McClintock, *The American Connection*, s. 289.

raf ettiğini öne sürdü. Ama Tardencilla, basın karşısına çıkar çıkmaz işkence altında itirafta bulunduğunu ve bu hikayeyi Washington'da da tekrarlaması için kendisine baskı yapıldığını söyledi: "ABD elçiliğindeki bir görevli bana, El Salvador'da Kübalıların varlığını kanıtlamak zorunda olduklarını söyledi. Bana bir seçenek sundular: Ya buraya gelecektim ya da kesin öldürülecektim."¹⁰

Wilkinson bunların hiç birini tartışmıyor, sadece "Dışişleri Bakanlığı[nın], Sovyetler ile Küba'nın Orta Amerika'da terörizme karıştıklarını kanıtlayan bir dosya yayınladı[ğını]" (s. 187) belirtiyor. Gerçi Wilkinson, CIA'nin daha sonraki çözümlerinde böyle bir bağlantı bulamadığını teslim ediyor. Buradan çıkan apaçık sonuç kabul edilir gibi olmadığından Wilkinson başka bir sonuç çıkarıyor: "Vietnam'dan ve Watergate'ten bu yana, en önde gelen Batılı gücün haberalma kolu olarak CIA'nin, tehlikeli biçimde güçten düşüp yetersiz kaldığı farkedilmişti; yine de çoğu insan CIA'nin bir yanlış bilgilendirme kuruluşu gibi işlemeye başlayacağını beklemiyordu!" (s. 187). El Salvador'daki "trajik durum"dan bir biçimde Rusya ile Rusya'nın komünist bağlaşıklarının sorumlu olduğu, kanıt gerektirmeyen ve yanlışlamaya konu olmayan bir akide olarak görülmektedir. El Salvador'u ya da daha büyük oranda Guatemala'yı pençesine alan terörde ABD'nin de belli bir sorumluluğunun olabileceği, görünüşe bakılırsa üzerinde kafa yormaya bile değmez bir düşüncedir.¹¹

¹⁰ Zikreden McClintock, *The American Connection*, s. 290; ilk kez 22 Mart 1982 tarihli *Time*'de yer aldı

¹¹ ABD ile Küba arasında gerçekten bir terör bağı vardır; ne ki bu bağ, Wilkinson'ın varsaydığının tam tersi yöndedir. Bakınız: Noam Chomsky, *Towards a New Cold War* (Pantheon 1982), s. 49 ve devamı; ayrıca burada anılan kaynaklar. Chomsky'e göre, "son yirmi yılda gerçekleştirilen terörist saldırıların ana hedefi, hiç kuşku yok ki Küba idi"; Chomsky, Küba'ya ait gemilere ve uçaklara düzenlenen saldırılardan, elçiliklerin bombalanmasından, elçilik görevlilerinin kaçırılıp öldürülmesinden, Küba'ya ait ziraat ürünlerinin ve hayvanların zehirlenmesinden, Küba petrol rafinerilerine, köprülere, şeker fab-

Wilkinson, "temel silah olarak işe yarayan ancak bir kaç terörizm örneği olduğunu" (s. 61) savunuyor. Kendi "terörizm" tanımına harfi harfine bağlı kalıp El Salvador ve Guatemala hükümetleri gibi pek çok hükümetin, neredeyse tümüyle savunmasız olan kendi halkları üzerine salınan terörist şiddeti hesaba katarsak, Wilkinson'ın yanıldığını hemen görebiliriz. Bu şiddet, genellikle kendi ülkelerini yağmalarken çatlak sesleri boğmaya çalışan buyurganların işine yarar. Bu apaçık gerçek, ancak, terörizmi Batı'da olan bizleri hedef alan bir şey diye yorumlarsak; yani, ancak söz konusu tanımın harfi harfine olan anlamını gözden kaçırmaz ve bunun yerine uygun, terörist eylemlerin asla *bizce* değil, sadece *bize karşı* işlenebildiği Orwellci bir yorumu benimsersek karanlıkta kalır.¹²

Wilkinson'ın kitabının başından sonuna terörizm, liberal devletin karşısavı diye savunulmakta, böylece de liberal devletlerin terörizme destek verme ya da bulaşma yeterliliğinden anayasal olarak yoksun olduğu görüşü pekişmektedir. Oysa liberal

---

rikalarına düzenlenen saldırılardan ve Castro'ya yönelik sayısız suikast girişiminden sözediyor; bu eylemlerin çoğu Kennedy yönetimi tarafından düzenlenip desteklenmiştir. Yazarın bu kitapta yer alan "Uluslararası Terörizm: Görünüş ile Gerçek" adlı yazısına da bakınız.

¹² "Terörizm" terimini Orwellci anlamda anlamak, pek çok araştırmacının konuya ilişkin düşüncelerini anlaşılır kılmak için gereklidir. Örneğin, "Amerika'nın terörizmi ezme kararlığı"ndan söz eden London School of Economics'den Philip Windsor'u yorumlarken böyle davranmamız gerekir. "Terörizm" düz anlamında alınırsa böyle bir kararlılığın olmadığı açıktır, çünkü tam tersi bir durum söz konusudur. (Bakınız: Lawrence Freedman, Christopher Hill, Adam Roberts, R.J. Vincent, Paul Wilkinson ve Philip Windsor'un birlikte yazdıkları *Terrorism and International Order* kitabındaki yazısı (The Royal Institute of International Affairs/Routledge Kegan Paul, 1986, s. 30). Ya da Oxford Üniversitesi'nde uluslararası ilişkiler profesörü Adam Roberts'ın şu sözlerini ele alalım: "Devletin arka çıktığı terörizm, bugün Batılı hükümetlerin üzerine düştüğü başlıca konulardan biri olsa da" diye yazıyor Roberts, "bunun üzerine gereğinden çok düşmanın tehlikeleri vardır. Olguların kit, çekici kuramların bol olduğu bir alandır bu" (*Terrorism and International Order*, s. 11). Bu düşünceler ancak, "devletin arka çıktığı terörizm" deyişi, Batı'yı -özellikle ABD'yi- önemli pek çok örneği adanıklı belgelenmiş terörizmi (örneğin Kontralara, UNITA gibi) dışarda bırakır bir biçimde yorumlanırsa doğrudur.

devletler, “doğaları gereği terörist suça dirençsizdir”ler (s. 287), “düşman bir çevrede” yaşayan “kuşatılmış bir azınlık” durumundadırlar (s. 184). Bu yüzden, liberal devletlerin terör eylemleriyle, Resmi Terörist diye adlandırılanlardan daha yaygın ve sistemli bağlantılarının olup olmadığını irdelemek adamaklı güçleşmektedir.

Bunun başka bir örneği olarak, Geoffrey M. Levitt’in yakınlarda yayımlanan *Democracies against Terror: The Western Response to State-Sponsored Terrorism* adlı kitabını kısaca ele alalım.¹³ (Belki ilgisi yok ama) daha kitabın başlığı bile bildik yanlı tutumu göstermektedir; arka kapakta yer alan yazıda kitap, “bu alandaki yazılara yapılmış büyük bir katkı” (John F. Murphy, Villanova Üniversitesi’de hukuk profesörü) diye selamlanıyor. Walter Laqueur, Önsöz’ünde “devlet destekli terörizmin daha çok Batılı hükümetlere yöneltildiğini” doğruluyor.¹⁴ Levitt de düzenli aralıklarla bunun böyle olduğuna bizi inandırıyor: “Birleşik Devletler ile bağlaşıkları, devlet destekli terörizmin başlıca hedefleri arasında yer almışlardır”, “Birleşik Devletler, uluslararası terörün en belirgin hedefidir” vs.¹⁵ İzlek, kısaca, “Batı karşıtı bir kampanya olarak terörizm”dir.¹⁶ Ne ki, bu savı destekleyecek en ufak bir kanıt bile gösterilmiyor. ABD ya da Batı terörizminin eylemleri olmaya aday olaylar göz önüne alınmıyor. Hiçbir yoruma ve eleştirel çözümlenmeye yer verilmeyip kitap boyunca ABD hükümet görevlilerinin sözleri ile hükümet açıklamaları alıntılanıyor. Yazarın ideolojik kabullerini yansıtan terimler seçiliyor. Örneğin, 1985 Haziranı’nda bir TWA uçağının kaçırılması olayını değerlendirirken, Levitt “teröristler”in “rehin”e almasından söz ediyor. Oysa teröristlerin isteklerinden

¹³ Praeger, 1988.

¹⁴ Levitt, *Democracies against Terror*, s. vii-viii. Laqueur’ün terörizmle ilgili çalışmasının bir bölümüyle ilgili eleştirel bir değerlendirme için bakınız: Noam Chomsky, *Necessary Illusions: Thought Control in Democratic Societies* (South End, 1989), s. 278 ve devamı.

¹⁵ Levitt, *Democracies against Terror*, s. 4, 93.

¹⁶ Levitt, *Democracies against Terror*, s. 24.

birini —İsrail'in Lübnan'da yakalayıp yasa dışı biçimde İsrail'e götürdüğü yüzlerce rehinenin saliverilmesini— tartışırken, yalnızca “alıkonan tüm Arapların İsrail hapisanelerinden saliverilmesi” diye yazıyor.¹⁷ Levitt, kitabına doğru bir saptamayı dile getirerek başlıyor: “Mali, lojistik, siyasi, eğitim ve haberalmayla ilgili kaynaklarını terörizmin hizmetine sunan bir devlet, teröristlerin vucu güçlerini azdırır. Daha da kaygı verici olanı, devlet destekli uluslararası terörizmin, hassas uluslararası düzeni zedelemesidir”.¹⁸ Bu sözcüklerin yazarının, kendi devletinin de böyle eylemlere karışmış olabileceğini bile hesaba katamaması, herhangi bir Sovyet propagandacısını hasetten çatlatabilecek düzeyde bir siyasi beyin yıkamayı açığa vuruyor.¹⁹

¹⁷ Levitt, *Democracies against Terror*, s. 57. İsrail'in rehine alma olayı hakkında daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Noam Chomsky, “Middle East Terrorism and the American Ideological System”, Edward Said ile Christopher Hitchens'in yayıma hazırladıkları *Blaming the Victims: Spurious Scholarship and the Palestinian Question* (Verso, 1988), s. 126 ve devamı. Ortadoğu'daki olayları betimlemekte başvurulan sözdağarcığının seçimine egemen dillendirilmiş kullarlar daha aşağıda inceleniyor.

¹⁸ Levitt, *Democracies against Terror*, s. 1.

¹⁹ Bu çalışma, terörbilime yapılan örnek katkılardan biridir. Örneğin Jacob Zelinger “siyasal terörizmin psikolojisi”ni tartışırken şöyle yazıyor: “Terörist ideoloji, devlete ve devletin temsilcisi saydığı hedeflere karşı şiddet kullanılmasıyla ilgili haklılaştırmaları kapsar” (“Characers of Assassination”, *Times Higher Education Supplement* (28 Nisan 1989, s. 15). Bu dile getiriş, devletlerin kendilerinin bir “terör ideolojisi” geliştirip geliştiremeyecekleri ya da terör eylemlerinde bulunup bulunamayacakları üzerine düşünmeyi anlamsız kılmaktadır —nitekim Zelinger'in irdelemesinde, devlet terörizmine (*a fortiori* Batılı devlet terörizmine) ve onun memurlarının “psikolojisi”ne ilişkin bir değerlendirilmenin izine bile rastlanmıyor. Yüksek tirajlı iletişim araçlarında boy gösteren en “öğreni dolu” yorumların çoğuna da benzer varsayımlar egemendir. Örneğin, Princeton'da uluslararası ilişkiler profesörü olan Richard H. Ullman, şöyle yazar: “Batılı demokrasiler gibi İsrail de teröristlere kısasa kısas diyemeyecektir. Bu ölümcül poker oyununda teröristler eli hep yükseltebilecektir. Çünkü, demokrasiler onlara ayak uydurmaya çalışırlarsa, uzun dönemde, ayakta kalmalarını sağlayacak ilkeleri de aşındıracaklardır” (“What Did the Israelis Think Would Happen?”, *New York Times* (2 Ağustos 1989). Yine o alışıldık sırayla karşılaşıyoruz: Teröristlere karşı Batılı demokrasiler (ve İsrail); teröristler, diğerlerinin elini kolunu bağlayan bu insanlık ilkelerinden bağımsızlar.

Son zamanlardaki bir başka büyük terör hareketına —Endonezya'nın, Doğu Timor'un Portekiz bölgesinin denetimini şiddet kullanarak ele geçirmesine— bakarsak, bu nokta çok daha iyi anlaşılabilir. Bu açıkça, Wilkinson'ın sözünü ettiği bir “sistemli öldürme ve yok etme uygulaması” örneğidir; yine de, ölçeğinden ötürü gerçekte bütünsel bir saldırganlık ulamına girdiği söylenebilir. Endonezya'nın 1975 Aralığında başlayıp bugüne dek süren saldırılarında, 1970 ortalarında 600.000 olduğu tahmin edilen Timor nüfusunun 100.000 ile 200.000'ini ölmüştür. Doğu Timor'daki Katolik Kilisesi'nin başındaki kişiye göre, Endonezya'nın saldırıları “Doğu Timor halkının etnik, kültürel ve dinsel kimliğinin yok olmasına” sebep olmuştur. Endonezya'nın istilasının üzerinden on üç yıl geçtikten sonra bile Başpiskopos Belo, BM Genel Sekreteri'ne bu yakınlarda yazdığı bir mektupta “işte, halk ve ulus olarak ölmeye devam ediyoruz” diyordu.²⁰ Uluslararası Af Örgütü, 80'lerin ortalarında, asker olmayan yüzlerce insanın keyfi biçimde öldürüldüğünü, Endonezya güçlerine teslim olanların yargılanmadan idam edildiklerini, “kayboldukları”nı, mahkeme kararı olmadan “kitlesel ölçekte” keyfi tutuklamalara, gözaltına almalarına gidildiğini ve insanların zorla, Timorluların genellikle *campos de concentracao* adını verdikleri kamplara yerleştirildiklerini rapor etti. Gözaltında işkence son derece yaygındı ve resmi makamlar buna göz yumuyordu: Af Örgütü, askeri birliklere dağıtılmış, işkenceye izin veren ve sorgulama sırasında en iyi nasıl zor kullanılabileceğini anlatan, orduya ait gizli el kitaplarının varlığını doğruladı.²¹ Denizden ve havadan yapılan yoğun bombardımanla ardından yaşanan açlık binlerce cana mal oldu.

²⁰ Bakınız: TAPOL *Bulletin* (Birleşik Krallık), 69 (Mayıs 1985), s. 12-14; TAPOL, 93 (Haziran 1989), s. 1.

²¹ *East Timor: Violations of Human Rights* (Uluslararası Af Örgütü, 1985). Güncelleştirilmiş hali için bakınız: *East Timor: Amnesty International Statement to the United Nations Special Committee on Decolonization* (Uluslararası Af Örgütü, Ağustos 1989).

Bu dönem boyunca Wilkinson'ın kendisinin liberal devleti, Endonezya rejimine sürekli artan bir biçimde askeri, mali ve diplomatik destek verdi. İstila sırasında Londra'nın Cakarta bü-yükelçisi olan Sir John Ford, 1975 Temmuzunda Dışişleri Ba-kanlığı'na çektiği telgrafta şöyle diyordu:

Portekiz Timor'unda yaşayan halk, kendi kaderini belirleme hakkını kullanabilir durumda değil... Bölge giderek daha da so-runlu bir çocuk olacağına benziyor; bölgenin Endonezya ile bü-tünleşmesi yollu savlar ise şimdi çok daha güçlü... Buradan ba-kıldığında görülen, Endonezya'nın bu bölgeyi bir an önce, ola-bildiğince sessiz sedasız bir biçimde topraklarına katmasının ke-sinlikle Britanya'nın çıkarına olduğudur; BM'de patırtı çıkacak olursa, başımızı öne eğip Endonezya hükümetine karşı tavrı al-maktan kaçınmalıyız.²²

Sonuçta Britanya, çoğu Batılı ülkeyle birlikte, bu "sorunlu çocuğ"a yapılan işkenceler ne zaman BM'in gündemine gelse başını öne eğdi. Endonezya'nın Doğu Timor'u istilasından beş gün sonra, BM Genel Kurulu, istilayı sert bir dille kınayan ve Doğu Timorluların kendi kaderlerini belirleme haklarını kul-lanmalarına olanak sağlamak üzere Endonezya'nın askeri güçle-rini derhal çekmesini isteyen 3485 sayılı kararı aldı. Britanya çe-kimsen kaldı ve Endonezya'nın 1976 Temmuzunda bölgeyi hi-leyle "ilhak"ından sonra da ne zaman benzer kararlar oylamaya açılrsa aynı tavrı sergilemektedir. Bu diplomatik destek, yüklü mali yardımla ve askeri destekle dönüşümlü olarak sürüp gitti. Aslında, büyük silah satışları, İngiltere'nin bu kıyameti örtük o-larak bir biçimde onayladığını ortaya koymaktadır.

²² Bu telgraf, Avustralya hükümetini, Avustralya yüksek mahkemesince yasakla-nıp piyasadan toplatılmasına karar verilecek ölçüde sıkıntıya sokan bir kitapta yayınlanmış pek çok belgeden biridir. Bkz. G. J. Munster ve J. R. Walsh, *Documents on Australian Foreign Policy, 1968-75* (Munster and Walsh, 1980). Başka bazı parçalar, *The War Against East Timor*'da yeniden basılmıştır, C. Budiardjo ve Liem Soei Liong (Zed Books, 1984).

Wilkinson'ın kitabını okuyan biri, bunların hiçbirini öğrenemeyecektir.²³ Kitapta Doğu Timor'un adı bile anılmıyor; Endonezya'dan ise yalnızca bir kez, "1966'daki Endonezya İç Savaşı"na (s. 213) kısaca değinilirken söz ediliyor. Başını ordunun çektiği bir "Komünist" kıyımından başka bir şey olmayan, Endonezya devlet güvenlik aygıtının başında bulunan Amiral Sudomo'ya göre 500.000'den fazla insanın canına malolan bu döneme iç savaş demek de tuhaf bir tanımlama o da söz arasında anılmaktadır.²⁴ (Wilkinson, hiç bir belge göstermeden rakamın 100.000 olduğunu söylüyor.)

Wilkinson'ın ele aldığı her konuyu gölgede bırakan Timor'daki bu soykırım hareketi, "kuşatılmış" Batılı demokrasilerinin "komünist olmayan dünyanın parça bölük olmasını önlemek için" (s. 185) var güçleriyle yiğitçe savaştıkları bir dünya tasarımına uygun düşmediği için, belli ki ilgiye değer bulunmuyor. Bizim suçlarımız; işlediklerimiz, örgütlediklerimiz, destekledikle-

²³ Ne de Britanya'nın yüksek tirajlı gazetelerinin ve dergilerinin okuru. Daha fazla ayrıntı için bkz. *East Timor and the Shaming of the West* (TAPOL Publications, 1985) adlı kitabım, özellikle 3. bölüm.

Jane Robins, 27 Eylül 1986 tarihli *Spectator*'daki yazısında farkında olmadan, Falklandlılar bir yana, kendi kaderini belirleme hakkı ve bağımsızlık ilkelerini savunmada Britanya'nın gösterdiği isteksizliğin içyüzüne bir parça ışık tutuyor. Robins burada şöyle bir sav ileri sürüyor: "Kendi kaderini belirleme hakkının tarihsel kökenleri Avrupa'dadır. Terimi Afrikalılar —ya da Doğu Timorlular— kullandığında bunun ne demeye geldiğini anlamamanın zorluğu belki bundan kaynaklanır". Bundan, Avrupalı olmayanlar (kıvrımdan söylersek, beyaz olmayanlar) için kendi kaderini belirleme hakkını destekleyenlerin ya yalnızca şaşkın ya da tutarsız olduğu sonucu çıkıyor. Robins, sonra şunu öne sürüyor: "Kendi kaderini belirleme hakkının demokrasiyle aynı şey olduğuna ilişkin hiçbir kanıt yok, çünkü bazı 'halk'lar başka biçimlerde yönetilmekten oldukça mutludurlar". Bu görüşler belki de yalnızca ırkçılığa ve ataerkilliğe açıklığı bakımından tipik değildir.

²⁴ *Indonesia* (Uluslararası Af Örgütü, 1977), s. 22. Başka tahminlerde bu oranlar çok daha yüksektir. Ortalığı kan gölüne çeviren ve bunun ardından yaşanan bazı olaylar hakkında bkz. W. F. Wertheim'in Önsözü'nü yazdığı Julie Southwood ve Patrick Flanagan'ın *Indonesia: Law, Propaganda and Terror* adlı kitabı (Zed Books, 1983). Ayrıca, Carmel Budiardjo'nun "Indonesia: Mass Extermination and the Consolidation of Authoritarian Power" adlı yazısına da bakınız.

rimiz ya da teşvik ettiklerimiz ilgilenmeye değmez. Gerçekte yokturlar bile, çünkü “kıyıcılık”, “cinayet”, “terör” gibi sözler bizim eylemlerimiz ya da dostlarımızın eylemleri için geçerli değildir; düşmanlarımızın eylemlerine ayrılmış sözlerdir bunlar. Bu kavramlaştırma bir kez dile getirildiğinde, gerçek dünyadaki gerçek şiddette ve terörde kendi hükümetlerinin sorumluluğu hakkında doğru bir anlayışa ulaşmak Batı'nın yurttaşları için olanaksız olacaktır. Oysa böyle bir anlayış, anlamlı bir değişim yönünde düşünsel çalışma için kuşkusuz zorunlu bir önkoşuldur.

Wilkinson, devlet destekli terörizmin sözünü bile etmiyor. Şöyle yazıyor: “[başka devletlere karşı] taşeron kullanarak savaşa bulaşmış bu devletlerden bazıları... Sovyetler Birliği, Doğu Almanya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Romanya, Küba, Libya, İran, Kuzey Kore, Yemen ve Vietnam”dır (s. 215). Saf okurun bu listede neden Birleşik Devletler'in de yer almadığını merak etmesi bağışlanabilir; çünkü konuyla ilgili hemen akla gelen iki siyasetinden söz etmek gerekirse ABD'nin Angola'ya karşı faaliyet gösteren katil UNİTA güçlerini paraca desteklediği²⁵ ya da Nikara-

²⁵ 8 Şubat 1986 tarihinde UNITA güçleri, Camabatela köyüne saldırdı: “yerel yetkililere göre, dört saat sonra 107 köylü can vermişti, aralarında Metodist papaz Diogo Pascoal Antonio ile çocuklarından dördü de bulunmaktaydı. Sonra Uige'deki hastaneye kaldırılan 75 yaralıdan 13'ü, mermilerin, palaların ve bıçakların açtığı yaraların mikrop kapması sonucu öldü”. Bir ay sonra Reagan yönetimi UNITA'ya silah sevkiyatına yeniden başladı (David B. Ottaway, “Rebel Massacre Haunts Angolan Village”, 1 Ağustos 1986 tarihli *International Herald Tribune*. Daha yakın dönemde,

Eski UNITA yandaşları... grubun önderi Jonas Savimbi'nin, yıllar boyu kendi saflarındaki yüksek rütbeli muhaliflere işkence edilmesi ve bunların öldürülmeleri emri verdiğini ileri sürdüler... Tanıklar, Uluslararası Af Örgütü'ne, insan hakları örgütlerine, Bay Savimbi'nin “büyücü” diye suçladığı hasımlarını halkın önünde yaktığını anlattılar. Aralarında 7 ile 15 yaşlarında üç çocuğun da bulunduğu bütün bir ailenin, Bay Savimbi'nin Güney Angola'daki askeri karargahı olan Jamba'da 1983 Eylülünde bu biçimde öldürüldüğü söyleniyordu. (Craig R. Whitney'in Jill Jolliffe ile birlikte yazdığı “Ex-Allies Say Angola Rebels Torture and Slay Dissenters”, 11 Mart 1989 tarihli *New York Times*; ayrıca

gualı Kontraları kurup desteklediği ortadadır. Kontralar, binlerce sivili öldüren (1989 başlarında ölü sayısı, bunların da yarısından fazlası sivildi, 29.000'in üzerindeydi), yüzbinlerce köylüyü yerinden yurdundan eden ve Nikaragua ekonomisine ciddi biçimde zarar veren gerçek anlamda bir taşeron ordudur.²⁶ 1986 Haziranında Uluslararası Adalet Divanı, ABD'nin faaliyetlerinin yasadışı olduğuna karar verdi. Kongre, bundan iki hafta sonra Reagan'ın Kontralara 100 milyon dolarlık askeri yardım paketini oylayarak bu karardan ne denli kaygı duyduğunu göstermiş oldu. Yönetim de, bütün devletleri uluslararası hukuka saygılı olmaya çağırarak BM Güvenlik Konseyi'nin kararını (üç çekimser oyla, 11'e karşı 1'le) veto ederek ve Adalet Divanı'nın kararlarına uymayı zorunlu kılan bir Genel Kurul kararına karşı oy kullanılarak (94' karşı 3 oyla geçti, yalnızca İsrail ve El Salvador ABD'nin yanında yer aldı) hukukun üstünlüğüne olan inancım bir kez daha doğruladı.²⁷ Ne ki, yalnızca olguların konuyla ilgisi

bkz. Christopher Hitchens, "Minority Report", 22 Mayıs 1989 tarihli *The Nation*.

UNITA terörizminin başka örnekleri için bkz. Chomsky, "Middle East Terrorism and the American Ideological System", s. 125-126. Jeane Kirkpatrick'in, UNITA önderi Jonas Savimbi'yi "çağımızın birkaç özgün kahramanından biri" diye selamlaması beklenmeyecek bir şey değildir (Colin Nickerson, *Boston Globe* (3 Şubat 1985); aktaran Chomsky, "Middle East Terrorism and the American Ideological System", s. 126).

²⁶ Diana Melrose, *Nicaragua: The Threat of a Good Example* (Oxfam Publication, 1985); Noam Chomsky, *Turning the Tide. US Intervention in Central America and the Quest for Peace* (South End/Pluto Press, 1985), Reed Brody, *Contra Terror in Nicaragua* (South End, 1985), Peter Kornbluh, *Nicaragua: The Price of Intervention* (Institute for Policy Studies, 1987), Holly Sklar, *Washington's War On Nicaragua* (South End, 1989).

²⁷ Daha fazla ayrıntı için bkz. Noam Chomsky, *The Culture of Terrorism* (South End/Pluto Press, 1988).

Wilkinson'ın kendi liberal devletinin, ABD'yi Nikaragua'ya karşı savaşında desteklemek için elinden gelen her şeyi yapmış olmasından hiç söz edilmiyor. Dünya Mahkemesi'ndeki toplam 15 yarığattan sadece Britanya ve Japonya temsilcileri, ABD görüşünden yana tavır aldılar; Nikaragua, ABD'nin uymasını isteyerek mahkemenin kararını BM Güvenlik Konseyi'ne götürdüğünde Britanya çekimser kaldı (ABD ise veto hakkını kullanarak önergeyi iptal etti); önerge, 1989 Ekiminde Genel Kurul'un gündemine alındığında, Britanya bir kez

olmadığından, ABD, terörist değil liberal bir devlet olarak kalmaya devam etmektedir.

Wilkinson, Libya'yı da listeye almasının gerekçeleri üzerinde bir parça duruyor. Şöyle yazıyor: "1984 Eylülünde, Kaddafi'nin Nikaragua'daki Sandinistalara yardım etmek üzere asker ve silah gönderdiğini söyleyerek halkın önünde övündüğü bildirildi" (s. 215). Wilkinson, (uluslararası düzeyde tanınmış, dolayısıyla dediği yerden silah alma hakkı olan bir hükümet kuran) Sandinistalara ne diye yardım edildiğini, yani ülkelerini, ABD destekli bir paralı ordunun terörist saldırılarına karşı korumak için yardım aldıklarını uygun bir biçimde görmezden geliyor. Burada modern terörbilime özgü katıksız bir çarpıtma ile karşı karşıyayız: yarıkürenin süpergücünün silahlı saldırısı karşısında kendini savunan zayıf bir ulus, terörist bir devlet kılığına soku-luvermiştir. O zayıf ulusu kendini savunmak zorunda bırakan devletler için de doğal olarak aynı durum geçerlidir. Uygulanan çifte standardı da gözden kaçırmamalı: Sandinistalara yardım etti diye bir tek Libya seçilip alınıyor, ama Nikaragua'ya mali ya da akeri yardım sağlamış veya sağlamaya çalışmış Fransa ya da böy-

---

daha çekimsiz oy kullandı —Britanya'nın, Dünya Mahkemesi kararlarının bağ-layıcılığı hükmünü onadığı düşünülürse, bu tuhaf bir oydu. Britanya, 1984'de Nikaragua'da yapılan seçimlere gözlemci göndermeyen tek Avrupa ülkesiydi (oysa El Salvador'da yapılan sözde seçimlere gözlemci göndermişti). Pek çok yardım örgütünün (örneğin Oxfam, War on Want, Christian Aid) ısrarlı önerilerine rağmen Nikaragua'yla hemen hiç çift yanlı yardım yoktur (oysa diğer Orta Amerika ülkelerine için bu tür yardım vardır). Britanya ile Nikaragua arasındaki yardımlaşma, Somoza döneminde doruğa çıkmış, Sandinista devriminden bu yana giderek azalmıştır (Britanya ile ABD, Somoza yönetiminin son yedi yılında, devrimin ilk yedi yılından çok yardımda bulunan belli başlı bağışçı ülkelerdir). Britanya durmadan, Nikaragua'ya çok yönlü yardıma karşı çıkmanın yolunu aramıştır: 1985'te dışarı sızdırılan belgeler, Birleşik Krallık Denizası Kalkınma İdaresi'nin (DKI), Dışişleri Bakanlığı'ndan "Nikaragua'dan gelecek yardım önerilerine, birtakım teknik nedenler öne sürerek karşı çıkma" emri aldığını göstermiştir (bir DKI görevlisi elyazısıyla şöyle bir not eklemiştir: "tabi bulabilirsek!"). Belgeler ve başka bilgiler için bkz. *Nicaragua: Special Report* (Nicaragua Solidarity Campaign, 1987) ve *The Thatcher Years: Britain and Latin America* (Latin America Bureau, 1988).

le başka pek çok devletten herhangi biri yukardaki listeye girmiyor. "Liberal bir devlet" olan Fransa'nın terörist faaliyetlerde bulunması tanım gereği olanaksızdır. Bu arada, Nikaragua'nın yalnızca Libya gibi devlet terörünün temel örnekleriyle birlikte aynı kümede, uluslararası bir parya olduğu izlenimini vermekte de yarar vardır. Benzer biçimde, Doğu Timor'u ele geçiren Endonezyalılara yardım için silah gönderen Britanya Wilkinson'ın terörist devletler listesinde yer almaz; terörist olaylara katkısı bakımından uzun bir geçmişi olan (Kontralar bunun sadece son örneğidir) ABD'nin de listede adı yoktur.²⁸

Wilkinson, Batılı devletlerin gerçekleştirdiği, örgütlediği ya da desteklediği terör eylemlerinden söz etmesine ediyor, ama asla bu adlandırmayla değil ve mazur gösterici durumlara her zaman dikkat çekerek. Dolayısıyla, "1985'te *Rainbow Warrior*'un batırılması" (ve bir fotoğrafçının ölümü) gibi olaylar, demokrasilerin gizli servislerince gerçekleştirilen devlet terörizmi eylemlerinin, sıkı bir denetim sağlanamazsa ne denli tehlikeli olabileceklerini göstermektedir" (s.129) —öne sürülen şu: Sıkı bir denetim sağlanırsa, böylesi olaylara rastlanmayacaktır, çünkü liberal yaratılışın özününe aykırıdır. Bu, Jeane Kirkpatrick'in "Fransa'nın sivillere ve olup bitene karışmayanlara saldırmayı, yaralamayı, işkence etmeyi ya da onları öldürmeyi amaçlamadığı

²⁸ Başka bir yerde Wilkinson, "1985 Aralıkta Viyana ve Roma havalanı rezaletlerinden sonra Batı Avrupa'nın, Libya'ya karşı iktisadi yaptırımlara girişmekteki isteksizliğinin Amerika'yı bir kat daha çileden çıkardı"ğını öne sürüyor, böylece, aslında (saldırıların Suriye'yle bağlantılı olduğuna inanan) Avusturya ve İtalya hükümetlerince yalanlanmasına karşın, bu işten Libya'nın sorumlu olduğunun herkesçe bilindiği izlenimini uyandırıyor. Bkz. Wilkinson'ın, Freedman ve diğerleri, *Terrorism and International Order* içindeki yazısı, s. 53. *Democracies against Terror*'de, Reagan'ın "bu saldırılarda onun [Kaddafi'nin] parmağı olduğuna ilişkin yadsınamaz kanıtlar bulunmaktadır" (s. 72) iddiasını yorumsuz aktarırken, Geoffrey Levitt de aynı araştırma tekniğini kullanır. İstere konusunda iyi bir genel değerlendirme ve Libya ile ilgili gerçek belgeler için bkz. Noam Chomsky, *Pirates and Emperors: International Terrorism in the Real World* (Claremont Research & Publications, 1986), 3. bölüm.

açıktır” diye direktmesine benziyor.²⁹ Durumun “açık”ça böyle olduğu, aslında tam tersini gösteren olgulara dayanarak değil, anlaşılacağı üzere, Batılı devletlerin terörist eylemlere girişme yeterliğinden anayasal olarak yoksun olduğu, bu tür eylemlerin ancak devlet kendi güç organları üzerindeki “sıkı denetimi”nden elini çekerse mümkün olabileceği dogmasına dayanarak ileri sürülüyor.

Wilkinson’m, CIA’nin yasadışı faaliyetleri konusunda da benzer bir görüşü var; bunları geçici denetim eksikliğinden kaynaklanan yanlış kararlar, hatalar diye görüp bir yana atar. CIA’nin Küba’ya karşı yürüttüğü terörist hareketini kastederek, “onları bir zamanlar görevlendirmiş örgütü ya da hükümeti ya da organı açıkça karşısına alarak” sıradan terör siyaseti izleyen grupları eğiten “geniş çaplı ve yeterince denetlenmeyen” bir örgütlenmeden söz ediyor. Hatta, “CIA’i karşısına alarak terörist savaşı sürdürenlerin çoğunun hafif silahlar ve patlayıcı teknikleri konusunda aslında örgütçe eğitilmiş olmalarını ironik” buluyor (s. 130).

Sözünü etmese bile, kuşkusuz 1985 Martında, Beyrut’ta yaklaşık seksen kişinin ölümüne, iki yüz kişinin de yaralanmasına yol açarak o yıl Ortadoğu’da en fazla can kaybıyla sonuçlanan terör saldırısı olan arabaya yerleştirilmiş bir bombanın patlamasını da aynı biçimde “ironik” buluyor olsa gerek. Bir Şii önderini hedef alan bu saldırıyı, CIA’nin eğittiği, desteklediği ve bombalama eylemi sırasında birlikte çalıştığı Lübnanlı bir grup gerçekleştirmişti.³⁰

²⁹ 27 Eylül 1985 tarihli *New York Times*. Bu terörist saldırıya gösterilen tepkilerin ikiyüzlülüğüne ilişkin başka bir değerlendirme için bkz. Cockburn, *Corruptions of Empire*, s. 399-401.

³⁰ Bakınız: Philip Shenon, 14 Mayıs 1985 tarihli *New York Times*; Lou Cannon, Bob Woodward ve diğerleri, 28 Nisan 1986 tarihli *Washington Post*. Bazı aktarmalar ve başka kaynaklar için bkz. Chomsky, *Pirates and Emperors*, s. 136 ve devamı. Chomsky’nin bu kitapta yer alan “Uluslararası Terörizm: Görünüş ile Gerçek” adlı yazısına da bakınız.

Böylesi “ironiler”e elbette Orta Amerika’da da sık rastlanır: Sorgulama teknikleri konusunda CIA tarafından eğitilen Honduras askeri personelinin mahkumların öldürülmesine karıştıklarını itiraf etmeleri; ya da Honduraslı bir ölüm mangasının saldırısından sağ kurtulan birkaç kişiden birinin, “işkenceyle ve cinsel tacizle geçen 80 gün”lük “sorgulama boyunca hazır bulunan Amerikalı bir CIA ajanını tanınması” gibi.³¹ FKÖ, Kaddafi güçleri, İran ya da KGB tarafından eğitilenler, eğitmenlerince kamu önünde kınanan suçlar işleseydi, Wilkinson’ın bunu da “ironik” bulacağına kuşku yok.

Wilkinson, Ortadoğu’daki olayları ele alırken bildik bir çifte standardı alışıldık bir biçimde uyguluyor. Buradaki ayrılık “Arap terörizmi” ile İsrail’in “terörizmi cezalandırması” (s. 158) arasındadır; belki görmeyi umduğumuzdan daha keskin bir ayırım bu, ama misillemeler tamamen aynıdır.³² Benzer biçimde, London School of Economics’te akademisyen olan Philip Windsor, Ortadoğu’da -elbette, Araplarla İsraililerin sırayla yü-

³¹ James LeMoyne, “In Human Rights Court, Honduras Is First to Face Death Squard Trial”, 19 Ocak 1988 tarihli *New York Times*. Bu yazıda “Çok sayıda Amerikalı görevliye ve CIA tarafından eğitildiğini söyleyen Honduraslı eski bir ölüm mangası üyesine göre, 1980’den bu yana Honduras’ta Hükümet’e bağlı ölüm mangalarının işlenen cinayetlerin, Reagan Yönetimi’nce ve daha sonra ölüm mangalarında görev alacak Honduraslı askerleri eğiten CIA tarafından 1980’den bu yana iyi bilindiği” aktarılır. Birkaç gün sonra *New York Times*’in köşe yazarları, “Kimse, Amerikalıları bu resmi terörizmi körüklemekle ya da bunun içinde yer almakla suçlamadı”ğını öne sürerek çirkin bir tarihsel kaydı yeniden yazmaya çalıştılar ve böylelikle üç gün önce kendi verdikleri haberle doğrudan çelişmiş oldular (metindeki alıntılara bakınız); 22 Ocak 1988 tarihli *New York Times*.

³² Wilkinson’ın Ortadoğu konusunda yaptığı aşağıdaki yorum, sergilediği sahtekarlık bakımından belki de en saldırgan, en çok hayret uyandıran örnektir: “Eylül ayında Falanjist askerler tarafından Sabra ve Şatila kamplarında yüzlerce Filistinli sivilin katledilmesi, bu insanların ne denli savunmasız olduklarının ve İsraililerin, BM’in ya da başka bir kuruluşun onları korumaktaki yetersizliklerini gösteren trajik bir kanıttır” (s. 203). İsrail’in bu katliamdaki rolüne ilişkin sağlam belgelere dayanan bir anlatımı için bkz. Noam Chomsky’nin *The Fateful Triangle: The United States, Israel and the Palestinians* (South End/Pluto Press, 1983) adlı kitabının 6.5 ve 6.6. bölümleri.

rüttükleri- “bir zorbalık ve karşılık örüntüsü”nden söz eder.³³ Bu arada, Windsor “Haşhaşinler’in, günümüz suikastçılarının tarihsel ve etimolojik ataları” olduğuna, yani “onların Şii soyundan geldiklerine inanıyor; Ortadoğu’daki terörizmin “Arap dün-

³³ Bu kullanışlı anlamsal kıvrıma, Ortadoğu’yla ilgili “nesnel” habercilikte de aynı ölçüde yaygındır. Dolayısıyla Robert Pear bir “haber”de, şunu ileri sürüyor: “İsrail, terörizme karşı katı bir siyaset izlemekle tanınır ve terörist saldırılardan sorumlu olanlara karşı sık sık misillemelerde bulunmuştur.” Bu sav düz anlamda doğruysa, bundan İsrail’in terörizme bulaşmadığı ya da terörizme arka çıkmadığı ve yalnızca kendini böylesi saldırılara karşı korumak için zora başvurduğu sonucu çıkarıyor (“White House Reaffirms Anti-Terrorist Policy While Taking Steps to Work Around It”, 4 Ağustos 1989 tarihli *New York Times*. “Hiç bir ülke İsrail kadar sert bir karşı terör çizgisi belirlememiştir” (“Never Say ‘Never Talk’”, Op-ed, 3 Ağustos 1989 tarihli *New York Times*) görüşünün mantıksal bir sonucu, İsrail’in terörist adam kaçırma eylemlerine değil, yalnızca misilleme amacıyla esir alma eylemlerine girişebileceğidir. İsrail’in, Şeyh Abdülkerim Ubeyd ile başka iki kişiyi 1989 Temmuzunda Lübnan’dan yasadışı bir biçimde kaçırmaya konusunda, önemli iletişim araçlarının tepkisi, bunun daha pek çok örneğini sergiler (bu eylem sırasında bir kişinin öldürülmüş olmasıysa, çoğu yorumcu tarafından sözü edilmeye değmez, konuyla ilgisi olmayan bir ayrıntı diye görülmüştür). Nitekim, A. M. Rosenthal’a göre “İsraililer şeyhi kaçırmadı. Onu yakaladı. Aradaki farkın anlamsal değil, oldukça derin siyasi ve ahlaki bir önemi vardır. Bu, terörizmle karşı terörizm arasındaki farktır” (“The Next Terrorist Crisis”, 3 Ağustos 1989 tarihli *New York Times*). Bu kaçırma eylemini, “İsrail’in [şeyhi] yakalama kararını güç olmakta birlikte cesur” bularak öven William Safire’in de aynı düşüncede olduğu açıktır (“No August Doldrums”, 3 Ağustos 1989 tarihli *New York Times*). Birkaç gün sonra bu kaçırma eylemi iyice sulandırılarak “şüpheli bir teröristin enselemesi” eylemine dönüştürüldü (“The Moment to Free All Hostages”, Op-Ed, 6 Ağustos 1989 tarihli *New York Times*). Yine, bu yorumcuların hiçbirinin, Lüblanlıların anlattıklarına dayanan şu olayı anmaya değer bulmadığı ortaya çıkmaktadır: “Bir komando mangası binadan çıkarken, Şeyh’in bir komşusu, Hüseyin Ebu Zeyd galiba neler olduğunu görmek için evinin kapısını açtı. Lübnan kaynakları, İsraililerin onu başından vurduklarını, Zeyd’in oracıkta öldüğünü söyledi”. Yine de, her şeye rağmen “cesur bir tutuklama”ydı (Jackson Diehl, “Israelis Seize Imam in Lebanon”, 29 Temmuz 1989 tarihli *Washington Post*). Jesse Jackson, bu olayı “bir terör eylemi” olarak adlandırdığında, örneğin Jackson’ın bu sözlerinin, “inanılmaz ve talihsiz” nitelemesiyle bir Amerika Yahudi Kongresi temsilcisi tarafından derhal kınanmasında şaşırıcı bir yan yoktur (Jackson Calls Moslem’s Capture By Israelis an ‘Act of Terror’”, 5 Ağustos 1989 tarihli *Washington Post*. “Terör/misilleme” ayrısı konusunda daha geniş bir tartışma için, Chomsky’nin bu kitapta yer alan “Uluslararası Terörizm: Görünüş ile Gerçek” yazısına; yine, bu kitapta yer alan, Edward S. Herman ve Gery O’Sullivan’ın “İdeoloji ve Kültür Endüstrisi olarak Terörizm” yazısına bakabilirsiniz.

yasının siyasal kültüründe... varolan oldukça eski terörist gelenek”ten ötürü özel olduğunu belirterek sözlerini sürdürüyor.³⁴ Arapların terörizm üzerinde bir tekellerinin olmayabileceği ve onların şiddete başvurmalarının da bu olguyla açıklayabileceği görüşü, standard kavramlaştırma temel alınırca, pek güç dile getirilebilir ve kesinlikle ciddiye alınmaması gerekir.

Tel Aviv Üniversitesi’nde Arap kültürü ve tarihi üzerine ders veren Clifton Bailey’in gözlemlerinin de bu çizgide olduğunu görüyoruz. “Batı’yla, onun görünüşteki ezici bir gücüne karşı savaşıırken” diye yazıyor Bailey, “Şiiler, Batı’nın stoğunda bulunmayan bir silahı kullanarak buraya dek başarılı oldu: Kabile düzeyinde insan yaşamının hiçe sayılması -Auschwitz, Dresden, Hiroşima ve Vietnam’dan sağ çıkan herkes buna kesinlikle hak verecektir”. Bailey, çatışmayı şu sözlerle özetliyor: “Terörün Batı’ya yönelttiği tehlike, eski tarihlerden bu yana kabile barbarlığının uygarlığa meydan okumasıdır”.³⁵ Bu yorumlar, Ortadoğu üzerine bilgiye dayalı, hatta bilimsel görüşleri simgelemeleri bakımından daha da ürkütücüdür.

Wilkinson’ın CIA ile ilgili görüşüne dönerek, bu görüşün ortaya koyduğu varsayımları, yani ucu örgüte kadar uzanan kısıcılıkların, olasılıkla CIA’nin “geniş çaplı ve yeterince denetlenemeyen” doğasından kaynaklanmış olduğu varsayımını kısaca ele alalım. Belgelere başvurma olanağına sahip akıllı biri olan Wilkinson’ın, CIA hakkında böylesine mülayim bir görüşe varabilmesi gerçekten inanılmaz ve kuşkusuz, kendisinin de gönüllü olarak katkıda bulunduğu düşünce aşılama sisteminin ne denli etkin olduğunun önemli bir göstergesi. “Yetersiz denetim”in

³⁴ Philip Windsor, Freedman ve diğerleri, *Terrorism and International Order* içindeki “The Middle East and Terrorism” adlı yazı, s. 30 (burada Windsor’un olayı betimleyen “İsrail’in karşılığı” terimini kullandığına dikkat edilmeli, s. 26-27).

³⁵ “Terrorism: The Tribal Disregard fo Human Life”dan, 2 Temmuz 1985 tarihli *International Herald Tribune* (*New York Times*’da yeniden basılmıştır).

son zamanlardaki az çok rasgele seçtiğimiz iki sonucuna değinelim: Görünen o ki, Kontralara dağıtılan CIA terör kılavuzunun gerillaları “özenle seçilip tasarlanan hedefleri etkisiz hale getirmeye” iten “ironik” bölümü³⁶ ile Kontraların eski önderlerinden biri olan Edgar Chamorro’ya göre “CIA’nın, Nikaragua’nın limanlarına mayın döşediği” gerçeğini unutmuş gibi.³⁷ Öte yandan, liberal devletlerin yardımseverliğiyle haktanırlığına ilişkin varsayımları ortadayken, aslında beklendiği üzere, ABD’nin tutumunu ironik bulan bir tek Wilkinson değildir. Örneğin, London School of Economics’ten Christopher Hill, ABD’nin Kontralara verdiği desteğin “uyarıcı ironilerin sonuncusu”³⁸ olduğunu öne sürüyor. Böyle varsayımların yanlış, böyle “ironiler”in kabaca öngörülebilir olmasıysa, akıl almaz bir olasılıktır.

Sıra, Wilkinson’ın övgüler yağdırdığı kendi devletinin tutumuna geldiğinde, bu varsayımların daha sık dile getirilmesinde şaşırtıcı bir yan yok:

Britanya Ordusu’nun 1945’den beri dünyanın her köşesinde patlak veren devrimci savaşa ve terörist ayaklanmalara karşı koymada gerçekten etkileyici bir sicili vardır. Britanya askerleri, bu görevleri yerine getirirken olağanüstü bir beceri, cesaret ve sabır göstermiş, sivil hükümetin emirlerini uygulama konusunda gösterdikleri bağlılıklarından bir an bile kuşku duyulmamıştır. Demokratik ahlak, ordunun mayasında vardır (s. 159).

Wilkinson, Britanya ordusunun Kuzey İrlanda’daki tutumundan özellikle üstün bir iş diye söz etmekte ve gururla, “dünyadaki

³⁶ *Psychological Operations in Guerilla Warfare* (Vintage, 1985), s. 57.

³⁷ 24 Haziran 1985 tarihli *International Herald Tribune*. Ayrıca bkz. William Blum, *The CIA: A Forgotten History* (Zed Books, 1987) ile Michael McClintock’un bu kitapta yer alan “American Doctrine and Counterinsurgent Terror” başlıklı yazısı.

³⁸ Christopher Hill, “The Political Dilemmas of Western Governments”, Freedman ve diğerleri, *Terrorism and International Order*, s. 95.

başka bir ordunun Kuzey İrlanda'da iç güvenliği sağlama görevini böylesine insancıl, ölçülü ve etkin bir biçimde yerine getirebileceğinin kuşkulu" (s. 159) olduğunu ileri sürer.

1971 Ağustosunda yargısız tutukluluk uygulamasına geçildikten hemen sonra, ordunun faaliyetlerine —özellikle de tutukluların ordu ve Royal Ulster Constabulary'e [İrlanda Kraliyet Polis Kuvvetleri] bağlı özel eğitilmiş sorgucular tarafından işkenceye uğradığına— bakarsak, Wilkinson'ın "insancılık ve ölçülülük" anlayışının içyüzünü biraz olsun kavrayabiliriz. İşkenceyle ilgili ilk kitle iletişim haberinde *Sunday Times*, (gel gör ki, hiçbir zaman IRA üyesi olmamış) Patrick Shivers'e yer verdi; diğer kurbanların başına gelen onun da başına gelmişti. "Kafalarına ikiye katlanmış kalın kumaştan yapılmış bir kukuleta geçirilmişti. Bu kukuletaların kafalarında altı gün kaldığı bile oluyordu." Shivers şöyle aktarıyordu:

bir odaya götürüldüm. Odada tıslamaya benzer sürekli bir ses vardı. Kulağı sağır edecek kadar yüksek bir sestir bu. Hiç kesilmiyordu. Sonra bir inilti duydum. Ölmek isteyen birinden geliyordu sanki. Ellerim başımın epey üzerinde, duvara yüzüstü yastılar. Bacaklarımı ayırdılar. Kukuleta arkadan tutan biri başımı geriye doğru çekerken, bedenim alabildiğince gerilsin diye bir de kıçımdaya itiyorlardı. Gücüm tükenip yere yuvarlanıncaya kadar dört, belki altı saat bu vaziyette tutuldum. Düşünce yeniden ayağa kaldırıp aynı şekilde duvara yastılar ve aynı işlem, gücüm yine tükenene dek uygulandı. Yine ayağa kaldırıldım ve bu böyle sürdü gitti. Bu işlem iki, üç gün devam etti; bu süre boyunca ne uyudum ne de yemek yedim. Pek çok kez bilincimi yitirdim.³⁹

³⁹ 17 Ekim 1971 tarihli *Sunday Times*. Şu kaynaktan da aktarılmıştır: Liz Curtis, *Ireland: The Propaganda War* (Pluto Press, 1984), s. 31-32. Bu gerçekler bir süredir biliniyordu, ancak Curtis'in de belgelediği gibi İrlanda dışında bilinçli olarak hasır altı edilmişlerdi.

İşte bir “insancılık ve ölçülülük” örneği; ne de olsa, kurbanlar Cebelitarık usulüyle infaz da edilebilirlerdi.⁴⁰

1976 Eylülünde, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Britanya Ordusu'nun Kuzey İrlanda'da uyguladığı duyu yitimine uğratma tekniklerinin işkence kapsamına girdiğine karar verdi. 1978'in Ocak ayında Avrupa Mahkemesi, Britanya Ordusu'nun *per se* işkenceden suçlu olmasa da, sorgulama sırasında “yoğun fiziksel ve zihinsel acıyla ve... ağır ruhsal rahatsızlığa” neden olduğunu, böylelikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı davrandığını bildirdi.⁴¹ Avrupa Mahkemesi'ndeki davada sunulan kanıtları yorumlayan gazeteci John Shirley şunları yazdı:

Kuzey İrlanda'da yargısız tutukluluk uygulamasına geçilmesiyle doğrudan yönetimin dayatılması arasındaki sürede, 170'i aşkın kişi, Britanya Ordusu ve/ya da Rolay Ulster Constabulary görevlilerinden düzenli olarak dayak yemiştir. Bu saldırıların büyük bölümü, tutuklama anında sokakta gelişigüzel değil (öyle olsaydı anlaşılır bir yanı olurdu), Palace Barracks'taki, Holly Wood'daki ve başka yerlerdeki sorgulamalar sırasında gerçekleşmiştir. Bazı

⁴⁰ Elbette, Britanya SAS komandolarının, 6 Mart 1988 tarihinde Cebelitarık'ta silahlisiz üç IRA üyesini öldürmelerinden söz ediyorum. Bu olaydan kısa süre sonra, (ilk resmi raporlarda bir bombanın etkisiz hale getirildiğinin belirtilmiş olmasına rağmen) bu IRA üyelerinin arabalarında bomba bulunmadığı ve tanıklara göre, prostalarına mermi sıklığı ortaya çıktı. Uluslararası Af Örgütü, cinayet hakkında bir araştırma başlatınca, Margaret Thatcher bu soruşturmayı “bütünüyle utanç verici” bularak kınadı. (Colin Brown, “Amnesty Inquiry Enrages Thatcher”, 1 Nisan 1988 tarihli *The Independent*).

⁴¹ Bu, Britanya yönetiminin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı davrandığının onaylandığı son örnek değildi. 1988 Kasımında Avrupa Mahkemesi, Britanya'nın (Özel Yetki Yasası'nın yerine konmak üzere 1973'te çıkartılan) Terörizmi Önleme Yasası'nın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni çiğnediğini savundu. Polisin Kuzey'deki davranış biçimi, “insancıl ve ölçülü olmaktan” hala çok uzaktır: Uluslararası Af Örgütü, güvenlik görevlileri kuşkululara işkence ve taciz uygulayan ülkeler konulu raporunda İngiltere'yi de anmaya sürdürmektedir. Bu arada, Britanya, Sözleşme'ye imza koyan diğer ülkeler arasında Sözleşme'yi en sık çiğneyen ülke olmuştu; bu iç karartıcı istatistikler ve kaynaklar için Bill Rolston'un “Containment and Its Failure: The British State and The Control of Conflict in Northern Ireland” başlıklı yazısı ve özellikle 35. notu.

kurbanlarda kırıklar, cinsel organlarında yaralanmalar, ciddi çürükler ve ruhsal bozukluklar var. Birkaçına... kaba elektrik şoku uygulanmış. Duyu yitimine uğramış kurbanların birkaçı gibi, bunların da çoğu hiçbir terörist eyleme karışmamış.⁴²

Şu halde, şimdi olduğu gibi o dönemde de bu olaylar öylesine görmezden gelinemezdi; böylece “liberal devlet” savunucularının nasıl kolayca devlet terörüne özür arayan kişilere dönüşüverdiği konusunda bazı çarpıcı dersler çıkarmayı üstüne iş edinenler bir yana, dönemin düşünce üretkenleri, olup biteni haklı çıkarmak zorundaydı. Dolayısıyla, *The Guardian*, “etkin ve sert sorgulamaların sürmesi gerektiğini” ileri sürerek işkenceye gerçekte göz yumarken, *The Times*’ın vicdanının sesine kulak verip “kötülük dereceleri arasında bir ayırım” gözettiğini görüyoruz. Bu haberde [duyu yitimine uğratmayla fiziksel zorun yaşandığını doğrulayan Compton Raporu] ortaya çıkan türden, fiziksel hiçbir iz bırakmayan, güvenlik güçlerinin haber akışını sürdürmemeleri durumunda yitirilecek yaşamların sayısıyla karşılaştırılmaz bile”.⁴³ Diğerleriyse, bu dostça olmayan suçlamalardan alınmayı yeğlediler. Örneğin, BBC’nin World Service programı *Ulster Today*, “insanların asıldığı, sürüklendiği, gerilerek parçalandığı günlerden bu yana ‘işkence’ sözcüğü burada, Britanya’da, Parlamentoların Anası’nı böylesine lekelememişti” diyerek kızgınlığını duyuruyordu. Buna göndermede bulunan John Shirley şöyle diyordu:

⁴² “Judgment at Strasburg”, 10 Eylül 1976 tarihli *New Statesman*.

⁴³ 17 Kasım 1971 tarihli *Guardian*; 3 Eylül 1976 tarihli *The Times*. Her iki yorum da (benzer bir çoklarıyla birlikte) şu kaynaktan alınmıştır: Curtis, *Ireland; The Probaganda War*, s. 35, 37. İşkenceyle ilgili dolaysız haklılaştırmalara sıkça rastlanır. Örneğin, İsrail’in Araplara *a propose* işkencesi, “şaşmaz taktiği insan yaşamına son vermek olan terörist bir hareketle baş ederken aşırı önlemlere — diyelim, ‘işkence’ye— başvurmak zorunda kalılabileceği” ileri sürülmüştür (Seth Kaplan, 23 Temmuz 1977 tarihli *The New Republic*); aktaran Chomsky, *The Fateful Triangle*, s. 127). Başka bir örnek için bkz. Michael Levi, “The Case for Torture”, 7 Haziran 1982 tarihli *Newsweek*.

Britanya, insanlara işkence uyguladığı için İnsan Hakları Komisyonu'nca *iki* kez (bir önceki Kıbrıs'taydı) suçlanan tek Avrupa ülkesi olmak gibi pek imrenilmeyecek bir ayrıcalığı elinde bulunduruyor. Duyu yitimine uğratma teknikleri, gazetelerin yoğun biçimde vurguladıkları gibi *yalnızca* 1971 gibi *geçmiş* bir tarihte Belfast'daki 14 adama uygulanmamıştır. Birleşik Krallık'ın, II. Dünya Savaşı'nın bitiminden bu yana giriştiği neredeyse her sömürge hareketinde, İngiliz Ordusu'nun sorgucuları tarafından bu tekniklere çeşitli biçimlerde başvurulmuştur.⁴⁴

Wilkinson bu bağlamda herhangi bir şey bulamamış olacak ki, görevlerini "böylesine insancıl, ölçülü, etkin" biçimde yerine getirdikleri için Britanya güvenlik güçlerine övgüler düzüyor. Aslında Wilkinson'ın, kendi ilgi alanına ilişkin bir şeyleri es geçtiğini düşünmek yanlış olur: Modern terörbilimin araştırma alanı, kesinlikle düşmanın kısıcılıklarıyla sınırlı olduğundan, yukarıda belirtilen düşüncelerin konuyla hiçbir ilgisi yoktur.

Wilkinson'ın yalnızca şunu kabul etmeye yanaşabilmesinde şaşırtıcı bir yan yoktur: "1972'de [Kuzey İrlanda'da] ilk kez çok sayıda şüphelinin toplanması işi öylesine *beceriksizce* yürütüldü ki, bu durum teröristlerin elinde önemli bir propaganda silahı haline geldi" (s. 161, italik eklenmiştir). Sonra şunu yazıyor: "Her RUC [Royal Ulster Constabulary] üyesinin üzerindeki olağanüstü kişisel baskı ve gerginlik gözönüne alındığında, zaman zaman *aşırı tepkiye yol açan yanlış kararların* ortaya çıkmaması şaşırtıcı olurdu". "Neden RUC'un, yiğit ve sadık olduğu kadar insanüstü olmasını da bekliyoruz?" diye soruyor Wilkinson. Wilkinson olsa olsa, Sean Downes'ın 1984 Ağustosunda barışçıl bir gösteri sırasında RUC tarafından plastik bir mermiyle vurularak öldürülmesinin bir "operasyon hatası" olduğunu ve aslında olayın "gerçek sorumlusu"nun, "bu propaganda gösterisini rek-

⁴⁴ "Judgment at Strasbourg."

lam olsun diye tezgahlayan (ne yazık ki RUC onlara bu olanağı tanıdı)” Provisional Sinn Fein olduğunu kabul ederdi. Bizi ikna etmek için “eyaletin içinde bulunduğu dayanılmaz koşullarda kaçınılmaz olan bu tür *hataların*” diye sürdürüyor, RUC’nin, çok sayıda meslektaşıyla Britanya askerini biçen acımasız bombacılarla tetikçilere karşı, *hukukun üstünlüğünü yeniden sağlamak* için giriştiği savaştaki olağanüstü, gönülden özverilerinin saygınlığını zedelemesine izin verilmemelidir” (s. 163, bütün italikler eklenmiştir). “Cinayet”, “işkence”, “acımasızlık”, “terör”; bu sözcükler, terörbilimcilerin kendi devletlerinin tutumunu betimlemekte kullandıkları sözcük dağarcığında yoktur; onlar olsa olsa “beceriksizce” davranır, “gaf” veya “hata” yapar, “yanlış kararlar” yüzünden “aşırı tepki” gösterirler.⁴⁵ Doğal olarak, ortada bir bakışım sorunu yoktur; resmi düşmanın kısıcılıklarından bu biçimde söz etmek diye bir şey yoktur; insanları böyle umutsuz, acıklı davranışlara itebilen bağlamı ya da baskıları açıklama sorunu yoktur. Terörbilim anabilim dalı, uygulayıcıları hesabına daha çok disipline gerek duyuyor.

Bütün bunlar, son derece ciddi bir öğreniyi yoksunluğuna yol açmaktadır. İşin püf noktası da işte bu: Yönetici seçkinlere yönelen önemli bir tehdit; şöyle ki, Batılı demokrasilerin yurttaşlarının, kendi devletleriyle uluslararası düzenin içyüzünü, toplumlarının ana kurumlarını insan gereksinimleriyle önceliklerine daha duyarlı kılmaya yönelik yapısal değişimler peşinde koşmaya istekli hale gelecek denli yakından görmeleri olasılığıdır. Bu gerçekleşirse, Harvardlı profesör Samuel Huntington’un “Demokrasi Bunalımı” dediği şeyle karşı karşıya kalırız:

Demokratik bir siyasal sistemin etkin işleyişi, genellikle bazı bireyler ve gruplar hesabına belli ölçülerde bir kayıtsızlığın ve ka-

⁴⁵ “Trajik yanlış” (bizim şiddetimiz) ile “barbarca eylem” (onların şiddeti) arasındaki işe yarar ve sık karşılaşılan ayrımınla ilgili başka örnekler ve bir değerlendirme için bkz. Edward S. Herman’ın “Civilized Repression” başlıklı yazısı, *Zeta Magazine* (Haziran 1989).

tılımsızlığın varlığını gerektirir. Geçmişte her demokratik toplumda, siyasal yaşama etkin olarak katılmayan büyük ya da küçük bir marjinal nüfus bulunuyordu. Kendi içinde, bazı gruplar hesabına bu marjinallik doğası gereği demokratik değildir, ancak demokrasinin etkin biçimde işleyebilmesini olanaklı kılan olgulardan biri de budur.⁴⁶

Huntington, “bugün Birleşik Devletler’deki yönetimle ilgili bazı sorunlarını, *aşırı demokrasiden* kaynaklandığını” düşünüyor. “Aslında ihtiyaç duyulan şey, demokraside biraz daha alçakgönlü olmaktır.” Bu “aşırılık” denetim altına alınamazsa, sanayi bakımından gelişmiş Batılı demokrasilerin kendi halkları, daha adil bir ulusal ve uluslararası düzen yönünde adımlar atılmasını isteyecek, bu da dünyanın seçkinleri için hiç de azımsanmayacak bir “bunalım”a neden olacaktır. Huntington’ın gözlemi şudur:

Birleşik Devletler çeyrek yüzyıldır dünya düzeninde egemen güçtü. Ne var ki, demokrasiyle ilgili huzursuzluğun belirtileri, bağlaşıklar arasındaki belirsizliği çoktan harekete geçirmiş ve düşmanlar arasındaki maceracılığı da pekala körükleyebilmiştir... İçerde demokrasinin yönetilirliğindeki bir azalma, dışarda demokrasinin etkisinde bir azalma demeye gelir.⁴⁷

Bu “demokratik huzursuzluğ”a, ancak, “siyasal demokrasinin genişlemesinin gizil olarak istenir sınırları da olduğu”nu kabul edersek çare bulabiliriz.⁴⁸

⁴⁶ Michael J. Crozier, Samuel P. Huntington ve Joji Watanuki, *The Crisis of Democracy: Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission* (New York Univ. Press, 1975), s. 163.

⁴⁷ A.g.y., s. 106.

⁴⁸ Aktaran Alan Wolfe, “Capitalism Shows its Face: Giving Up on Democracy”, Holly Sklar’ın yayıma hazırladığı *Trilateralism: The Commission and Elite Planning for World Management* (Black Rose Books, 1980), s. 298.

Liberal devletin erdemlerine düzdüğü övgüye rağmen, ABD'nin Hindistan'a karşı giriştiği savaşa tepki olarak doğan "aşırı demokrasi"den duyduğu korkuyu ve nefreti Wilkinson da dile getirmektedir. Ona göre,

Öğrenci ayaklanmasının dorukta olduğu 1960'ların sonlarında Batı'daki zenginlikten ve ayrıcalıklardan şımarmış çocukların liberal demokratik kurumlara karşı attıkları taşlar ve küfürler, Batı'daki liberal demokrasiye meydan okumayı sürdüren güçlerin bir tek faşizm ve komünizm olduğu yanılması dramatik biçimde parçalamıştır. (s. 71)

(Bu arada, insan, bu sözlerin Wilkinson'ın terörizm konusundaki "tarihsel, felsefi" ya da "bilimsel" düşünceleri olup olmadığını merak ediyor.) Dahası, sorunun kökeninde çok fazla eğitimin yatıyor olabileceği yollu bir ima bile var; çünkü "son on yılda, liberal demokrasilerdeki siyasal amaçlı terörizmin büyük bölümü... yüksek öğrenimin sağladığı "üstünlükler"den nasibini almış, refah içinde yüzen orta sınıf evlerinde yetişme... şımarık zengin çocuklarınca yürütülmüştür (s. 93).⁴⁹

Yine bütün bunlar, "aşırı demokrasi"den rahatsızlık duyan akademisyenleri, "artık, yüksek öğrenim toplumun en önemli değer üretim düzenidir. Bunun aksaması ya da toplumun amaç-

⁴⁹ Wilkinson'ın akademisyen dostlarına karşı saygısızlığının da bundan aşağı kalır yanı yok. Zehir zemberek bir dille

Batı Akademiyasının bağrından kopup gelen tüm yeni Marksistler, Üçüncü Dünya devrimciliği ve anarşizm yelpazesini kaplayan, birbirleriyle didişen hizipler ve gruplardan oluşma gerçek bir hayvanat bahçesi [kınar]. Bu gruplar genellikle, Mao, Ho Chi-Minh ve Guevara gibi Üçüncü Dünya'nın devrimci kahramanlarıyla özdeşleşseler de, gerçek akıl hocaları Herbert Marcuse ve Jean-Paul Sartre gibi, solun, bunca kin duydukları liberal toplumlardan başka yerde böyle yeni devrimci öğretiler ve söylenler uydurma özgürlüğünü asla bulamamış olacak küskün, moruklamış putkırılarıdır. (s. 71).

Anayurda ilişkin resmi önkabulleri yadsıyanlara dış bileyenlerin "bilimsel çözümleme" diye yutturduğu bir karalama biçimidir bu.

larıyla çelişen amaçlar yönünde [aynen alınmıştır] işlemesi, üzerinde sahiden durulması gereken bir konudur” diyenleri yineliyor.⁵⁰ Gerçekte olup biten de zaten budur; hem de o kadar üzerinde durulur ki, Birleşik Krallık’ın Eğitim ve Bilim Bakanlığı’nda, Bretonların gereğinden fazla eğitim görmemelerinde ısrar eden bir görevliye rastlayabiliriz: “Toplumun ayak uyduramayacağı özelemler yaratır olduk.. Gençler, yeteneklerine ve beklentilerine uygun işler bulamıyorsa, demek ki yalnızca, alt üst edici toplumsal sonuçlar ile... düşkünlüğü yaratıyoruz. Eğitim olanaklarını, toplumun, eğitimin gücüyle başedebileceği şekilde... dağıtmak zorundayız... İnsanların, bir kez daha hadlerini bilecek şekilde eğitilmeleri gerekiyor.”⁵¹

Terörbilim anabilim dalı bu eğitimin işe yarar bir parçasıdır; çünkü Batı’nın uluslararası rolüne ilişkin yanlış olduğu kadar iç rahatlatıcı, kaygı giderici bir görünüm sunar. Kısacası terörbilim, “Vietnam sendromu”nun kökünü kazımak için tasarlanmış son uyuşturucudur. Bu [Vietnam sendromu], devletin yıkıcı eğilimlerine engel olmaya, devleti, sıradan insanların gereksinimleriyle ve özelemlerine daha duyarlı hale getirmeye çabalayanları tutan, sonunda da, şimdiki “düzen”den en karlı çıkan gruplar için de ölümcül bir tehdit oluşturan bir hastalıktır. Yöneticilere bakılırsa, ülke halkının içinde bulunabileceği en uygun durum, halinden hoşnut bir bilmezliktir; bu da sonunda Demokrasi Bunalımı’na derman olacak “kayıtsızlığı ve katılımsızlığı” besler.

Terörbilimin, ülke halkının hizaya sokulmasına katkıda bulunabileceği bir başka yol da korku salmaktır. Yurttaşlar, teröristlerin dünyalarını gerçekten “binlerce parçaya bölerek” çö-

⁵⁰ Crozier ve diğerleri, *The Crisis of Democracy*, s. 185.

⁵¹ Şu kaynaktan aktarılmıştır G. A. Cohen, “No Habitat for a Shmoo”, *The Listener* (Londra), (4 Eylül 1986), s. 6. Birleşik Devletler’de eğitimin işleviyle ilgili sorgulayıcı bir çözümleme için bkz. Samuel Bowles ve Herbert Gintis, *Schooling in Capitalist America: Educational Reform and the Contradictions of Economic Life* (Routledge & Kegan Paul, 1976).

kertme tehlikesi yarattığına inandırılabilirlerse, o zaman siyasal önderlerinin istemlerine teslim olmaya, bu istemler doğrultusunda biçimlenmeye daha yatkın olacaklardır. Demokrasi ancak bundan sonra yeniden “etkili biçimde işleyebilecek”tir.⁵² Böyleyse, şiddeti selamlayan bir utku türküsünde Wilkinson’ı şu yarıda bulunurken yakalarsak şaşırılmamak gerekir:

Siyasal önderler ile karar alma yetkisini elinde tutanlar, devletin ve yurttaşların güvenliğini sağlamak için sert ve hoş olmayan kararlar almak zorunda kalabilir. Tepedekilerin, zor kullanma konusunda eylemsizliğe saplanıp kalacak kadar titizlenmelerinin, teröristleri öldürmekte ya da kilit altına almakta böylesine yufka yürekli davranmalarının bir yararı olmaz. Terörizmle savaşmak, Britanya’daki birçok ailenin bedelini çok ağır ödeyerek öğrendiği gibi, yüksek düzeyde ahlaksal ve fiziksel cesaret gerektirir.

Şöyle devam ediyor Wilkinson: “Liberal bir demokraside bütün yurttaşların ahlaksal cesareti, terörizmin uzayıp giden eylemlerince ciddi biçimde sınanır” —kesinlikle doğru, ama yine de tam olarak Wilkinson’ın kastettiği anlamda değil. Belagatta vites yükseltip “böylesi durumlarda, kişinin ülkesine sadakatle hizmet etmesiyle anayasaya duyduğu bağlılığın yurtseverce ahlakı, terörün küçük buyurganlığına karşı halk direnişine temel olmak zordur” diye anımsatıyor bize. Sonra da şöyle uğursuzca bağlıyor sözlerini: “Batılı liberal demokratik toplumların çoğu, yetke, disiplin ve siyasal yükümlülük ahlakında son dönemde ciddi bir

⁵² Bu korku, büyük bir çabayla dört bir yandan pompalanır. Ulusal basın, örneğin, işleri iyice açılan “güvenlik” endüstrisinin, “bugün terörizmin milyonlarca psikolojik kurbanı” olduğunu duyurarak korku salmaya (böylelikle müşterileri toplamaya) çalışan temsilcilerine sayfalarını açmaktan son derece mutludur (Michael Yardley, “What We Must Do to Curb the Terrorists”, 10 Eylül 1986 tarihli *The Times*). Öte yandan, bu sözler tasarlanan anlam (terörbilimin “terörizm” kavramlaştırması) bakımından yanlışken, asıl anlamıyla düşünüldüğünde kuşkusuz doğrudur.

gevşemeyle yüzleştikçe, daha önce sözünü ettiklerimizden çok daha sinsice gelişen, daha tehlikeli bir dirençsizliğin kapıda olduğunu kabul etmemiz gerekir” (s. 109).

İleti açıktır: Terörizm olgusu, “şımarık çocuklar”ın başlattığı “yetke, disiplin ve siyasal yükümlülük ahlakındaki ciddi gevşeme”ye göğüs germek için yurtseverlerin ellerinden geleni yapmaları gerektiğini kanıtlar. Kısacası, Demokrasi Bunalımı tersine çevrilmeli ve Batı uygarlığı sona ermeden “demokrasinin yönetilirliği” yeniden sağlanmalıdır. Bu görüşler, Wilkinson’ın “liberal devleti”nin önderinin görüşleriyle uyum içindedir. Geçenlerde, Başbakan Thatcher şunu vurgulamıştı: “Özgürlüğü büsbütün ortadan kaldırmayı amaçlayanlara karşı kendimizi korumak için aziz tuttuğumuz özgürlükten, kimileyin bir parça özveride bulunmamız gerekiyor.” IRA’dan söz ederek “bir savaşta düşmanınızı püskürtmek için, sivil özgürlüklerinizi bir süreliğine askıya almanız gerekir”⁵³ dedi. Genelde, olguların, sözde olguların ve temelsiz görüşlerin seçilerek derlenmesinin ötesine pek geçmeyen terörbilime dönük bu katkıların, uluslararası düzen anlayışımıza değerli ilaveler olarak coşkuyla karşılandığına kuşku var mı?

“Yetke ahlakı”nın yeniden dayatılma zorunluluğu, bilimsel yazında, akademik konferanslarda ve iletişim araçlarında durmadan çıkarılan bir derstir. Örneğin “karşı terörizm” (şöyle okuyun: terörizm) konusunda geçenlerde Washington’da düzenlenen bir konferansta, SAS’ın eski komutan yardımcısı Binbaşı Alastair Morrison, “Özgürlüğün bedelini anlaması için toplumun eğitilmesi gerekir” diye buyurdu. “Bir yandan terörizmin şarap şişesinin üzerinden temizlenmesini ve fikirlerin akıllıca değiş tokuş edilmesini beklerken, diğer yandan seni savunanları

⁵³ Aktaran Laura Flanders, “The ‘Troubles’ Turn Twenty”, *Zeta Magazine* (1989 Haziranı), s. 110, 111. Yığınla Breton’un “özgürlükten bir parça özveride bulunmak” zorunda kaldıkları bazı örnekler için bkz. Sheila Rowbotham’ın “Liberty at the Limits” başlıklı yazısı, *Zeta Magazine* (Mart 1989).

akılsızca eleştireceksin, yok öyle yağma.”⁵⁴ Özellikle isterinin kural olduğu, ahlakın tatile çıktığı bağlamlarda, “özgürlüğü bedeli” çok ağır olabilir.

Böyle bir iklimde, William F. Buckley’in, Batı’nın teröristleri, 1970’lerde Arjantin ordusunun yaptığı gibi “aşama aşama yok etmesi” gerektiği yolundaki önerisinin uluslararası basında yeniden yer aldığını görmek hemen hiç şaşırtıcı değil. Bu neo-Nazi generallerden bazılarının insan haklarını toptan çiğnemek suçuyla sonradan mahkemeye çıkartılmış olmaları, anlaşıldığı kadarıyla kimseyi ilgilendirmiyor. Buckley, “bilinen teröristlere ve terörist mayalanmalara karşı saldırı eylemleri “tasarlamakla, uygulamakla ve yönetmekle” yükümlü uluslararası bir örgüt kurulmasını ısrarla önermektedir. Bu uluslararası Cinayet AŞ., “yaşayan teröristlerle uğraşmayacaktır; yalnızca ölü teröristler, yani bir türün soyunun tükenmesi yarar onun işine”.⁵⁵ Bu sözlerin yorumsuz geçip gitmesi, uluslararası ilişkiler hakkındaki önemli tartışmaların boğazına kadar battığı rezilliğin bir göstergesidir. Üstelik —teröristlik sanki kişinin genlerinden geliyor-muş gibi (bunun “Şii genleri”yle ilgili olduğunun ortaya çıkarılması an meselesidir)— canlı türü olarak terörist eğretilmesi, Buckley’in üzerinde yoğunlaştığı şiddet eylemlerinin tüm tarihsel ya da toplumsal bağlamını tamamen yadsıdığı da gözden kaçırılmamalı. Buckley’in anladığı anlamda terörizm kuduz hastalığı gibiyse, bu durumda teröristlerin elbette itlaf edilmesi gerekecektir. Terörizmin, köklü adaletsizliklere (ne denli uygunsuz da olsa) bir yanıt olabileceğini düşünmemize bile izin verilmez. Çünkü o zaman, bu adaletsizliklerin ne olduğunu ve bunlar için bir şeyler yapılıp yapılamayacağını ele almamız gerekecektir; bu da göz yumulamayacak yapıcı bir düşünce tarzı demektir.⁵⁶

⁵⁴ “‘Declare War’ Plea to Beat Terrorists”, 23 Ocak 1987 tarihli *Guardian*.

⁵⁵ “The Way to Fight Terror, As Learned in Argentina”, 19 Şubat 1987 tarihli *International Herald Tribune*.

⁵⁶ Buckley’in yaşlı bir bunak olduğu düşünülmesin. Örneğin, Hoover Institution on War, Revolution and Peace’te görevli kıdemli bir öğretim üyesi, geçenlerde

Wilkinson'ın tartışmasının bütün bunlara katkısı var ve Kuzey İrlanda sorununu ele alış tarzı ise, korku tacirliği yapması bakımından özellikle dikkate değer.⁵⁷ Tek bir örnek anmak gerekirse: Wilkinson'ın, Britanya güçlerinin bölgeden çekilmesi halinde neler olacağı konusundaki, olgulara yönelik yine hiçbir tartışma ya da anıştırmaya olmaksızın sunulan bilimsel görüşünü ele alalım. Şöyle yazıyor: "iç savaş çıkacaktır ve ardından ortaya çıkacak terörist adacıklarda ister turuncu ister yeşil olsun, Birleşik Krallık'ın çıkarlarına düşman Sovyet KGB'si gibi yabancı unsurlar bu savaşçı hareketlere karışarak ittifaklar ve ortak üsler oluşturmaya heves edeceklerdir (s. 91). Sonra da, okur sırf varolan siyasete boyun eğmekten ürkmeyin diye, görünüşte doğru bir anlatımla, "İrlanda Cumhuriyeti, IRA terörizmini Britanya'ya karşı taşeron bir savaş biçimi olarak kullanma yoluna giden Marksist-Leninist bir rejim tarafından ele geçirilecek olsaydı, bunun Britanya için Kuzey İrlanda'da belli güçlükler doğurabileceği düşünülebilir!" diye öne sürüyor (s. 173). Düşlenbilecek çok şey var, ama bu belirli fantazinin neden onlardan biri olması gerektiği belli değil —amaç, işin içyüzünü kavramaktan çok, güvensizlik aşlamak değilse elbet.

Dahası, Wilkinson, sadece dışarıdan değil, içeriden de yıkılmaktan korkmamız gerektiğini ileri sürerek bütün bunlara ilginç bir çarpıtma eklemektedir. "Batı Almanya'yla Birleşik Devlet-

---

ulusal basında "siyasal suikast konusundaki bugünkü yasağın yeniden değerlendirilme zamanının geldiğini" ileri sürdü (David Newman ve Bruce Bueno de Mesquita, "Repeal Order 12333, Legalize 007", 26 Ocak 1989 tarihli *New York Times*). Yine, Pentagon'un eski özel planlama yöneticisi ise, "aşılmaz olduğu kadar çıldırtıcı bir engelle kaşı karşıya" olduğumuzdan yakınıyor: "Başkanın adamlarının [suikast için] belli kişileri seçmesi yasalarca yasaklanmıştır"; ama bereket versin "250 kiloluk bombaları bir hedefe yağdırabiliyor, bombanın etki alanında ne var ne yok her şeyi öldürüyor ve bunu yasalar içersinde yapabiliyor"uz (Noel Koch, "The US Can't Fight Terrorism Properly", 6 Ağustos 1989 tarihli *New York Times*).

⁵⁷ Bu çabaya kitle iletişim araçlarının katkılarından bazı örnekler için bkz. Rolston'un "Containment and its Failure: The British State and the Control of Conflict in Northern Ireland" başlıklı yazısı.

ler’de büyük Filistinli topluluklar, Fransa’yla Batı Almanya’da çalışan Türkler, İngiltere’de büyük bir Pakistanlı ve Hintli nüfusu ile Hollanda’da yerleşmiş değişik pek çok Endonezyalı azınlık bulunduğunu dile getirdikten sonra, bize şu uyarıda bulunarak sürdürüyor sözlerini: “Bunların, terörist sızmalara çok elverişli topluluklar olduğu apaçıktır” (s. 208). Bu nedenle Batı’nın kalmından kaygılananların, gözlerini ülkelerindeki azınlıkların üzerinden ayırmamaları da öğütlenir. (Görünüşe göre yalnızca beyaz olmayan, Batılı olmayan grupların söz konusu olduğunu gözden kaçırmamalı. Wilkinson, örneğin İngiltere’de ABD, Fransız ya da İtalyan soyundan gelenlerin, sırasıyla Ku Klux Klan’ın, Doğrudan Eylem’in ve Kızıl Tugaylar’ın “terörist sızmaya çok elverişli topluluklar” olmasından kaygılanır görünmüyor.) Bunun, korku ve güvensizliği daha bir kamçulamak, böylece ülke halkını, önderlerinin “seft ve sevimsiz kararları” konusunda yumuşatmak, “demokrasinin etkin biçimde işleyebilmesini” olanaklı kılan “bazı topluluklar adına marjinalleşmesi”ni körüklemek anlamında önceden tasarlanmış sonuçları olsa gerektir.

Wilkinson’ın kitabı üzerinde böyle uzun uzadıya durmamın nedeni, bu kitabın uluslararası düzeydeki şiddetin incelenmesine bugün önemli bir katkı diye görünen türden çalışmaları örnekleyici niteliğidir.⁵⁸ Oysa, gerek bu kitapta gerekse bu kitabın içinde yer bulduğu terörbilim yazınının büyük bölümünde düşünsel bir derinlik bulunmadığı ortada. Terörbilim, düşünsel açıdan iflas etmiş olmasa bile kısırdır, çünkü terörbilimcilerce işe koşulan “terörizm” kurgusu gerçek dünya üzerine dürüst bir bilinmezliğe karşılık diye değil, ideolojik baskılara karşılık diye geliştirildi. Bu yüzden, terörizme ilişkin tartışmaların, terörbilimin

⁵⁸ Wilkinson ve diğer resmi terörbilimcilerle ilgili ayrıca bir değerlendirme için bkz. Edward Herman ve Gery O’Sullivan, *The “Terrorism” Industry: The Experts and Institutions That Shape Our View of Terror* (Pautheon Books, 1990), II. kısım, 7. bölüm.

temel ilkelerince karşılanan ve bir kısmı yukarda ele alınan ideolojik gereksinimlerin temel olması bakımından algılanmasındaki ciddiyeti açıklamamız gerekir. Bu ilkeler hiç bir zaman açıkça — en azından, terörbilimin daha yetkin araştırmacıları tarafından— dille getirilmez. Bunun yerine, gördüğümüz gibi, birçok söz oyunuyla ustaca sezdirilir: Örneğin seçilen konulara odaklanma (“Arap terörizmi”), es geçme (ABD terörizmi) ve yanlış betimleme (“harekat hatası”na (s. 163) karşılık “düpedüz kanlı cinayet” (s. 213)). Böylece söz konusu varsayımlar, soruların sorulduğu, yanıtların verildiği ve siyasetin belirlendiği çerçevenin bir parçası haline gelir.

Çerçeveyi kaydırma stratejisinin birçok üstünlüğü vardır. Bir kere, çerçevenin kendi varsayımlarını sorgulamak, verili bir çerçevede geliştirilebilir tek tek savları sorgulamanın tersine, büyük bir düşünsel çaba gerektirir. Öte yandan, bunu üstesinden gelmeyi başaran, egemen çerçeveyi sorgulayan birini saf dışı bırakmak, oyunun kurallarına boyun eğdiği halde ıvır zıvırla uğraşmaktan hoşnut birini saf dışı bırakmaktan çok daha kolaydır. Bu nedenle, yaşadıkları dünyayı dosdoğru görmeyi dileyenlerin katlanması gereken kişisel bedeller olduğu kadar, düşünsel bedeller de vardır. Çoğu zaman bu bedeller epeyce ağır olabilir. Ama ödülü ortadayken, pek seçme olanağı da yok.

PROTESTAN AHLAKI VE KAPİTALİZMİN RUHU

Max WEBER

Çeviren: Zeynep Gürata

Toplumbilim, 162 sayfa

Toplum sorunları üzerine düşünen herkesin, toplum yaşamının ve tarihinin oluşumunda insan eylemlerinin temelinde yer alan düşünüş biçimlerini, inançları, yaklaşımları bilmesi gerekir. Çağdaş toplumbilim denince ilk akla gelen isimlerden biri olan Max Weber'in Protestanlıkla kapitalizm arasındaki bağlantıları sergilediği bu kitap, onun en tanınmış çalışmalarındandır. O, yaklaşık bir yüzyıl öncesinden bugünümüze ışık tutan bir yapıtı.

SOSYOLOJİK ÇÖZÜMLEMENİN TARİHİ

Tom BOTTOMORE - Robert NISBET

Hazırlayanlar: Mete TUNÇAY - Aydın UĞUR

Siyaset/Toplumbilim, 710 sayfa.

Bu kitabı hazırlama fikri, her şeyden çok sosyolojinin düşünsel bir disiplin olarak biçimlendirildiği yollara, her iki derleyicinin de öteden beri duydukları ilgiden kaynaklanmıştır. Şu anda varolan sosyoloji tarihlerini aklımızdan geçirince, görülüyor ki, belirli düşünürler ya da olaylar üstüne yapılmış, aydınlatıcı birçok incelemeye karşın, sosyolojik çözümlemenin nasıl geliştiğini, çeşitli kurumsal tasarımların nasıl oluşturulup değiştirildiğini, bunların birbirleriyle ilişkilerini, kuramsal tartışmaların nasıl ortaya çıktığını, nasıl yürütüldüğünü ve sonunda nasıl bir çözüme bağlandığını ya da bir yana bırakıldığını ayrıntılı zenginlikle gösterecek kapsamlı bir yapıt yoktur.

Karşıt okullarda yer alan, günümüzün en önemli sosyologlarından ikisi, Bottomore ile Nisbet, Marksizmden tutuculuğa, işlevselcilikten Fenomenolojiye değin çağdaş sosyolojinin bütün belli başlı akımlarını kapsayan bu çok önemli yapıtı ortaya koymuştur.

Kitap iki derleyicinin ortak Giriş'inden sonra, her konunun en yetkili uzmanlarınca yazılmış on yedi incelemeden oluşuyor.

TÜRKİYE AVRUPA'NIN NERESİNDE?

Gümrük Birliği Anlaşması'nın Düşündürdükleri

Der.: Bülent Gökay

Siyaset/Toplumbilim, 136 sayfa.

Bu kitap, Mayıs 1996'da Cambridge University Woltson College'da düzenlenen Gümrük Birliği, Avrupa ve Türkiye konulu bir konferansta sunulan bildiriler ve en son çalışmalardan oluşan bir derlemedir. Konferansa sunulan bildirilerin bir araya getirildiği derleme ilk kez Cambridge Review of International Affairs'in özel sayısı ve İngilizce olarak Kasım 1996'da yayımlanmıştır.

Kitapta, Türkiye-Avrupa ilişkileri, bu ilişkilerin tarihi, Gümrük Birliği'nin getirdikleri ve götürdükleri, Avrupa Birliği üyelik sürecinin olası sonuçları, Türkiye'nin sınırlarını su kaynakları üzerindeki etkileri gibi önemli sorunlar tartışılıyor.

Noam Chomsky

Edward S. Herman

Gerry O'Sullivan

Alexander George

Terörizm konusundaki incelemelerde tutulacak iki yol var. Bu yollardan birinde neyin terörizm olduğu belirlenerek işe başlanır. Sonra terör örnekleri araştırılıp çareler bulunmaya çalışılır. Bu doğru olan yaklaşımdır. Yollardan diğesinde, terörizmin sorumlusunun resmen belirlenmiş bir düşman olduğu savından hareket edilir. Sonra, terör eylemleri bu düşmana yüklendiği vakit teröristçe diye nitelenir; değilse, bu eylemler görmezden gelinmeli, "misilleme" ya da "özsavunu" diye adlandırılmalıdır. Bu da propagandacı yaklaşımdır.

Propagandacı yaklaşım, genel olarak hükümetlerce, bir de totaliter devletlerdeki hükümet aygıtlarınca benimsenir. **Terörizm Efsanesi** bu yaklaşımı, devlet güdümlü uluslararası terörizmi ele alıp irdeleyen önemli bir çalışma.

ISBN: 975-8087-32-0

9 789758 087327

